

Algemeen ambtsbericht Somalië

Mei 2005

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
(070) 348 5964

30 mei 2005

	<i>Pagina</i>
1	Inleiding 4
2	Landeninformatie 5
2.1.1	Geschiedenis 7
2.1.2	Bestuurssituatie 11
2.2	Politieke ontwikkelingen 14
2.3	Veiligheidssituatie 20
2.3.1	Het relatief onveilige gebied 21
2.3.2	Het overgangsgebied 25
2.3.3	Het relatief veilige deel van Somalië 26
2.3.4	Clanbescherming, criminaliteit en effectiviteit politie in relatief veilige gebieden 27
2.3.5	Grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme 32
2.4	Sociaal-economische situatie 33
3	Mensenrechten 36
3.1	Waarborgen 36
3.2	Toezicht 37
3.3	Naleving en schendingen 38
3.3.1	Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting 38
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering 40
3.3.3	Vrijheid van godsdienst 41
3.3.4	Bewegingsvrijheid 41
3.3.5	Rechtsgang 42
3.3.6	Arrestaties en detenties 43
3.3.7	Mishandeling en foltering 45
3.3.8	Verdwijningen en ontvoeringen 46
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden 46
3.3.10	Doodstraf 47
3.4	Positie van specifieke groepen 47
3.4.1	Minderheden 48
3.4.2	Specifieke clans 55
3.4.3	Vrouwen 58
3.4.4	Minderjarigen 67
4	Migratie 70
4.1	Motieven 70
4.2	Binnenlandse migratie: vestigingsmogelijkheden binnen Somalië 70
4.2.1	Feitelijke vestigingsmogelijkheden 71
4.2.2	Positie van ontheemden 75
4.3	Internationale migratie 80
4.4	(Landen van) eerste ontvangst 85
4.5	Beleid van andere Europese landen 87
4.6	Activiteiten van internationale organisaties 89

5	Samenvatting	91
	Bijlage II LANDKAART (CLANS)	96
	Bijlage III LIJST VAN AFKORTINGEN	97
	Bijlage IV LIJST VAN FACTIES	98
	Bijlage V LITERATUUR	100

1 Inleiding

In dit ambtsbericht wordt de situatie in Somalië beschreven, voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Somalië en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Somalië (laatstelijk november 2004). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode 23 november 2004 tot en met 14 april 2005.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Daarnaast liggen vertrouwelijke rapportages van Nederlandse vertegenwoordigingen (onder andere te Nairobi, Kenia) en EU-rapportage aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

Ook is informatie opgenomen die werd verzameld tijdens de werkbezoeken in mei en september 2003 aan Somaliland (Hargeisa, Burao en Berbera) en in juni 2004 aan Bosasso (Puntland).

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de geschiedenis van Somalië. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Somalië opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Somalië geschetst, gevolgd door de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ook wordt in dit hoofdstuk de positie van specifieke groepen belicht, zoals die van minderheden, vrouwen en minderjarigen.

In hoofdstuk vier komen de opvang van ontheemden en van minderheden, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Somalië en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van UNHCR, aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

Somalië ligt in de Hoorn van Afrika aan de Indische Oceaan (in het oosten) en aan de Golf van Aden (in het noorden). In het westen grenst het aan Kenia en Ethiopië, in het noordwesten aan Djibouti en in het zuiden aan Kenia.

Het grootste deel van Somalië bestaat uit woestijn en semi-woestijn; droogte vormt een altijd aanwezige dreiging. Savannen met enige boomgroei bedekken meer dan de helft van het land. Ze worden gebruikt als graasgebieden en voor de productie van brandstof (houtschool). Akkerbouw is mogelijk op ongeveer 8 miljoen hectare, of 13% van het gebied, waarvan 1 miljoen hectare regelmatig wordt bebouwd.

De akkerbouwgebieden liggen voornamelijk in de valleien van de rivieren de Juba en de Shabelle in het zuiden. Voor de kust van Somalië, de langste van alle Afrikaanse landen, bevinden zich rijke visgronden. De belangrijkste steden zijn de hoofdstad Mogadishu, de havensteden Kismayo (in het zuiden), Berbera (in Somaliland) en Bosasso (in Puntland) en de hoofdstad van Somaliland, Hargeisa.¹

De meeste bewoners behoren tot de etnische groep der Somali (85%). In dit rapport wordt de term Somali gebruikt voor leden van de etnische groep van de Somali, terwijl de term Somaliërs wordt gebruikt voor de inwoners van de (voormalige) Republiek Somalië. Met de term Somalië wordt het grondgebied van de (voormalige) Republiek Somalië aangeduid, dus inclusief Somaliland, tenzij anders aangegeven.

De Somali zijn onder te verdelen in twee groepen: de noordelijke en de zuidelijke, die zich weer laten verdelen in zes clanfamilies².

Tot de noordelijke Samaal-groep behoren vier clanfamilies die oorspronkelijk leefden van nomadische veeteelt: Issaq, Hawiye, Dir en Darod; tot de zuidelijke Saab-groep behoren twee clanfamilies die oorspronkelijk van de landbouw leefden: de Digil en de Rahanweyn³.

---

¹ Economist Intelligence Unit (EIU), *Country profile Somalia*, augustus 2004.

² Mogelijke verwarring kan ontstaan rond de begrippen clanfamilie en clan. In dit ambtsbericht wordt de term 'clanfamilie' gebruikt voor de zes grote afstammingsgroepen (Issaq, Hawiye, Dir, Darod, Digil en Rahanweyn). Met 'clan' wordt het niveau hieronder aangeduid, zoals bijvoorbeeld de clan Majerteen van de clanfamilie Darod. In veel Engelstalige literatuur en door vele Somaliërs worden deze begrippen en met name het woord 'clan' niet altijd eenduidig gebruikt. Welk niveau van de afstammingsgroep wordt bedoeld met het woord 'clan' moet dan uit de context blijken.

³ In dit ambtsbericht worden Rahanweyn en Mirifle als synoniem gebruikt. Digil is in deze indeling een andere, zij het verwante, clanfamilie. Voor beiden geldt dat zij in het algemeen een maatschappelijk zwakkere positie innemen dan de nomadische clanfamilies.

Het woongebied van de Somali omvat van oudsher een deel van Djibouti, Oost-Ethiopië, Somalië en Noord-Kenia. In Somalië komen, naast de Somali, een aantal kleinere groepen voor die volgens hun tradities (en ten dele door de wetenschap gesteund) van andere etnische afkomst zijn dan de Somali. In dit ambtsbericht worden deze niet-Somali groepen aangeduid als minderheden (zie paragraaf 3.4.1).⁴ Voor de goede orde wordt er op voorhand op gewezen dat onder wetenschappers noch onder Somaliërs zelf volledige overeenstemming bestaat over de exacte indeling in clans en minderheden. In dit ambtsbericht wordt waar mogelijk gekozen voor de meest gebruikelijke indeling; in een aantal gevallen worden verschillende indelingen naast elkaar genoemd.

De officiële landstaal en dagelijkse voertaal in het openbare leven van Somalië is het standaard Somalisch. De Somalische taal kent verschillende dialecten (waarvan de groep van *Maay*-dialecten een belangrijke is). De meeste dialectsprekers zijn echter ook het standaard Somalisch machtig.⁵ Somaliërs hebben eveneens in grote meerderheid dezelfde godsdienst: de soennitische islam. De omvang van de bevolking is moeilijk vast te stellen, onder andere als gevolg van grote aantallen nomaden, vluchtelingen en andere migranten. De bevolking wordt op 8 tot 11,1 miljoen geschat.⁶ Ongeveer 24% van de bevolking woont in de steden, 59% is nomadisch veeteler en 17% is werkzaam in akkerbouw.⁷

Naar de schatting van de UNHCR bevinden zich 400.000 Somaliërs in de buurlanden.⁸ Daarnaast bevinden zich circa 120.000 Somaliërs in de landen van de Europese Unie (EU), waarvan er 21.670 zijn geregistreerd in Nederland.⁹ In totaal wordt de Somalische diaspora op circa 1 miljoen mensen geschat.¹⁰

---

⁴ Deze definitie is afkomstig uit Lee Casanelli, *Victims and vulnerable groups in Southern Somalia*, Ottawa 1995. De Digil en Rahanweyn nemen hier een tussenpositie in, d.w.z. tussen de nomadische clans en de minderheden in strikte zin.

⁵ Marcello Lamberti, *Die Somali Dialekte* (Hamburg, 1986); Barbara F. Grimes, *Ethnologue* (Dallas, 2000). Voorts www.culturalorientation.net/somali, geraadpleegd op 31 januari 2005. In 1973 werd het Somalisch als officiële landstaal ingevoerd en werd het tevens de eerste instructietaal in het onderwijs. Het Somalisch maakt gebruik van het Latijnse alfabet. www.ethnologue.com, geraadpleegd op 23 februari 2005.

⁶ Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile Somalia*, februari 2005, hanteert het cijfer 11,1 miljoen voor 2004. Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004 spreekt over circa 8 miljoen; US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices: Somalia 2004*, 28 februari 2005, hanteert het aantal van 8,3 miljoen.

⁷ UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001.

⁸ UNHCR, *Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia*, januari 2004.

⁹ Centraal Bureau voor de Statistiek, peildatum 1 januari 2005.

¹⁰ Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004; UNDP, *Human Development report Somalia* 2001.

2.1.1 Geschiedenis

Voor een beschrijving van de geschiedenis van Somalië, die ook de periode vanaf de onafhankelijkheid op 1 juli 1960 tot het uiteenvallen van de Somalische staat in 1991 omvat, wordt verwezen naar de betreffende paragraaf van de ambtsberichten van maart en november 2004.

Uiteenvallen Somalische staat: 1991

Een van Ethiopië verloren oorlog over het Ogadengebied in de westelijke grensstreek die door president Siad Barre was begonnen, werkte als een katalysator voor de neergang van de Somalische staat. In een klimaat van opstand, repressie, militarisme en corruptie ontstond onder de Issaq in het noordwesten van Somalië (het huidige Somaliland) een breed gesteunde onafhankelijkheidsbeweging, de *Somali National Movement* (SNM). Siad Barre probeerde deze opstand keihard neer te slaan, onder andere door grootschalige luchtbombardementen op burgerdoelen uit te voeren. Zo kwamen tienduizenden burgers om het leven toen in 1988 de stad Hargeisa volledig werd verwoest. Deze meedogenloze aanvallen op de Issaq hebben een tot op heden onoverbrugbare kloof geschapen tussen de Somalilanders en de rest van Somalië.

Als gevolg van de oorlog in het noord-westen kwamen grote vluchtelingenstromen op gang in de richting van Djibouti en Egypte. Door teruglopende inkomsten (donorsteun werd ingetrokken; overmakingen uit de Golfregio liepen terug door de Irak/Iran oorlog) stortte de economie verder in. Bovendien verloor Barre (zelf Darod/Marehan) de steun van de Ogadeni, etnisch Somali behorende tot de Darod clanfamilie. Nadat Barre in 1991 na een volksoproer vluchtte, viel de Somalische staat uiteen.

Het uiteenvallen van de Somalische staat leidde tot een periode van gewapende conflicten tussen clanmilities, met name in het centrale en zuidelijke deel van Somalië, die tot op de dag van vandaag voortduren. Het bezit van land (landbouw- en weidegronden, waterplaatsen, infrastructuur) vormt een belangrijke factor in de geschillen.

Internationaal ingrijpen: 1992-1995

Begin 1992 leidde een ernstige droogte in combinatie met de burgeroorlog tot hongersnood. De internationale gemeenschap verschaftte voedselhulp. Deze voedselhulp werd echter voorwerp van strijd tussen de facties. Dit leidde eind april 1992 tot een grootschalige internationale interventie, die werd ingezet door de VN en later militaire steun kreeg van de VS. Hoewel de humanitaire crisis werd beëindigd en de gevechten tussen de fracties werden bevroren, gelukte het niet de milities te ontwapenen. Een gewapend conflict tussen UNOSOM II (de tweede versie van de *United Nations Operations in Somalia*) en milities van generaal

Aideed in Mogadishu betekende het einde van de grootschalige internationale bemoeienis met Somalië.¹¹

Periode na de interventie: 1995-2000

In de periode na de internationale interventie laaiden de gevechten tussen clanfamilies en clans weer op, met name in Mogadishu, Baidoa en Kismayo. Ook banditisme was inmiddels wijdverbreid. Facties versplinterden in steeds kleinere subclan-groeperingen. Pogingen tot regionale bestuursvormen te komen, kwamen niet van de grond. Na de verovering van Baidoa in Zuid-Somalië in juni 1999 op troepen van de krijgsheer Generaal Aideed¹² door een nieuw opgekomen militie van de Rahanweyn, het *Rahanweyn Resistance Army* (RRA), ontstond in de provincies Bay en Bakool tijdelijk een regionaal bestuur.

Het noorden van Somalië bleef grotendeels gespaard voor deze versplintering en gewelddadigheden. In het noordwesten had de SNM reeds in mei 1991 eenzijdig de onafhankelijkheid van 'Somaliland' uitgeroepen. Internationale erkenning als staat bleef (en blijft vooralsnog) echter uit. Vanaf 1996 breidde de regering van Somaliland gestaag haar gezag uit over het noordwesten van Somalië.

Ook in het noordoosten was, vanaf 1993, een proces van regionale bestuursvorming op gang gekomen. In augustus 1998 nam de Garowe Conferentie, waaraan 300 lokale leiders deelnamen, het Handvest van de Staat Puntland aan, dat gezien werd als een overgangsgrondwet (voor drie jaar). De Garowe Conferentie koos in juli 1998 Abdullahi Yusuf tot president. In tegenstelling tot Somaliland streeft Puntland geen onafhankelijke staat na, maar een zekere mate van autonomie binnen een Somalische federale staat.

IGAD-vredesbesprekingen: 2000-2004

Na meerdere vruchteloze regionale vredesinitiatieven begon in mei 2000 op initiatief van de *Inter-Governmental Authority on Development* (IGAD)¹³ een vredesconferentie in de Djiboutiaanse plaats Arta. De delegatieleden kozen in augustus 2000 de leden van een nieuw, uit 245 leden bestaand nationaal overgangsparlement (*Transitional National Assembly*, TNA). De TNA koos Abdiqasim Salad Hassan, van de Hawiye/Habar Gedir/Ayr¹⁴, als president voor de

---

¹¹ Meer informatie over het internationale ingrijpen in Somalië gedurende de periode 1992 – 1995 is opgenomen in het ambtsbericht van november 2004.

¹² Het betreft Hussein Aideed, de zoon en opvolger van de in 1995 vermoorde generaal Aideed.

¹³ De IGAD is een intergouvernementele regionale organisatie voor de Hoorn van Afrika, waar Ethiopië, Eritrea, Kenia, Djibouti, Somalië, Sudan en Uganda lid van zijn. Donoren, waaronder Nederland, zijn hierbij betrokken via het *IGAD Partners Forum* (IPF).

¹⁴ Met betrekking tot het aanduiden van clans wordt in dit ambtsbericht de volgende schrijfwijze gebruikt: clanfamilie/clan/subclan/sub subclan/etc.

overgangperiode van drie jaar. In oktober 2000 vestigden de TNA en de nieuwe regering (de *Transitional National Government*, TNG) zich in Mogadishu.¹⁵

Al snel distantieerde niet alleen Somaliland zich van de TNG, maar ook de meerderheid van de Darod/Majerteen, Hawiye, Rahanweyn en een aantal krijgsheren in Mogadishu. De tegenstanders van de TNG sloten begin 2001 een coalitie, in een poging te komen tot een verenigd front. Dit leidde in januari 2001 tot een gezamenlijke verklaring en uiteindelijk tot de oprichting van de *Somali Reconciliation and Restoration Council* (SRRC).

Nadat gaandeweg duidelijk werd dat de TNG in Somalië geen gezag en steun onder de Somalische bevolking genoot en het geweld met name in het zuiden van Somalië in hevigheid toenam, besloot de IGAD opnieuw een poging te doen – de 14e internationale poging sinds 1991 – duurzame vrede en ontwikkeling in Somalië te brengen. In oktober 2002 ging in Kenia¹⁶ een verzoeningsconferentie van start waaraan bij aanvang alle Somalische partijen deelnamen, met uitzondering van Somaliland. De vredesconferentie aanvaardde eind januari 2004 een nieuwe grondwet, die voorziet in een federale staatsvorm en een overgangsparlement met 275 zetels. Na langdurig overleg werden de deelnemers het eens over de verdeling van deze zetels. De vier clanfamilies Hawiye, Darod, Dir en Rahanweyn mochten elk 61 vertegenwoordigers aanwijzen. De minderheidsgroepen kregen tezamen 31 zetels te verdelen. Na hun beëdiging op 22 augustus 2004 kozen de leden van het TFP (*Transitional Federal Parliament*, ook wel *Transitional Federal Assembly* genoemd) Hassan Sheikh Adan (RRA) uit hun midden tot parlementsvoorzitter.

Op 14 oktober 2004 kozen de leden van het TFP Abdullahi Yusuf Ahmed, tot dan toe president van Puntland en behorende tot de Darod clanfamilie, tot president van de Federale Republiek Somalië voor een termijn van vijf jaar. Met deze verkiezing is het vredesproces formeel ten einde gekomen. Na de inauguratie van president Yusuf op 14 oktober 2004 is de voorgaande overgangsregering TNG officieel afgetreden. Op 3 november 2004 heeft president Yusuf de tot de Hawiye clanfamilie behorende Ali Mohamed Gedi als premier aangewezen. Tot zijn benoeming was Gedi in Somalië werkzaam voor lokale NGO's en internationale hulporganisaties en niet aanwezig in de landelijke politiek.¹⁷

Ontwikkelingen in Somaliland

---

¹⁵ Het feit dat de TNG in verschillende internationale fora (VN, IGAD, Afrikaanse Unie, Arabische Liga) de Somalische zetel innam, laat onverlet dat deze regering niet door alle staten, inclusief die van de EU, werd geaccepteerd als rechtmatig vertegenwoordiger van de staat Somalië.

¹⁶ De vredesbesprekingen gingen op 25 oktober 2002 in de Keniaanse plaats Eldoret van start, en werden vanaf februari 2003 in Mbagathi, nabij Nairobi, vervolgd.

¹⁷ ICG, *Somalia: Continuation of war by other means?*, 21 december 2004.

De uitslag van het referendum over de grondwet op 31 mei 2001 getuigde van een groot draagvlak onder de bevolking voor de onafhankelijkheid van Somaliland.¹⁸ Het democratiseringsproces zette zich voort door de oprichting van politieke partijen¹⁹ en het tot stand komen van de kieswet in december 2001. Zo werden een jaar later in de zes *regions* (provincies) van Somaliland gemeenteraadsverkiezingen mogelijk. In april 2003 volgde de verkiezing van een president²⁰, die werd gewonnen door de UDUB-kandidaat Riyale Kahin.

De binnenlandse veiligheid van Somaliland kreeg in de periode van eind 2003 tot begin 2004 een deuk door een viertal moordaanslagen op buitenlandse hulpverleners.²¹ Volgens de Somalilandse regering waren de aanslagen gepleegd door Somaliërs afkomstig uit het zuiden, die Somaliland wilden destabiliseren. Na de derde aanslag, in oktober 2003, verordonneerde president Kahin dat alle 'buitenlanders' zonder verblijfsvergunning Somaliland dienden te verlaten.²² Voor zover bekend hebben uitzettingen als gevolg van deze maatregel niet plaats gevonden.

Puntland

In 1998 werd Puntland opgericht als autonome regio van de Harti (onderdeel Darod clanfamilie). De regio wil deel uit blijven maken van de federale staat Somalië.²³

In 2001 ontstond in Puntland een machtsstrijd tussen de toenmalige president Yusuf, die verlenging van het presidentschap claimde, en zijn tegenstander Ali Jama, de leider van de in oktober 2001 opgerichte *Puntland Salvation Council* (PSC). De laatstgenoemde was door het parlement in Garowe in november 2001 tot president gekozen. De hieruit voortkomende gewapende confrontaties tussen beide voormannen duurden met tussenpozen tot december 2002 en werden

---

¹⁸ Volgens cijfers afkomstig van de Somalilandse regering stemde 97% van de bevolking voor. www.somalilandgov.com/const_ref.htm, site bezocht juli 2004.

¹⁹ Onder andere UDUB (*Democratic United National Party*), KULMIYE (Solidariteitspartij) en UCID (*Justice and Welfare Party*)

²⁰ De presidentsverkiezing is volgens de aanwezige waarnemers ordelijk en voldoende eerlijk en transparant verlopen.

²¹ Het betreft hier de moorden op dr. Annalena Tonelli (oktober 2003) oprichtster van een ziekenhuis in Borama, en op een Brits onderwijzersechtpaar in Sheikh (eveneens in oktober 2003). Zie ook UNSC: *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/115, 12 februari 2004. Op 19 maart 2004 werd op de weg van Berbera naar Hargeisa een Keniaanse medewerkster van de Duitse ontwikkelingsorganisatie *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit* (GTZ) doodgeschoten. Deze laatste aanslag was gepleegd door vijf Somaliërs uit Mogadishu die door de politie bij de grens met Ethiopië konden worden aangehouden. Zij hadden, volgens de minister van Binnenlandse Zaken van Somaliland allen banden met de islamitische beweging Al-Itihad.

²² UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/115, 12 februari 2004.

²³ Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004.

uiteindelijk in het voordeel van Yusuf beslist. Na bemiddeling door vertegenwoordigers van beide subclans verzoenden president Yusuf (Darod/Harti/Majerteen/Omar Mahamud²⁴) en de opvolger van Ali Jama, generaal Mahamoud Muse Hirsi Ade (Darod/Harti/Majerteen/Osman Mahamud) zich op 17 mei 2003. Deze verzoening, die gaandeweg duurzamer werd, had een stabiliserende invloed op de samenleving in Puntland.

Sool en Sanaag

De zeggenschap over de noordelijke provincies Sool en Sanaag wordt door Somaliland en Puntland betwist. De provincies maakten deel uit van het voormalige Brits Somaliland, maar het grootste deel van de bevolking behoort tot de Warsengeli en de Dulbahante, subclans van de Darod clanfamilie waartoe ook de Majerteen van Puntland behoren. In 1998 sloten de Warsengeli en de Dulbahante zich aan bij de oprichting van de autonome regio Puntland. In de praktijk heeft Somaliland noch Puntland veel gezag in Sool en Sanaag en proberen deze provincies hun eigen gang te gaan. Economisch heeft Sanaag nauwe banden met Puntland; vrijwel alle importen komen via Bosasso binnen. Voor Sool daarentegen worden de meeste hulpgoederen vanuit Hargeisa gedistribueerd.

In december 2003 stuurde Puntland troepen naar Las Anod, de hoofdstad van de provincie Sool. Aangezien Puntland noch Somaliland zich een oorlog over de beide provincies kan veroorloven, ontstond een patstelling.²⁵ In september en oktober 2004 vonden wederom gewapende confrontaties plaats, waarbij aan beide zijden militairen sneuvelden.²⁶ Onduidelijk bleef hoeveel slachtoffers hierbij zijn gevallen (zie paragraaf 2.2).

2.1.2 Bestuursituatie²⁷

De inrichting van de federale staat Somalië zal een belangrijke taak worden voor de recent in Nairobi gevormde Somalische overgangsregering (TFG). Vooralsnog kan men in Somalië niet spreken van een centraal bestuur of van een eenduidige inrichting van de staat. Het land is hiervoor te zeer verdeeld. Wel is in het

---

²⁴ In dit ambtsbericht is de Somalische clanafkomst bij de eerste vermelding op de volgende wijze genoteerd : clanfamilie/clan/subclan/sub-subclan/etc.

²⁵ O.a. Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004.

²⁶ O.a. Persbericht van het Integrated Regional Information Network (in dit ambtsbericht aangegeven als IRIN persbericht), 1 november 2004; Press Review of the European Commission Liaison Office in Mogadishu (in dit ambtsbericht afgekort als ECLO-Mog), 1 november 2004.

²⁷ Bronnen o.a. UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*; EIU, *Country Profile Somalia 2004*; Ken Menkhaus, *Somalia: A situation analysis and trend assessment*, augustus 2003.

afgelopen decennium in een aantal gebieden een min of meer duidelijke en effectieve gezagsstructuur ontstaan.

Somaliland

Somaliland, met een bevolking van circa 2 miljoen²⁸, kent een duidelijke en effectieve regionale overheidsstructuur. Het gebied omvat zes *regions*, te weten Awdal, Hargeisa (Galbeed), Sahil, Togdheer, Sanaag en Sool. In dit ambtsbericht worden deze als provincies aangeduid. Als eerder aangegeven wordt de hegemonie over de twee laatstgenoemde provincies door Puntland betwist.

De in mei 2001 aangenomen grondwet voorziet in een scheiding van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke machten. Aan het hoofd van de uitvoerende macht, de regering, staat de president. De wetgevende macht bestaat uit twee Kamers, de Volksvertegenwoordiging (75 leden) en de Senaat ofwel *Guurti*, eveneens bestaande uit 75 leden. Volgens artikel 5 van de grondwet is de wetgeving gebaseerd op de shari'a en ongeldig als ze hiermee in strijd is. De rechterlijke macht wordt geleid door de president van het hooggerechtshof. Dit hooggerechtshof bewaakt de toepassing van de grondwet.

Puntland

Geografisch omvat Puntland de provincies Bari, Nugal en de noordelijke helft van Mudug (tot en met het noordelijke deel van de stad Galkayo). Puntland telt circa 600.000 inwoners.²⁹ Ook in Puntland is sprake van een functionele regionale overheidsstructuur, al zijn de duidelijkheid en effectiviteit ervan geringer dan in Somaliland.

Evenals Somaliland claimt Puntland zeggenschap over de provincies Sanaag en Sool, onder meer gebaseerd op de clansamenstelling in deze provincies. De Garowe Conferentie, de oprichtende vergadering van het autonome Puntland, nam in 1998 een handvest aan, op grond waarvan een 'president', een kabinet van negen ministers en een parlement van 69 leden werden benoemd³⁰.

Puntland kent geen senaat of Hogerhuis. Politieke partijen zijn nog altijd niet toegestaan. Het parlement staat echter onder druk van de bevolking om met wetgeving te komen die de oprichting van politieke partijen mogelijk moet maken.³¹

De shari'a is formeel de basis voor de wetgeving in Puntland. De structuur van de rechterlijke macht dateert uit de jaren 60 en omvat rechtbanken, regionale hoven voor beroep en een hooggerechtshof in Garowe.

---

²⁸ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 20.

²⁹ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 20.

³⁰ Het parlement dat op 30 december 2004 door clanoudsten werd aangesteld telt 66 leden.

³¹ Puntland Development Research Center, *Conflict Analysis Regional Report Puntland*, augustus 2004, p. 48.

Lokale besturen in Centraal en Zuid-Somalië

In Centraal en Zuid-Somalië beperkt de invloed van de verschillende bestuursvormen zich tot provinciaal of lokaal niveau.

In de provincies Hiiran, Galgadud en het zuiden van Mudug spelen clanoudsten en shari'agerechtshoven een belangrijke rol bij het handhaven van rust en orde. In Zuid-Somalië (de provincies Middle Shabelle en Gedo) is dit niet het geval en wordt het lokale bestuur dikwijls gevormd door factieleiders en militieleden.

In Kismayo heerst een 'verenigd' bestuur, de *Juba Valley Alliance*, dat veel moeite heeft de orde te handhaven. De rest van de Juba-provincies wordt beheerst door plaatselijke besturen en clanoudsten.

Bay en Bakool

In de provincies *Bay* en *Bakool* is het *Rahanweyn Resistance Army* (RRA) sinds juni 1999 de leidende militaire en politieke macht. Het RRA oefent vanuit Baidoa controle over deze provincies uit. Op 1 april 2002 kondigde het RRA de oprichting aan van een regionaal autonoom bestuur, met de naam '*State of South-Western Somalia*', waarvan het grondgebied in theorie de provincies Bay, Bakool, Lower Shabelle, Middle en Lower Juba omvat, maar door de voortdurende strijd binnen het RRA is dit bestuur niet van de grond gekomen. In de praktijk heeft het RRA alleen zeggenschap over Bay en Bakool. Er is geen sprake van een scheiding van machten. De gerechtshoven onder de controle van het RRA zijn volgens waarnemers semi-militaire hoven met willekeurige procedures.³²

Centrale regering

Over de bestuurlijke reikwijdte van de in januari 2005 gevormde overgangsregering (TFG) als uitvoerende macht in Mogadishu kan op het moment van de redactie van dit ambtsbericht nog niets worden gemeld. De overgangsregering alsook het -parlement bevinden zich thans nog in Nairobi, en onbekend is wanneer deze naar Mogadishu verhuizen.³³ Het *Transitional Federal Charter* is de grondwet die in februari 2004 in Nairobi werd aangenomen.³⁴ Hierin zijn de plichten en bevoegdheden van de TFG verankerd. De wetgevende macht, het *Transitional Federal Parliament* (TFP), is langs clanlijnen samengesteld. Ook minderheidsgroepen en vrouwen zijn hierbij vertegenwoordigd. De positie van de rechterlijke macht is onduidelijk.

---

³² UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the Independent Expert*, E/CN.4/2003/115, 31 december 2002, p. 15.

³³ *The relocation plan of the TFG*, 2 februari 2005.

³⁴ De overgangsgrondwet werd op 19 februari 2004 door de deelnemers aan de Somali National Reconciliation Conference in Kenia aangenomen. Volgens artikel 71 lid 12 van de overgangsgrondwet treedt deze op de datum van aanname in werking en blijft van kracht tot de Federale Grondwet is goedgekeurd en aangenomen.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Somaliland

Ook in deze verslagperiode bleef internationale erkenning van een onafhankelijke staat Somaliland uit. Diverse malen brachten Somalilandse ministers een bezoek aan het buitenland. President Kahin reisde eind januari 2005 naar Zuid-Afrika om de banden met dit land aan te halen.³⁵ Een delegatie onder leiding van minister van Buitenlandse Zaken Edna Aden bezocht Nederland op 30 november 2004.

De parlementsverkiezingen, die op 29 maart 2005 dienden plaats te vinden, gaven aanleiding tot politieke spanningen. Op 18 januari 2005 nam het parlement een amendement op de kieswet aan³⁶, dat onder meer een volkstelling en uitgifte van identiteitskaarten aan alle Somalilanders voorschrijft alvorens de verkiezingen doorgang kunnen vinden. Bovendien zouden dit keer voor het eerst ook verkiezingen moeten worden gehouden in Sool en Sanaag.³⁷ Somalilandse oppositiepartijen, NGO's en een deel van de media beschouwden dit amendement als een poging van de regering de verkiezingen voor onbepaalde tijd uit te stellen. Hun gezamenlijke, vreedzame protest werd een paar weken later beloofd, toen het Hooggerechtshof het amendement nietig verklaarde wegens strijdigheid met de grondwet. De parlementsverkiezingen zijn thans voorzien voor 15 september 2005.³⁸

Sool en Sanaag

Het dispuut tussen Somaliland en Puntland over de zeggenschap over de provincies Sool en Sanaag duurde voort.³⁹ Tijdens een bezoek aan Nederland op 30 november 2004 stelden de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Informatie dat Somaliland al het mogelijke zou doen om een vreedzame oplossing voor het conflict te vinden; alleen indien Puntland (wederom) een militaire aanval uitvoert, zou Somaliland geweld gebruiken.⁴⁰

Puntland

---

³⁵ ECLO-Mog Press Review, 27 januari 2005.

³⁶ Op 5 februari werd het amendement op de kieswet eveneens aanvaard door de senaat.

³⁷ UNSC, Report of the SG on the situation in Somalia, 18 februari 2005; EIU, *Country Report Somalia*, februari 2005.

³⁸ BBC Monitoring, 16 maart 2005; UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, 18 februari 2005; Somalia Aid Coordination Body (SACB): *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005.

³⁹ Volgens het in januari 2005 verschenen rapport van de Wereldbank, *Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics*, p. 36, is de bevolking van de provincies Sool en Sanaag verdeeld: sommige inwoners zijn trouw aan Somaliland, anderen hebben een band met Puntland, terwijl weer andere inwoners voorkeur hebben voor een centraal gezag in Mogadishu.

⁴⁰ Zie ook ECLO-Mog Press Review, 24 november 2004.

De langdurige afwezigheid van president Yusuf, die op 10 oktober 2004 in Nairobi door Somalische parlementsleden tot president van de federale republiek Somalië werd gekozen, leidde in Puntland tot een periode van politieke spanning. Lokale en regionale besturen waren ontevreden over de besluiteloosheid van de regering in Garowe, met aan het hoofd vice-president Mohamed Abdi Hashi. Politie en militairen kregen maandenlang geen salaris, omdat veel van de inkomsten van Puntland waren aangewend voor de verkiezingscampagne van president Yusuf.⁴¹ Protest van de gedupeerden leidde in december 2004 tot een belegering van het regeringsgebouw en de centrale bank in Garowe. Deze werd opgeheven nadat regeringsfunctionarissen afspraken over nabetalingen hadden gemaakt.

Clanoudsten afkomstig uit alle regio's van Puntland wezen op 30 december 2004 nieuwe vertegenwoordigers voor het parlement aan. Onder de benoemde 66 parlementsleden bevinden zich vier vrouwen. Het nieuwe parlement koos op haar beurt op 8 januari 2005 generaal Ade (volledige naam Mohamud Muse Hirsi Ade, subclan Darod/Majerteen/Osman Mohamud, afkomstig uit de provincie Bari) tot president van Puntland. Hij kreeg in de derde en laatste ronde 36 stemmen, zijn tegenstander, voormalig vice-president Mohamed Abdi Hashi, 30. De verkiezing van generaal Ade is in Puntland met veel geestdrift en vertrouwen ontvangen⁴². Ook clanoudsten in Somaliland lieten zich in positieve zin uit over zijn verkiezing. Hassan Dahir Afqurac (subclan Darod/Harti/Dulbahante, afkomstig uit de provincie Sool) werd tot vice-president gekozen. Het kabinet van president Ade telt 16 ministers.⁴³

Op 18 januari stelde president Ade een financieel-economische werkgroep aan die een begroting voor 2005 moet opstellen, waarbij de salarissen van overheidsfunctionarissen, politiebeamten en militairen bijzondere aandacht krijgen. Voorts zoekt de president toenadering tot de Somalilandse regering over een vreedzame oplossing voor de problemen rond de provincies Sool en Sanaag⁴⁴, en stelt hij zijn troepen uit de provincie Sool te willen terugtrekken. Begin maart 2005 leidde een bemiddelingspoging van president Ade tot een kortstondige wapenstilstand tussen de vijandige subclans Sa'ad en Suleiman van de Hawiye/Habar Gedir in de provincie Galgadud en het zuiden van de provincie Mudug.

---

⁴¹ Marka Cadeey Media News, *Somalia: On a road to much deeper abyss*, 22 oktober 2004.

⁴² UNSC, *Report of the Secretary-General on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005. Zie ook paragraaf 2.2 van het ambtsbericht Somalië van 29 september 2003: Generaal Ade (voorzitter van de *Puntland Salvation Council*) is de architect van het akkoord waarmee het slepende conflict tussen president Yusuf en Ali Jama (PSC) over het presidentschap van Puntland werd beëindigd (zie paragraaf 2.1.1).

⁴³ *Puntland Authority*, 26 januari 2005.

⁴⁴ ECLO-Bosasso, 24 januari 2005. Zie ook het rapport van de onafhankelijke VN-mensenrechtenrapporteur dr. Ghanim Alnajjar, E/CN.4/2005/117, 11 maart 2005.

Centraal en Zuid-Somalië

De politieke ontwikkelingen in Centraal en Zuid-Somalië stonden de afgelopen maanden in het teken van de vorming van een federale overgangsregering, de komst van deze regering naar Somalië en de inzet van buitenlandse troepen.

Het eerste kabinet van premier Gedi kreeg op 11 december 2004 geen goedkeuring van het overgangsparlement, voornamelijk omdat de samenstelling afweek van de tijdens het vredesproces gemaakte afspraken.⁴⁵ Een tweede poging was wel succesvol; op 15 januari 2005 kreeg dit kabinet de instemming van de TFP. Het kabinet Gedi telt 42 ministers en even zoveel staatssecretarissen.⁴⁶ Critici wijzen erop dat dit kabinet door haar samenstelling en omvang nauwelijks effectief kan zijn, en weinig te maken heeft met de federale staatsvorm die de nieuwe Somalische grondwet voorstaat. Volgens president Yusuf moet de TFG een 'ontwapeningsregering' zijn, waarbij de betrokkenheid en steun van alle factieleiders belangrijke factoren zijn.⁴⁷

Onmiddellijk na zijn verkiezing deed president Yusuf een beroep op de VN en de AU voor een internationale vredesmacht (15.000-20.000 manschappen) om de federale overheidsinstanties in Mogadishu te beschermen en de Somalische milities te ontwapenen.⁴⁸ Zijn verzoek ontlokte onmiddellijk protest bij Somalische islamistische leiders⁴⁹, die een verblijf van buitenlandse troepen in Somalië in strijd vinden met de islam en het algemeen belang van het land.⁵⁰ Op 8 januari protesteerden 25.000 Somaliërs in Mogadishu tegen de komst van de buitenlandse militairen. Sheik Hassan Aweys, de islamistische leider van de shari'a-hoven in Mogadishu, riep de demonstranten op tot een heilige oorlog tegen de

---

⁴⁵ Het TFP had grote bezwaren tegen het eerste kabinet Gedi, dat voornamelijk uit bondgenoten van president Yusuf bestond: de formatie had de grondwettelijke termijn overschreden en het kabinet was niet samengesteld conform de afspraken die tijdens het vredesproces waren gemaakt. Bovendien had president Yusuf op basis van de grondwet de benoeming van premier Gedi ter goedkeuring moeten voorleggen aan het parlement, hetgeen niet was gebeurd. UNSC, *Report of the Secretary-General on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005; ICG, *Somalia: Continuation of war by other means?*, 21 december 2004, p.8.

⁴⁶ ECLO-Mog Press review 8 januari 2005.

⁴⁷ ECLO-Mog Press review, 1 december 2004.

⁴⁸ ICG, *Somalia: Continuation of war by other means?*, 21 december 2004. Volgens president Yusuf zijn buitenlandse vredestroepen noodzakelijk wegens de aanwezigheid van 55.000 gewapende militia, 500 'technicals' en 2 miljoen kleine wapens. UNSC, *Report of the Secretary-General on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005, p. 4.

⁴⁹ Van de Somalische islamitische leiders zijn Hassan Dahir Aweys (Hawiye/Habar Gedir/Ayr, vice voorzitter van de Shari'a-hoven in Mogadishu), Yusuf Indha Cadde (Hawiye/Habar Gedir/Ayr, leider Shari'a-hoven in de provincie Lower Shabelle) en Sheikh Ahmed Abdi Dhi'isow (leider van de islamitische organisatie Majma'a Ulimada Somaliyeed) het meest prominent. ICG *Somalia: Continuation of war by other means?*, 21 december 2004.

⁵⁰ ECLO-Mog Press review, 27 november 2004.

vredestroepen.⁵¹ Ook gaan er geruchten dat een fatwa is uitgeroepen tegen buitenlanders; er zou een beloning van USD 5.000 zijn uitgelooft voor eenieder die een buitenlander vermoordt.⁵²

Voor- en tegenstanders van de inzet van vrede­stroepen blijven tot op heden verdeeld. Ook binnen de TFG bestond verschil van mening. De ministers behorende tot Darod (sub)clans steunden president Yusuf, de ministers afkomstig van Hawiye (sub)clans stonden achter het standpunt van premier Gedi, die aanvankelijk verklaarde dat de veiligheid in Somalië een zaak van de Somaliërs zelf is en daarom voor vreemde veiligheidstroepen geen plaats ziet⁵³. Niettemin gaf de ministerraad van de TFG uiteindelijk op 5 februari 2005 het groene licht voor de stationering van 7.500 vrede­stroepen. Binnen het TFP bleef hierover echter verdeeldheid bestaan. Toen de IGAD tijdens een bijeenkomst op 15 maart 2005 in Uganda besloot tot inzet van 6.800 vrede­stroepen⁵⁴ uit de buurlanden van Somalië (Kenia, Ethiopië, Djibouti), werd hiertegen in Mogadishu opnieuw massaal gedemonstreerd. Ook internationaal ontmoette het IGAD-besluit kritiek. De regering van de Verenigde Staten liet weten met name bezwaar te hebben tegen de inzet van Ethiopische troepen in Somalië⁵⁵ en de International Crisis Group (ICG) verklaarde dat het IGAD-besluit het vredesproces in Somalië had beschadigd door voorbij te gaan aan de protesten van de Somalische bevolking en dat het zenden van buitenlandse troepen, in het bijzonder Ethiopiërs, de burgeroorlog opnieuw zou kunnen doen oplaaien.⁵⁶ Nadat op 17 maart 2005 een meerderheid van het TFP tegen de inzet van vrede­stroepen had gestemd, liepen de gemoederen tussen voor- en tegenstanders zo hoog op dat zij elkaar te lijf gingen. De Keniaanse politie moest ingrijpen en verrichtte enkele arrestaties.⁵⁷ Premier Gedi verklaarde de stemming ongeldig, maar parlementsvoorzitter Hassan Sheikh Aden was het niet eens met dat besluit. IGAD meldde op 21 maart 2005 dat Sudan en Uganda de eerste landen zijn die eenheden voor het vredescontingent in Somalië zullen leveren.⁵⁸

De federale autoriteiten achten verhuizing van Nairobi naar Somalië pas verantwoord wanneer zij bescherming krijgen van buitenlandse vrede­stroepen. In

---

⁵¹ NRC, 8 januari 2004; ARADA persbericht 8 januari 2004.

⁵² The Economist, *Yusuf the uniter?*, 19 februari 2005.

⁵³ ECLO-Mog Press Review, 25 en 26 januari 2005.

⁵⁴ De vrede­stroepeninzet draagt de naam *IGAD Peace Support Mission to Somalia* (IGASOM), en zou vanaf 30 april 2005 in Centraal- en Zuid-Somalië operationeel worden. Na negen maanden zal IGASOM worden vervangen door een troepenmacht van de AU. IRIN-persbericht, 15 maart 2005.

⁵⁵ ARADA-persbericht, 21 maart 2005. Ethiopië verleent al vele jaren (militaire) steun aan bepaalde groepen in Somalië, waaronder president Yusuf. Het land wordt derhalve niet als een onpartijdige buitenstaander beschouwd. Zie ook verderop in deze paragraaf.

⁵⁶ ICG – Media Release, 21 maart 2005; The Economist, *Yusuf the uniter*, 19 februari 2005.

⁵⁷ IRIN-persbericht, 21 maart 2005.

⁵⁸ IRIN-persbericht, 21 maart 2005; ARADA-persbericht, 25 maart 2005.

januari en februari 2005 vonden enkele verkennende missies van parlaments- en kabinetsleden naar Somalië plaats. Deze delegaties werden door duizenden burgers enthousiast verwelkomd.⁵⁹ Vanwege de onveiligheid in Mogadishu, wordt ook overwogen (tijdelijk) uit te wijken naar Jowhar (hoofdstad van de provincie Middle Shabelle) of Baidoa (hoofdstad van de zuidelijke provincie Bay). De mogelijke vestiging van de TFG in Baidoa leidde eind maart 2005 tot gevechten in die stad tussen voor- en tegenstanders.⁶⁰

De verhuizing naar Somalië wordt verder gecompliceerd door geldgebrek: president Yusuf heeft donoren ruim €94 miljoen gevraagd voor een gefaseerd relocatieplan, vredesopbouw in Somalië en oprichting en training van legereenheden en politie.⁶¹

In de verslagperiode werd de TFG ernstig in verlegenheid gebracht door de grafschennis, die zich op 21 januari 2005 voordeed op een begraafplaats in Mogadishu waar zich de stoffelijke overschotten van 3.000 Italianen bevinden, die in Somalië zijn overleden tussen 1908 en 1941. Milities die zijn verbonden aan de shari'a-hoven openden de graven van 700 Italiaanse soldaten en storten hun overblijfselen op een afvalplaats. De Italiaanse regering protesteerde krachtig en eiste berechting van de daders. Ook de TFG veroordeelde deze grafschennis en liet weten de verantwoordelijken te zullen vervolgen. De Italiaanse regering overwoog de resten van haar landgenoten naar Italië over te brengen. De shari'a-hoven in Mogadishu hebben ontkend bij het incident betrokken te zijn geweest. Op 26 januari werd bericht dat Somalische milities een moskee gingen bouwen op de open plek van de begraafplaats.⁶²

Regionale betrokkenheid

De resultaten van het vredesproces in Nairobi hebben de betrokkenheid van de landen in de regio bij de ontwikkelingen in Somalië niet gewijzigd. Wel is dit het geval in de positie van sommige landen ten aanzien van de nieuwe Somalische machthebbers. Sinds zijn aantreden heeft president Yusuf bezoeken gebracht aan Ethiopië (tevens zetel AU), Uganda (voorzitter IGAD), de VAE, en Egypte (voor de begrafenis van Arafat). Voorts heeft hij onder meer met Yemen besprekingen gevoerd.⁶³

---

⁵⁹ UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005, p. 2.

⁶⁰ ARADA-persbericht, 26 maart 2005. De voorstanders zijn te vinden onder de Rahanweyn/Harin, tegenstanders zijn afkomstig van de Rahanweyn/Leysan.

⁶¹ UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005, p.2.

⁶² ARADA persberichten 20 en 21 januari 2005, ECLIO-Mog Press Review, 22 januari 2005; BBC News, 27 januari 2005.

⁶³ UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005, p. 2-3.

De landen binnen de Arabische Liga (in het bijzonder Egypte, Saudi-Arabië en Libië)⁶⁴ hebben zich altijd voorstander getoond van een unitaire, islamitische Somalische staat. Voor Egypte en Sudan gold hierbij als belangrijke overweging dat een sterk Somalië extra tegenwicht biedt tegen Ethiopische invloed in de regio. Het vredesproces heeft echter een andere uitkomst gebracht: een federale republiek Somalië met een bondgenoot van Ethiopië als president. Deze ontwikkelingen hebben bij genoemde landen binnen de Arabische Liga terughoudendheid ten aanzien van de TFG teweeg gebracht.⁶⁵ Desondanks liet de Arabische Liga op 16 januari 2005 weten voor de ontwapening en de wederopbouw van Somalië een miljoen dollar beschikbaar te stellen.⁶⁶ Libië is bereid de TFG financieel te steunen, te beginnen met USD 6 miljoen, mits de overgangsregering zich snel naar Somalië begeeft, de lokale milities ontwapent en haar gezag in het gehele land weet te vestigen.⁶⁷

Ethiopië, dat belang heeft bij een relatief zwak/verdeeld en seculier Somalië, speelde op cruciale momenten van het vredesproces in Nairobi een invloedrijke rol. Ook in de periode erna, bij de formatie van de TFG, oefende Ethiopië invloed uit. In algemene zin blijft Ethiopië partijen in Somalië steunen die van betekenis kunnen zijn in het tegengaan van de islamisering van Somalië. Ethiopië is militair sterk aanwezig in het grensgebied met Somalië en begeeft zich soms op Somalisch grondgebied om Ethiopische rebellen uit te schakelen.⁶⁸

Voorts is het voor Ethiopië van strategisch en economisch belang gebruik te kunnen maken van zeehavens op relatief korte afstand van haar landsgrens. Sinds de Ethiopische relatie met Eritrea en Djibouti is verslechterd, is het belang van de havens in Somalië (te weten Berbera in Somaliland, Bosasso in Puntland en Mogadishu in het zuiden) voor Ethiopië toegenomen.

Met de vorming van de TFG hoopt Kenia dat er in Somalië een periode van stabiliteit aanbreekt, zodat er een einde komt aan de stroom vluchtelingen en wapens vanuit Somalië, en de criminaliteit en terroristische dreiging worden verminderd. Het land onderstreept dat de Somalische regering zo snel als mogelijk van Nairobi naar Mogadishu moet verhuizen om daar haar gezag te vestigen.

Internationale betrokkenheid

De Verenigde Naties, de Verenigde Staten en de Europese Unie hebben de vorming van de TFG toegejuicht, maar daarbij gewezen op de eigen verantwoordelijkheid van de Somalische autoriteiten om de vrede in hun land te

---

⁶⁴ De voormalige overgangsregering TNG werd financieel gesteund door Saoedi-Arabië, Libië, Egypte en Djibouti.

⁶⁵ ICG, Somalia: *Continuation of war by other means?*, 21 december 2004.

⁶⁶ ECLO-Mog Press Review, 16 januari 2005.

⁶⁷ ECLO-Mog Press Review, 9 april 2005.

⁶⁸ Zoals het *Oromo Liberation Front*, het *Ogaden National Liberation Front* en het *Islamic Front for the Liberation of Oromia* (IFLO).

herstellen. Het verzoek van president Yusuf om inzet van VN vredestroepen ten behoeve van de ontwapening van de Somalische milities en de beveiliging van overheidsinstanties in Somalië, werd in de veiligheidsraad niet gehonoreerd.⁶⁹ De Europese Unie toonde zich wel bereid om geld beschikbaar te stellen voor de opleiding van politie en leger.

Ten aanzien van Somaliland is de positie van de westerse landen onveranderd. Zij zullen Somaliland niet erkennen zolang het land niet door tenminste een van de Afrikaanse buurlanden is erkend.

2.3 Veiligheidssituatie

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de veiligheidssituatie per regio. Vervolgens is een paragraaf opgenomen waarin aandacht wordt besteed aan clanbescherming en de effectiviteit van de politie in het relatief veilige deel van Somalië. Voor informatie over grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme wordt verwezen naar paragraaf 2.3.4 van het ambtsbericht van 22 november 2004.

In diverse delen van Zuid- en Centraal-Somalië⁷⁰ en in Mogadishu kwam het in de verslagperiode wederom tot gewapende confrontaties tussen aan Somalische clanfamilies gelieerde facties. Ook was het zuiden van de provincie Mudug toneel van heftige intra-clan confrontaties. Onderstaand volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen die op het gebied van veiligheid in de verslagperiode plaatsvonden. Het betreft geen uitputtend overzicht van alle gewelddadige incidenten.

De indeling van Somalië naar veiligheidssituatie, op grond van de mate van risico die de burgerbevolking loopt om slachtoffer te worden van gewelddadigheden, is thans als volgt:

- het relatief onveilige gebied: Mogadishu, Kismayo, de omgeving van deze steden, de provincies Bay (en dan met name de hoofdstad Baidoa en omgeving), Bakool, Lower en Middle Juba, Lower en Middle Shabelle, Gedo, Hiiran, Galgadud en het zuiden van de provincie Mudug (inbegrepen het gedeelte van de hoofdstad Galkayo dat zich ten zuiden van de *green line* bevindt)⁷¹.

---

⁶⁹ ICG, Somalia: *Continuation of war by other means?*, 21 december 2004.

⁷⁰ Zuid-Somalië omvat de provincies Bay, Bakool, Lower en Middle Juba, Lower en Middle Shabelle en Gedo. Centraal-Somalië omvat de provincies Galgadud en Hiiran.

⁷¹ Voor wat betreft de provincie Mudug wordt het zuidelijk deel, dat geen deel uitmaakt van Puntland, tot het relatief onveilige deel gerekend. De grens loopt langs de zogenoemde *green line* in de hoofdstad Galkayo tot aan de stad Hobyo aan de oostkust.

- het overgangsgebied: de noordelijke provincies Sool en Sanaag.
- het relatief veilige deel van Somalië: de vier noordwestelijke provincies Awdal, Galbeed, Togheer, Sahil, de noordoostelijke provincies Bari, Nugal en het noorden van Mudug (tezamen Somaliland en Puntland, met uitzondering van de provincies Sool en Sanaag die als overgangsgebied worden beschouwd) alsook de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië.

Ten opzichte van de vorige verslagperiode levert dit de volgende wijzigingen op: het zuiden van Mudug wordt thans tot de relatief onveilige gebieden gerekend en Sool en Sanaag worden thans als overgangsgebied beschouwd.

2.3.1 Het relatief onveilige gebied

In de verslagperiode werd het gebied gekenmerkt door gewapende conflicten die zich meer dan incidenteel voordeden, en waarbij tientallen burgerslachtoffers vielen.⁷² In de afgelopen maanden deden zich gewelddadigheden voor in Zuid-Somalië, in en rond de steden Mogadishu en Kismayo. De provincie Galgadud en het zuiden van de provincie Mudug waren eveneens toneel van ernstige clangevechten. In de plaatsen Baidoa en Dinsor, en in de provincie Bay werden eveneens clangevechten gemeld. Factiemilities maakten zich opnieuw schuldig aan ontvoeringen, berovingen en plunderingen, die voor hen een belangrijke bron van inkomsten vormen.

In sommige delen van het relatief onveilige gebied hebben zich in de verslagperiode nauwelijks gewapende incidenten voorgedaan. Deze delen worden echter nog steeds tot het relatief onveilige gebied gerekend vanwege de instabiele situatie en de gerede kans dat zich wederom gewelddadige confrontaties zullen voordoen.

In de provincies Lower Juba, Bay, Bakool, Galgadud en Hiiran zijn veel wegen en gebieden onveilig door landmijnen en andere explosieven.⁷³ Recente cijfers zijn niet beschikbaar, maar naar verwachting zijn ook in deze verslagperiode tientallen mensen gedood of gewond geraakt door mijnen en niet-ontpofte explosieven.

Mogadishu

---

⁷² Voor informatie over de gewapende gewapende conflicten in Somalië, die in deze paragraaf zijn beschreven, werd o.a. geput uit IRIN- en Arada-persberichten, en ECLO-Mog Press Reviews.

⁷³ Somalia, *Landmine Monitor Report* 2004, 28 oktober 2004. Hoewel weinig informatie beschikbaar is over mijnongelukken zijn volgens dit rapport in de provincies Bay, Gedo, en Middle Shabelle in 2003 tenminste 40 mensen bij mijnexplosies om het leven gekomen.

In de verslagperiode was Mogadishu opnieuw het toneel van clanconflicten. Het betrof vooral clanmilities die elkaar de macht betwistten. Zo werden op 22 en 23 november 2004 drie militieleden gedood en raakten negen gewond bij een dispuut tussen niet nader genoemde clans. Heviger ging het er aan toe op 20 december 2004 tussen rivaliserende Wa'esli en Agonyare subclans van de Hawiye/Abgal. Toen clanoudsten de gevechten wisten te stoppen, bleek dat deze 17 slachtoffers hadden geëist. Op 25 december 2004 werden bij een gewapend gevecht na een diefstal van qat op een markt van Mogadishu zeven burgers gedood en elf verwond. Als gevolg van een granaatontploffing op 13 januari 2005 vielen drie doden bij een vechtpartij tussen Somalische aanhangers van de Engelse voetbalclubs Chelsea en Manchester United. Op 13 maart 2005 kwamen vijf jongens om het leven toen zij aan het spelen waren met munitie die door clanmilities was achtergelaten. Zes omstanders raakten hierbij gewond.

Daarnaast vonden in Mogadishu tenminste 15 moordaanslagen plaats op prominente Somaliërs (zie ook paragraaf 3.3.9). Hoewel de motieven voor deze aanslagen onduidelijk zijn, worden deze door de meeste bronnen in verband gebracht met de steun die de slachtoffers hebben uitgesproken voor stationering van buitenlandse vredestroepen in Somalië.⁷⁴

De eerste moord in dit verband vond plaats op 23 november 2004 in een kapperszaak, gericht tegen een voormalige legerkolonel. Twee weken erna, op 8 december, was een advocaat het slachtoffer van eenzelfde type aanslag. Vervolgens werd het hoofd van politie, Yusuf Mohamed Saranle, op 23 januari 2005 in zijn huis het slachtoffer van gemaskerde moordenaars. Behalve dat generaal Saranle zich in positieve zin had uitgelaten over de inzet van buitenlandse veiligheidstroepen, werd zijn moord in verband gebracht met het onderzoek dat betrokkene deed naar de schennis van graven op het Italiaanse kerkhof in Mogadishu, daags voor de moordaanslag.⁷⁵ Op 1 februari 2005 werd voormalig veiligheidsofficier Hersi Omar Dharre op straat vermoord en negen dagen later overkwam een BBC journaliste, Kate Peyton, hetzelfde lot. Voorts vonden in Mogadishu bomaanslagen plaats tijdens het bezoek op 10 februari 2005 van een TFP-delegatie onder leiding van parlementsvoorzitter Sheikh Hassan Aden op 10 februari en op 17 februari toen een delegatie van AU-experts de stad bezocht ter voorbereiding van de komst van vredestroepen. Bij de laatste aanslag kwamen twee burgers om het leven en raakten zes mensen gewond.⁷⁶

Kismayo

---

⁷⁴ De UN Security Coordinator in Nairobi meldde op 2 februari 2005 dat het aantal moorden op hooggeplaatsten in Mogadishu gedurende de maanden november, december en januari 15 bedroeg.

⁷⁵ BBC News, 23 januari 2005.

⁷⁶ ARADA persbericht, 17 februari 2005.

De stad Kismayo beleefde in deze verslagperiode een periode van relatieve rust. Wel gaven milities van de JVA opnieuw blijk van hun ongenoegen over het achterwege blijven van soldijbetaling door hun commandanten. Uit protest richtten zij enkele malen in de stad versperringen op, waarbij weggebruikers moesten betalen om hun weg te mogen vervolgen. Op deze wijze compenseerden militieleden hun gederfde inkomsten.⁷⁷

In de directe omgeving van Kismayo deden zich wel gewapende incidenten voor. Op 20 december 2004 vielen twee doden en vier gewonden bij een overval op een vrachtauto bij een wegversperring op de weg naar Jilib. In Beerhane, ten zuiden van Kismayo, vonden op 27 januari 2005 gevechten plaats, waarvan bijzonderheden onbekend zijn.

Bay en Bakool

In de periode juli tot en met medio december 2004 werden geen berichten ontvangen over gewapende confrontaties tussen rivaliserende clans in de provincies Bay en Bakool. Op 18 december 2004 kwam het in de dorpen Idale en Habal Barbar, in de provincie Bay, tot ernstige gewelddadigheden tussen Digil/Hubayr en Digil/Yantar clans na een dispuut over het eigendom van land en de controle over het dorp Idale. De gevechten, die zich ook naar omliggende dorpen verspreidden, eisten 20 slachtoffers en 11 gewonden. Deze gevechten kregen een vervolg op 28 december 2004 waarbij nog eens drie doden vielen. Eind december 2004 kwam het in de provincie Bakool tot een treffen tussen de Rahanweyn/Mirifle/Hadamo en de Darod/Ogaden/Aulyahan bij het dorp Ato. Het ging hier om wraak door laatstgenoemde subclan ten koste van de Hadamo, die negen mensen van hun subclan verloren. Op 20 december 2004 werden in Baidoa twee Harin-militieleden bij een diefstal gedood door Leysan-clanleden. In Shanqalow in het district van Dinsor werd op 27 december 2004 een Marehan clanlid vermoord door Leysan milities, naar verluidt vanwege onenigheid over compensatie (*diya*). Baidoa was op 26 maart 2005 toneel van hevige strijd. Inzet was de mogelijke keus van Baidoa tot vestigingsplaats voor de TFG. Voorstanders (milities van Shatiguduud) en tegenstanders (milities van Habsade) raakten met elkaar in gevecht waarbij 15 doden vielen.

Galgadud en Zuid-Mudug

Het geweld dat sinds maart 2003 het noordwestelijke deel van de provincie Galgadud in Centraal-Somalië beheerst, heeft zich in de verslagperiode uitgebreid naar het zuiden van de provincie Mudug. Op 1 december braken in het dorp Gelinsor, gelegen in het grensgebied van de provincies Galgadud en Mudug nabij de grens met Ethiopië, hevige gevechten uit tussen rivaliserende Sa'ad en Suleiman subclans van de Hawiye/Habar Gedir. De directe aanleiding voor deze gevechten was de moord op vijf leden van de Suleiman door milities van de Sa'ad subclan, in november 2004. Toen de strijd zich in december voortzette, werd door

---

⁷⁷

beide partijen uit dorpen in de regio personele en materiële versterking gevorderd, waardoor het geweld zich als een inktvlek over Centraal-Somalië tot zelfs de stad Hobyo aan de oostkust van Mudug kon verspreiden. Clanoudsten noch prominente leden van de Hawiye slaagden er aanvankelijk in de partijen tot een wapenstilstand te bewegen, doch op 16 december 2004 lukte het om in Mogadishu een akkoord te bereiken.⁷⁸ Meer dan 130 militieleden en burgers verloren bij de gevechten het leven, 200 personen raakten gewond.⁷⁹

Het papieren akkoord heeft nieuwe gevechten echter niet kunnen verhinderen: bij confrontaties tussen de Sa'ad en Suleiman subclans op 4 januari (Duduma - Galgadud) en op 17 januari 2005 (Mir Awled - Galgadud) vielen nog eens 26 slachtoffers en werden 23 gewonden gemeld.⁸⁰ Ook in februari en maart 2005 duurden de vijandelijkheden in het zuiden van Mudug voort, waarbij wederom veel slachtoffers te betreuren vielen.

In het zuidelijke deel van de stad Galkayo (gebied ten zuiden van de zogeheten *green line*) vonden eveneens gewapende incidenten plaats. Op 5 januari 2005 werd een lokaal bekende zakenman Said Hashi Ali (regiodirecteur van de Al-Mustaqbal Remittance Company) vermoord. Daarop volgde een grote brand die een aantal winkels verwoeste. Het is onbekend wat het motief van de moord was en of de beide gebeurtenissen met elkaar in verband staan.⁸¹

Op 10 en 11 januari 2005 werd melding gemaakt van een aantal wraakmoorden onder subclanleden van de eerder genoemde Hawiye/Habar Gedir/Sa'ad. Wederom vonden deze in het onveilige zuidelijke deel van de stad plaats. Zoals gemeld, hebben de hevige gevechten tussen rivaliserende Sa'ad en Suleiman subclans van de Hawiye/Habar Gedir zich in de verslagperiode uitgebreid naar het zuiden van de provincie Mudug. Ook het zuidelijk deel van Galkayo, raakte betrokken bij deze strijd; op 11 april 2005 kwamen in Zuid-Galkayo 30 Somaliërs bij gevechten om.

Lower en Middle Juba

In de verslagperiode werd slechts één bericht ontvangen over een gewelddadig treffen in de provincie Middle Juba. Het betrof een dispuut tussen Ogaden clans dat plaatsvond nabij Jilib en ging over het gebruik van land. De ruzie werd op 28 januari 2005 gewapenderwijs beslecht, waarbij zes mensen de dood vonden.

Lower en Middle Shabelle

In het dorp Dugulle in het Qoryoley district van de provincie Lower Shabelle kwam het op 24 december 2004 tot een gewapend treffen tussen militieleden van

---

⁷⁸ ECLO-Mog Press Review, 16 december 2004.

⁷⁹ ARADA persbericht, 8 december 2004, MSF persbericht, 8 december 2004. Ruim 80 gewonden werden overgebracht naar het ziekenhuis in Galkayo (Mudug) en meer dan 30 naar het ziekenhuis in Adado (Galgadud).

⁸⁰ ECLO-Mog Press Review, 4 januari 2005. ARADA persbericht, 17 januari 2005.

⁸¹ ECLO Mog Press Review, 5 januari 2005.

twee niet nader genoemde clans over het gebruik van een stuk grasland. Zeven personen kwamen bij de gevechten om het leven, tien raakten gewond.⁸²

Gedo en Hiiran

Op 24 maart 2005 vonden gevechten plaats nabij Rabdure in de provincie Gedo. Daar raakten Hadamo en Ogaden subclans met elkaar in conflict over grasland en waterbronnen. Het geweld eiste 34 slachtoffers. Voorts kwam het op 9 april 2005 bij de plaats El Wak tot een treffen tussen subclans van de Marehan en de Gare. Hierbij kwamen 23 personen om het leven en raakten 30 gewond. Geen berichten werden ontvangen over gewelddadige gebeurtenissen in de provincie Hiiran.

2.3.2 **Het overgangsgebied**

Sool en Sanaag

In paragraaf 2.2 over de politieke ontwikkelingen werd gemeld dat de spanning tussen Somaliland en Puntland over hun beider aanspraak op de provincies Sool en Sanaag voort duurde. Na ernstige gewapende confrontaties tussen beide kampen in oktober 2004⁸³, kwam het in de verslagperiode slechts tot een enkel incident rond de stad Las Anod. Op 15 december 2004 was sprake van een kort vuurgevecht tussen beide kampen. Niet bekend is of bij deze kortstondige confrontatie slachtoffers zijn gevallen. Bemiddelingspogingen, door onder andere Ethiopië, werden ondanks dit incident voortgezet.⁸⁴ Nog steeds bevinden militaire eenheden van beide zijden zich rond Las Anod, de hoofdstad van de provincie Sool.

Voorts deden zich in de verslagperiode in de provincies Sool en Sanaag enkele lokale incidenten voor. Op 11 december 2004 werd een conflict tussen voor- en tegenstanders van houtkap nabij Erigabo (hoofdstad van de provincie Sanaag) gewapenderwijs uitgevochten, waarbij één persoon omkwam. Op 29 december 2004 werd nabij Hullul, eveneens gelegen in de provincie Sanaag, een vrachtauto van WFP, met voedsel bestemd voor de slachtoffers van de droogte in Ceel

---

⁸² ECLO-Mog Press Review, 25 december 2004.

⁸³ Het is onduidelijk hoeveel slachtoffers precies zijn gevallen bij deze gevechten. In het rapport SACB, *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005, p. 6, wordt gesproken over “honderden doden en ontheemden aan beide zijden van het conflict”. In US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices: Somalia 2004*, 28 februari 2005, staat vermeld dat “bij gevechten tussen Somalilandse en Puntlandse troepen op 22 september en 29 oktober 2004 meer dan 200 doden vielen.” In UNSC, *Report of the Secretary-General on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005, p. 6, staat vermeld dat “bij gevechten enkele mannen van beide kanten werden gedood”. ICG, *Somalia: Continuation of war by other means?*, 21 december 2004, p. 17, spreekt over naar schatting 100 doden.

⁸⁴ UNSC, *Report of the Secretary-General on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005. ECLO Mog Press Review, 16 december 2004.

Midgaan, door bandieten leeggeroofd. In het dorp Dhadinyaxye veroorzaakte een landdispuut subclangevechten tussen de Musa Abkar en de Musa Ismail waarbij drie personen werden gedood. Op 17 januari 2005 raakten leden van de Warsangeli en de Dulbahante clans in Erigabo met elkaar in conflict na de moord op een qathandelaar. Bij het geweld, dat snel om zich heen greep, vielen 15 slachtoffers en een onbekend aantal gewonden.⁸⁵

Op 19 maart 2005 werd wederom een qathandelaar vermoord, ditmaal in Xudun (provincie Sool). Het motief betrof wraak tussen leden van de Dulbahante en Habar Yonis clans.

Aangezien in deze verslagperiode niet alleen sprake was van een nog steeds gespannen relatie tussen Somaliland en Puntland, maar daarnaast diverse gewapende incidenten tussen subclans plaatsvonden, is er thans voor gekozen de provincies Sool en Sanaag in dit ambtsbericht als overgangsgebied aan te merken.

2.3.3 Het relatief veilige deel van Somalië

Somaliland

In de verslagperiode hebben zich in Somaliland geen gewapende confrontaties van substantiële omvang voorgedaan.

Wel blijft in het gebied gevaar aanwezig door de honderdduizenden landmijnen en niet ontplofte explosieven die zich er nog bevinden. Internationale hulporganisaties en de Somalilandse autoriteiten hebben in de afgelopen tien jaar middels een breed scala aan activiteiten dit probleem aangepakt: door bewustwordingscampagnes zijn mensen geïnformeerd over de risico's van mijnen en explosieven; burgers krijgen een financiële beloning indien zij de explosievenopruiingsdienst waarschuwen dat zij een explosief hebben gevonden; tienduizenden explosieven en grote stukken land⁸⁶ zijn inmiddels opgeruimd; andere stukken land zijn afgezet als gevaarlijk gebied. Desondanks worden jaarlijks vele mensen verwond of gedood door mijnen en andere explosieven.⁸⁷

Puntland

In de verslagperiode werden geen berichten ontvangen over gewapende conflicten van substantiële omvang.

---

⁸⁵ ECLO Mog Press Review, 17 januari 2005.

⁸⁶ In september 2003 hadden de internationale hulporganisaties HALO Trust, Danish Demining Group en Santa Barbara Foundation in totaal 115 miljoen m² land schoongeveegd.

⁸⁷ UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001, p. 64-65. Somaliland Mine Action Center 20/9/03; Police Explosive Ordnance Destruction 20/9/03; Halo Trust 22/9/03; UNDP 20/9/2003; Somalia, *Landmine Monitor Report* 2004, 28 oktober 2004.

Op 8 januari 2005 beroofden bandieten een WFP vrachtauto in het Jariban district in het noorden van de provincie Mudug. De chauffeur kwam bij deze roofoverval om het leven.

*Galkayo*⁸⁸

De veiligheidssituatie in Galkayo (de hoofdstad van de provincie Mudug), die in het ambtsbericht van 22 november 2004 uitvoerig werd beschreven, heeft in de verslagperiode voor wat betreft het deel ten noorden van de *green line* geen wijziging ondergaan. Het relatief veilige deel ten noorden van de *green line*, dat 4/5 deel van de stad beslaat en door de Darod/Majerteen/Omar Mahamoud wordt gedomineerd, behoort bij Puntland. In het zuidelijke deel van de stad (1/5 deel), dat in dit ambtsbericht als relatief onveilig gebied is aangemerkt, vormen de Hawiye/Habar Gedir/Sa'ad de meerderheid.

De eilanden voor de kust van Zuid-Somalië

In de verslagperiode werden geen berichten ontvangen over gewelddadige gebeurtenissen op de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië, waar de leden van de Bajuni minderheid met de Darod/Marehan woonachtig zijn.

2.3.4 Clanbescherming, criminaliteit en effectiviteit politie in relatief veilige gebieden

Clanbescherming

Na het wegvallen van de centrale overheid in Somalië en daarmee haar rol in het handhaven van de veiligheid, nam het belang van de clan(familie) in de bescherming van het individu toe. Na het uitbreken van de burgeroorlog zocht een groot aantal ontheemden⁸⁹ bescherming in hun traditionele clangebied dan wel in het gebied van de clan waarmee de eigen groep een patroon/cliënt-relatie kent.⁹⁰ Met name in het relatief veilige gebied van Somalië, waar regionale en lokale besturen er in toenemende mate in slagen de veiligheid te handhaven, is de noodzaak van bescherming door de clan(familie) afgenomen en zijn de mogelijkheden om buiten de eigen traditionele clangebieden te leven, als 'gast' van de ter plekke dominante clan, toegenomen.⁹¹ Dit wil uiteraard geenszins zeggen dat de rol van de clan(familie) is verdwenen.

---

⁸⁸ Voor een uitgebreide beschrijving van de veiligheidssituatie in Galkayo wordt verwezen naar het ambtsbericht van 22 november 2004, p. 28.

⁸⁹ In paragraaf 4.2.2 is aangegeven welke Somaliërs in dit ambtsbericht als ontheemd worden beschouwd. Ontheemd staat in dit verband eveneens voor IDP en binnenlands ontheemd.

⁹⁰ UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001, p. 148, NRC Global IDP, *Internally displaced Somalis face uncertain future after years of state collapse*, 24 november 2004, p. 21.

⁹¹ Zie hierover o.a. Ken Menkhaus, *Somalia: a Situation Analysis*, 2000, p. 10.

De clan(familie) speelt weliswaar van oudsher een centrale rol in de Somalische samenleving, maar zeker niet op een altijd voorspelbare, vaste en statische wijze. Ten eerste hangt het niveau waarop de clan gemobiliseerd wordt af van de situatie die het hoofd geboden moet worden. Of een beroep kan worden gedaan op de loyaliteit van de familie, de subclan, de clan of de clanfamilie in een specifieke situatie hangt af van de belangen die op het spel staan de familie dan wel de subclan of nog hogere clanverbanden aangaan (een Somalisch gezegde luidt: "Ik tegen mijn broer, mijn broer en ik tegen de clan, de clan en ik tegen de wereld").

Ten tweede kan de clanafstamming van een persoon of groep aangepast worden aan veranderde omstandigheden. Clanafstamming kan immers niet alleen als een antropologisch gegeven maar ook als een politieke stellingname worden gezien. Zowel individuen als groepen kunnen aansluiting zoeken bij een andere clan dan de eigen clan. Indien zij geaccepteerd worden, hebben ze de zogenaamde 'shedad'-status; na verloop van tijd raken ze geïntegreerd in de nieuwe clan en passen ze hun stamboom aan om de nieuwe situatie te weerspiegelen.⁹²

Ten derde zijn er naast de banden met de eigen, vaderlijke, clan ook banden met de clan van de moeder, de echtgeno(o)t(e) en eventueel de huwelijkspartners van de kinderen. Op deze banden kan veelal in tijd van nood een beroep worden gedaan.

Ten vierde zijn de oude regels aan verandering onderhevig als gevolg van verstedelijking en oorlogsgeweld. In de steden zijn andere netwerken met leden van verschillende clans van belang geworden naast de clan: school- en beroepsgenoten, buurtgenoten, zakenpartners etc.⁹³ Door de oorlog zijn evenwel tegenstellingen tussen clans vaak weer aangescherpt.

Specifiek ten aanzien van de landbouwende Somali clanfamilies Rahanweyn en Digil geldt dat zij, anders dan de nomadische Somali, eerder georganiseerd zijn op basis van de woonplaats (het dorp) dan op basis van clanafkomst.⁹⁴

In deze context is het derhalve moeilijk algemene uitspraken te doen met betrekking tot de vraag in welke omstandigheden een individu clanbescherming nodig heeft dan wel er op kan rekenen die te verkrijgen.

Doorgaans heeft elke Somali het eigen clangebied waar hij in principe wordt beschermd tegen geweld van andere (sub)clans. Indien het eigen clangebied is gelegen in het relatief onveilige gebied kan hij/zij echter wel te vrezen hebben

---

⁹² O.a. UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001, p. 149.

⁹³ Zie ook UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001, p. 149.

⁹⁴ I.M. Lewis, *Peoples in the Horn of Africa*, 1994.

voor algehele onveiligheid als gevolg van conflicten met andere clans of banditisme.

*Criminaliteit en effectiviteit politie*⁹⁵

Zeker vergeleken met andere landen in Afrika (zoals Kenia), komt criminaliteit in de relatief veilige gebieden weinig voor volgens alle dezerzijds in Somalië geraadpleegde bronnen.⁹⁶ Zo laten veel marktkooplui hun koopwaar 's avonds gewoon in hun kraam liggen wanneer zij naar huis toe gaan, omdat ze er op vertrouwen dat er niets gestolen zal worden. Wel komt het met enige regelmaat voor dat conflicten tussen families, dikwijls over begrenzing van hun land, hoog oplopen.⁹⁷ Soms leiden dergelijke conflicten zelfs tot bloedwraak.⁹⁸

In het algemeen zijn de lokale en regionale besturen in de relatief veilige gebieden in staat de openbare orde te handhaven, zonodig met behulp van de politie.⁹⁹ In de Somalische samenleving is rechtshandhaving (van het traditionele –en shari'a recht) overigens altijd al¹⁰⁰ primair het domein geweest van clanoudsten, dorpsoudsten, imams en andere gemeenschapsleiders, waardoor het wegvallen van de centrale structuren niet heeft geleid tot een volledige ineenstorting van het systeem van handhaving van recht en openbare orde.¹⁰¹

De grote sociale controle in combinatie met het systeem van compensatieregelingen (de diya) hebben een duidelijke preventieve werking. Immers, wanneer een clanlid een misdad pleegt tegen een lid van een andere (sub)clan, kan het slachtoffer in principe niet alleen de dader, maar ook diens familie in brede zin, en zonodig ook de (sub)clan, verantwoordelijk stellen.

---

⁹⁵ Gebaseerd op o.a. US Department of State, *Country report on human practices Somalia* 2004, 28 februari 2005. Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and trend analysis*, 20 september 2004; SACB, *Human Status Report Somalia*, maart 2005; MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004; UNDP Somalia, *Rule of Law and Security Programme: Progress Report January-June 2003*; UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*; Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004; alsmede op bevindingen ter plaatse.

⁹⁶ Hetzelfde stelt Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004. In zijn recentere rapport (Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and trend analysis*, 20 september 2004, p. 13-14) wordt dit herhaald, maar wordt ten aanzien van Puntland een uitzondering gemaakt voor IDP's en migranten, die geen volledige bescherming genieten onder het traditionele recht en daardoor kwetsbaarder zijn.

⁹⁷ Somalië kent geen kadaster, waar landeigendom wordt geregistreerd. Om de vele conflicten over landeigendom te beperken, helpt UNDP Somaliland om een kadaster op te zetten.

⁹⁸ Bloedwraak wordt in Somalië niet als een criminele daad beschouwd, omdat op basis van lokaal recht en de tradities bloedwraak gerechtvaardigd is.

⁹⁹ Bij rechtshandhaving wordt voornamelijk gebruik gemaakt van het traditionele – en shari'a recht. Zie paragraaf 3.1 voor meer informatie hierover.

¹⁰⁰ Dus ook vóór het uitbreken van de burgeroorlog.

¹⁰¹ Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and trend analysis*, 20 september 2004; SACB, *Human Status Report Somalia*, maart 2005; Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, hoofdstuk 1.

Doorgaans zullen de groepen onderling een compensatieregeling overeenkomen, bijvoorbeeld door het gestolen goed terug te geven en/of geld of een aantal kamelen of geiten aan (de familie van) het slachtoffer te geven. Indien (de clan van) de dader niet bereid is compensatie te betalen, kan het slachtoffer zonodig een beroep doen op de steun van familie en clan om de compensatie af te dwingen, of anders te retaliëren (bloedwraak).¹⁰²

Deze traditionele vorm van rechtshandhaving is naar zijn aard veel minder effectief wanneer het slachtoffer lid van een minderheidsgroep is, dan wel van een kleine, slecht bewapende clan. In dat geval heeft het slachtoffer immers niet de bijstand van een hele clan als “stok achter de deur”, met behulp waarvan desnoods met geweld compensatie kan worden afgedwongen. Met name ontheemden die zich buiten hun clangebied bevinden en onbewapende minderheden, zoals de Bantu, vormen hierdoor een kwetsbaar doelwit voor criminelen. Dit geldt in mindere mate voor de Midgan, die dankzij hun affiliatie met een bepaalde clan in belangrijke mate clanbescherming genieten¹⁰³ en die dikwijls zelf ook over (lichte) wapens beschikken.

Dit betekent geenszins dat een clan een crimineel uit eigen gelederen onder alle omstandigheden zal beschermen indien het slachtoffer “maar” van een minderheid is. Ernstige misdrijven als verkrachting en moord¹⁰⁴ vormen een dusdanig grote inbreuk op de traditionele normen en waarden van de gemeenschap, dat de clan in veel gevallen zelf ook bestraffing van de dader wenselijk zal achten.¹⁰⁵ Voor dergelijke misdaden kan een clanlid zelfs door de gemeenschap worden verstoten (een van de ergst mogelijke sancties in de Somalische context).

In de relatief veilige gebieden kan eenieder voor bescherming een beroep doen op de politie. De politie neemt daadwerkelijk actie als hun hulp wordt ingeroepen en is over het algemeen redelijk effectief. In sommige gevallen grijpt de politie echter niet meteen in, maar probeert de politie in eerste instantie een oplossing te vinden via de traditionele mechanismen, eventueel tezamen met clanoudsten en andere gemeenschapsleiders. Bij de politie van een bepaalde stad zijn leden van alle daar woonachtige clans werkzaam, benevens enkele leden van minderheidsgroepen en

---

¹⁰² Bij een enquête van UNICEF werd op de vraag hoe gehandeld zou worden indien een 14-jarige jongen een moord had gepleegd, door 47% geantwoord “clanbijeenkomst en compensatie slachtoffer”; ruim 25% antwoordde “traditionele rechtbank en compensatie slachtoffer”; 10% “Somalische rechtbank en gevangenis”; 6% “retaliatie door de clan van het slachtoffer door de dader te vermoorden”; 5% “inschakelen religieuze leider om uit koran te prediken”. UNICEF Somalia, *A study on child protection in Somalia*, juli 2003, p. 37.

¹⁰³ Dit geldt in principe niet als de dader afkomstig is van de clan waarmee de Midgan is geaffilieerd.

¹⁰⁴ Bedoeld wordt moord om andere redenen dan bloedwraak.

¹⁰⁵ In de relatief veilige gebieden zijn de traditionele normen en waarden nog grotendeels intact. Dit in tegenstelling tot de relatief onveilige gebieden.

een klein aantal vrouwen (in Somaliland meer dan in Puntland).¹⁰⁶ Soms, bijvoorbeeld bij een geschil tussen clans over landeigendom, wordt de effectiviteit van de politie beperkt doordat deze zich via clanlijnen verdeelt en zodoende niet meer als onafhankelijke derde kan ingrijpen.

Volgens de meeste dezerzijds geraadpleegde bronnen is bij de politie sprake van discriminatie tegen minderheden en ontheemden. Het komt echter zelden voor dat de politie ronduit weigert om actie te ondernemen. In geval een ontheemde of minderheid slachtoffer is van criminaliteit in de zin van bijvoorbeeld diefstal of een geweldsmisdrijf, zal de politie doorgaans redelijk adequaat optreden, hoewel het aannemelijk is dat de politie dan minder hard haar best zal doen dan voor lokale bewoners behorend tot de clans. Echter, indien sprake is van een geschil met een clanlid over bijvoorbeeld landeigendom of achterstallige betalingen voor geleverde diensten, is de kans groot dat de politie partij zal kiezen voor het clanlid. In een enkel geval zijn er aanwijzingen dat politieagenten zelf misdaden begingen tegen ontheemden of minderheden.¹⁰⁷

In heel Somalië geldt dat de politie slecht getraind is en nauwelijks over uitrusting beschikt. Corruptie is binnen de politie alom aanwezig¹⁰⁸. Als gevolg van het wapenembargo is het in principe niet toegestaan uniformen of andere uitrusting te leveren voor politieagenten in Somalië. Mede hierdoor beschikt slechts een klein deel van de politie over uniformen, waardoor agenten niet altijd goed herkenbaar zijn. In zowel Somaliland als Puntland is het overigens voor burgers verboden in het openbaar wapens te dragen (hoewel bijna iedere Somaliër thuis wel een wapen bezit).

Somaliland beschikt over ongeveer 5.500 politieagenten¹⁰⁹, aangevuld met Darawish (militaire politie)¹¹⁰. UNDP verzorgt sinds enkele jaren training, onder andere over de mensenrechtennormen die bij arrestatie en detentie in acht genomen dienen te worden. Ook is een politieacademie opgericht.¹¹¹

---

¹⁰⁶ Onbekend is of het hier vrouwen van dominante clans betreft of ook vrouwen van minderheidsgroepen.

¹⁰⁷ In Galkayo zou de politie betrokken zijn geweest bij een geval van bloedwraak. Zie MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

¹⁰⁸ US Department of State, *Somalia Country report on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

¹⁰⁹ Volgens opgave UNDP, 21 februari 2005. In het ambtsbericht van 22 november 2004 werd melding gemaakt van 15.000 agenten. In Somaliland zijn bij de politie ook vrouwen en leden van minderheden in dienst.

¹¹⁰ Alkmaars Steunpunt Vluchtelingen, *Somaliland, land of no return*, oktober 2004: in de avond en nacht patrouilleren politie of militairen in de straten van Hargeisa.

¹¹¹ Overigens vindt ook training plaats van Openbaar Ministerie, advocatuur en rechterlijke macht. UNDP Somalia, *Rule of Law and Security Programme: Progress Report January-June 2003*.

In Puntland bestaat de politie uit circa 4.000 manschappen¹¹², aangevuld met enige Darawish. Alle in Bosasso aanwezige clans zijn in de politie vertegenwoordigd. Daarnaast werkt een handjevol leden van de Bantu minderheid bij de politie. Ook werken enkele vrouwen bij de politie. Volgens alle in Bosasso geraadpleegde bronnen onderneemt de politie daadwerkelijk actie als deze om hulp wordt gevraagd. In de meeste gevallen van gerapporteerde criminaliteit (doorgaans diefstal, beroving) is de politie echter niet in staat gebleken de dader(s) op te sporen en aan te houden. In Galkayo beperkt de politie zich tot het ingrijpen bij reguliere criminaliteit; zij mengt zich niet in claudisputen en vergeldingsacties.

Om bovengenoemde redenen geldt voor heel Somalië dat achtergestelde groepen zoals minderheden en ontheemden vaker dan gemiddeld slachtoffer van criminaliteit worden. Bovendien krijgen zij aanmerkelijk minder vaak dan gemiddeld genoegdoening, in de zin van schadeloosstelling en bestraffing van de dader.

Zie voorts paragraaf 3.3 inzake rechtsgang en detentie.

Het is van belang te benadrukken dat bovenstaande beschrijving betrekking heeft op de relatief veilige gebieden. Voor alle Somaliërs in de relatief onveilige gebieden, maar in het bijzonder voor minderheden en ontheemden, is de kans om slachtoffer te worden van criminaliteit aanmerkelijk hoger dan in de relatief veilige gebieden. Hoewel het systeem van handhaving van recht en orde in de relatief onveilige gebieden eveneens gebaseerd is op een combinatie van traditioneel recht en shari'a, is de kans op enigerlei vorm van genoegdoening in deze gebieden geringer; voor minderheden en ontheemden zelfs vrijwel non-existent.

2.3.5 Grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme

Voor een beschrijving van de transnationale criminaliteit, de wapenhandel, de islamitische beweging Al-Ittihad al-Islami, terrorisme en radicale islam in Somalië wordt verwezen naar het ambtsbericht over de situatie in Somalië van 22 november 2004.

Met betrekking tot de wapenhandel concludeerde de VN-commissie¹¹³, die toeziet op de naleving van het wapenembargo tegen Somalië, in haar laatste rapport dat schending hiervan op grote schaal blijft voorkomen. In de periode van februari 2004 tot het einde van 2004 heeft de onderzoekscommissie 34 wapentransporten ontdekt, bestaande uit lichte wapens, explosieven en luchtdoelgeschut. Deze

---

¹¹² Volgens opgave UNDP, 21 februari 2005. In het ambtsbericht van 22 november 2004 werd melding gemaakt van 5.000 agenten.

¹¹³ Middels VN-resolutie 1558 van 17 augustus 2004 werd het mandaat van de commissie wederom verlengd.

wapens zouden met name bestemd zijn voor oppositionele elementen in de strijd tegen de TFG en eventuele vredestroepen.

Voorts verzamelde de onderzoekscommissie gegevens over het bestaan van 17 militaire trainingskampen die door Al-Ittihad in Somalië zijn opgericht en onder leiding staan van Sheik Hassan Dahir Aweys, de leider van de Shari'a-hoven in Mogadishu. De recruten zouden na hun training een islamitisch leger moeten vormen die de transformatie van de Somalische samenleving tot een islamitische staat in gang moet zetten.¹¹⁴

2.4 Sociaal-economische situatie¹¹⁵

In het ambtsbericht van 22 november 2004 is in deze paragraaf uitvoerig aandacht besteed aan de sociaal-economische situatie van Somalië, met inbegrip van de gezondheidszorg en het onderwijs.

In de beschrijving kwam naar voren dat Somalië, mede als gevolg van de burgeroorlog en het (nog) ontbreken van een effectieve centrale overheid, een van de minst ontwikkelde landen ter wereld is. Somalië is sinds 1991, en dit geldt in het bijzonder voor de bevolking in het zuiden van het land, in een neerwaartse economische spiraal terecht gekomen. De conflicten veroorzaakten teruglopende opbrengsten in productieve sectoren, hetgeen leidde tot armoede en werkeloosheid. Het niveau van de medische zorg ging achteruit en het onderwijs raakte in het slop. Doordat opleidingsmogelijkheden afnamen in aantal en kwaliteit, ontstond een *braindrain*.

In de sociaal-economische situatie van Somalië zijn ook lichtpunten waar te nemen. Zo herstelt Somalië zich langzaam van het in september 2000 door Saoedi Arabië en de Golfstaten ingestelde invoerverbod op alle soorten vee uit de landen van de Hoorn van Afrika wegens infectie met *Rift Valley fever*. De VAE hebben het verbod eind 2002 opgeheven. Via Jemen wordt thans vee (illegaal) naar Saoedi Arabië uitgevoerd. De Somalilandse minister van veeteelt heeft bij zijn bezoek aan Saoedi Arabië, medio januari 2005, het importverbod op vee uit Somaliland opnieuw met de autoriteiten besproken. Het heeft nog niet geleid tot onmiddellijke opheffing van het verbod.¹¹⁶

---

¹¹⁴ UNSC-S/2005/153, 9 maart 2005.

¹¹⁵ Voor een uitgebreide beschrijving van de sociaal-economische situatie in Somalië, waaronder de gezondheidszorg en het onderwijs, wordt verwezen naar het ambtsbericht van 22 november 2004.

¹¹⁶ ECLO-Mog Press Review, 4 januari 2005. De onafhankelijk VN-mensenrechtenrapporteur maakte in zijn rapport van 11 maart 2005 melding van het voornemen van Saoedi Arabië om het invoerverbod op vee uit Somalië en mogelijk Somaliland op te heffen. EIU, *Country Report Somalia*, februari 2005.

Het transitverkeer via de havens in Somalië (Bosasso, Mogadishu en Kismayo) en Somaliland (Berbera) vormt een belangrijke inkomstenbron. Daarnaast is de dienstensector (telecom, financiële transacties) sterk gegroeid. Particulier initiatief van uit het buitenland terugkerende Somaliërs heeft gezorgd voor economische opleving.

Ondanks dit alles blijven de Somalische burgers in hoge mate afhankelijk van het geld dat zij van familieleden uit het buitenland ontvangen. Deze *remittances* worden geraamd op USD 800 miljoen tot USD 1 miljard per jaar.¹¹⁷

Ernstige droogte die in Somalië al meer dan vier jaar aanhoudt, en slechts incidenteel werd onderbroken door hevige stortregens die weer overstromingen veroorzaakten, heeft meer dan 600.000 bewoners in het noordwesten en het noordoosten van Somalië in hun voedselbehoefte getroffen. Ook in de zuidelijke provincies van Somalië viel te weinig regen. Droogte en overstroming veroorzaakten onder het vee veel sterfte waardoor de veehouders in grote getale naar de steden trokken.

De humanitaire situatie in de twee provincies Sool en Sanaag bleef, ondanks de inzet van internationale hulporganisaties, in de afgelopen maanden onveranderd slecht. Langdurige en aanhoudende droogte veroorzaakte veel sterfte onder het vee, waardoor veel veehouders (voornamelijk leden van de Warsangeli clan) naar steden in deze provincies trokken. In oktober 2004 veroorzaakten plotselinge regens veel overstromingen, gevolgd door opnieuw langdurige droogte. In sommige delen van de provincies Sool en Togdheer zijn de waterbronnen opgedroogd en bestaat tekort aan voedsel.¹¹⁸

De oostkust van Somalië werd op 26 december 2004 getroffen door een vloedgolf die het gevolg was van een zeebeving (tsunami) nabij de westkust van Noord Sumatra. Met name het kustgebied tussen het schiereiland Hafun (provincie Bari) en Garacad (provincie Mudug), met een lengte van 650 kilometer, werd door de tsunami zwaar getroffen. Het zeewater overspoelde ook steden langs de zuidkust van Somalië, waaronder Merka, Brava, Adele en Mogadishu. Volgens de schatting van hulporganisaties in de rampgebieden hebben 150 Somaliërs in de tsunami het leven verloren. Meer dan 54.000 mensen raakten ontheemd en ontvingen voedsel, water en medicijnen van ICRC en WFP. Internationale NGO's en veel landen zegden financiële steun en hulpgoederen toe om de getroffen bevolking te helpen hun bestaan weer op te bouwen.¹¹⁹

Begin maart 2005 werd melding gemaakt van giftig afval dat op de stranden langs de oostkust van Somalië was aangespoeld. Volgens de berichtgeving zou dit afval

---

¹¹⁷ EIU, *Country Report Somalia*, februari 2005.

¹¹⁸ IRIN-persbericht, 13 april 2005, SACB *Human Status Report Somalia*, maart 2005, p. 7.

¹¹⁹ ECLM Mog Press Review, 27 en 30 december 2004; IRIN persberichten van 11, 20 en 25 januari 2005.

in het verleden in de Somalische kustwateren door schepen uit industrielanden zijn gelost en door de tsunami op drift zijn geraakt.¹²⁰ De TFG deed een beroep op het *United Nations Environment Programme* (UNEP) assistentie te verlenen bij het onderzoek naar de onbekende, mogelijk gevaarlijke aangespoelde afvalstoffen.¹²¹

Westerse en Arabische landen verlenen hulp aan Somalië. Somaliland en Puntland ontvangen sinds enkele jaren wederopbouw hulp, veelal via particuliere -en VN-kanalen. In het zuiden en in de noordelijke provincies Sool en Sanaag wordt noodhulp verleend. Nederland besteedde in 2004 Euro 3,9 miljoen in Somalië aan humanitaire hulp, eenzelfde bedrag is voor 2005 gereserveerd. In Somalië hebben dit jaar 1 miljoen mensen behoefte aan voedselhulp; 616.300 van hen (veelal ontheemden) hebben dringend hulp nodig. WFP heeft donoren verzocht hiervoor USD 14 miljoen beschikbaar te stellen.¹²²

Voorts werd op 20 oktober 2004 door de internationale donorgemeenschap onder leiding van de VN het *Coordination and Monitoring Committee* opgericht dat de donorhulp aan Somalië in samenwerking met de TFG moet stroomlijnen. Op 2 februari 2005 diende de TFG bij de CMC een plan in dat voorziet in de relocatie van overgangsregering, parlement en overheidsinstellingen naar Somalië.¹²³

---

¹²⁰ SACB: *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005.

¹²¹ ARADA-persbericht, 9 maart 2005.

¹²² UN OCHA, *Update: Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

¹²³ UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2005/89, 18 februari 2005.

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

Door het uiteenvallen van de Somalische staat in 1991 zijn de grondwet en de overige nationale wetgeving, evenals de naleving door Somalië van internationale verdragen, niet langer effectief. Verschillende gemeenschappen in Somalië passen thans verschillende regels toe. Deze regels berusten op traditioneel clanrecht, gewoonterecht, de shari'a, de wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre of die uit de periode Barre, of een combinatie van deze systemen.¹²⁴ Over het algemeen is in die gebieden waar het bestuur verder is ontwikkeld, de rechtsgang formeler geïnstitutionaliseerd. Dit laat onverlet dat zelfs in Somaliland de kwaliteit van de rechtsgang zwak is¹²⁵.

De grondwet van Somaliland (mei 2001), het handvest van Puntland (augustus 1998) en de federale overgangsgrondwet (Nairobi, februari 2004) maken melding van de rechten en de plichten van de burgers alsmede van onafhankelijke rechtspraak gebaseerd op shari'a (islamitisch recht).¹²⁶ In letterlijke zin zijn deze bepalingen waarborgen tegen schending van mensenrechten en bieden kaders voor precisering in lagere wetgeving. Tot uitwerking hiervan is het echter nooit gekomen. In het beste geval wordt hieraan gewerkt (Somaliland). In andere regio's in Somalië worden verschillende rechtssystemen toegepast, gewoonlijk gebaseerd op (een combinatie van) traditioneel recht, de shari'a,

---

¹²⁴ De eerste Somalische wetten na de onafhankelijkheid werden opgesteld met behulp van VN-deskundigen uit verschillende landen (Egypte, Pakistan, India en Italië), met als resultaat dat het Somalische recht een mengsel vormde van verschillende systemen (UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001). Er waren in die tijd (1960) geen shari'agerechtshoven, en de rechterlijke macht was grotendeels onafhankelijk. Vóór en in de eerste jaren na de onafhankelijkheid nam de invloed van het traditionele clansysteem van conflictoplossing (*diya*) af. In de latere jaren van Barre werd, met de afname van het vertrouwen in het moderne juridische systeem en de wederopleving van het clandenken, het traditionele systeem weer in toenemende mate toegepast. Ook de toepassing van het shari'arecht kwam op. Als gevolg van deze complexe historie hebben vele Somaliërs weinig vertrouwen in moderne rechtspraak. De naleving van de wetten wordt in de meeste gebieden afgedwongen door de clanoudsten, de clanmilities, en/of de shari'amilities (Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya, *Human rights and security in central and southern Somalia*, maart 2004).

¹²⁵ Naar de mening van de onafhankelijk mensenrechtensdeskundige van de VN voor Somalië, dr. Ghanim Alnajjar. Zie zijn rapport E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

¹²⁶ UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001.

wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre¹²⁷ en uit de periode Barre.¹²⁸ Met name het gebrek aan actuele wetgeving met betrekking tot eigendom van land en gebouwen vormt een groot probleem, daar deze zaken de basis vormen voor veel conflicten.¹²⁹

In verschillende delen van Somalië functioneren nog steeds shari'ahoven.¹³⁰ Deze hoven hebben verbetering gebracht op het gebied van de openbare orde en de rechtshandhaving. Hier staat tegenover dat sommige elementen van de shari'a, zoals amputatie van handen in geval van diefstal, of steniging in geval van overspel, in strijd zijn met internationaal aanvaarde mensenrechten.

3.2 Toezicht

Naar verwachting zal de TFG, als opvolger van de TNG, de zetel van Somalië bij de VN gaan bezetten¹³¹. Internationaal toezicht uit hoofde van de verdragen waarbij dit land partij is, wordt evenwel bemoeilijkt door het feit dat de TFG haar gezag in Somalië nog niet heeft kunnen vestigen. De voorgaande overgangsregering (TNG) heeft dit gezag vrijwel moeten ontberen. Er is dan ook geen sprake van rapportage door deze overgangsregeringen aan de verscheidene verdragscomités.

Een onafhankelijke deskundige voor Somalië rapporteert jaarlijks aan de VN-Mensenrechtencommissie. Sinds juni 2001 wordt deze functie bekleed door de Koeweiti hoogleraar dr. Ghanim Alnajjar.

Ook draagt informatie van de diverse in Somalië werkzame VN-organisaties (waaronder UNHCR en het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten en UNDP), het Internationale Rode Kruis (ICRC) en andere internationale NGO's (waaronder Amnesty International en Artsen zonder Grenzen) bij aan het toezicht op naleving van de mensenrechten.

In Somalië zijn tal van lokale NGO's actief, waaronder mensenrechtenorganisaties. In Somaliland zijn dit onder andere *Somaliland Horn*

---

¹²⁷ In art. 71 lid 2 van de federale overgangsgrondwet (2004) staat vermeld : *The 1960 Somalia Constitution and other national laws shall apply in respect of all matters not covered and not inconsistent with this charter.*

¹²⁸ US Department of State, Somalia, *Country Reports on Human Rights Somalia* 2004, 28 februari 2005.

¹²⁹ O.m. NRC Global IDP, *Internally displaced Somalis face uncertain future after years of state collapse, Executive summary*, 24 november 2004.

¹³⁰ Ken Menkhaus, *Somalia, Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004: Shari'ahoven functioneren in Zuid- en Centraal Somalië, te weten in Kismayo, Lower Shabelle, een groot deel van Mogadishu en Beletweyn.

¹³¹ Geen bericht werd ontvangen of de TFG inmiddels een vertegenwoordiger bij de VN heeft benoemd.

Watch, Nagaad (een overkoepelende organisatie van mensenrechten-NGO's, gericht op de economische, sociale en politieke emancipatie van vrouwen) en COSONGO (*Consortium of Somaliland NGOs*). In Mogadishu werken de *Dr. Ismail Juma'le Human Rights Organization* en het *Peace and Human Rights Network*, dat 21 Somalische NGO's verenigt en zich met name sterk maakt voor duurzame vrede en versterking van het maatschappelijk middenveld (*civil society*). Daarnaast bestaat in Zuid-Somalië NETSON (*Network for Somali NGOs*). In Puntland zijn twee NGO-consortia opgericht, te weten *Talal Wadaq* (ongeveer 20 NGO's die zich voornamelijk richten op capaciteitsopbouw in geheel Puntland) en WAWA (28 vrouwen-NGO's actief op gebied van vrouwenrechten). Tien organisaties die worden gesteund door NOVIB en zich hebben verzameld onder de naam G-10, doen in Somalië systematisch onderzoek naar mensenrechtenschendingen.

3.3 Naleving en schendingen

Hieronder wordt - voor zover bekend - de naleving en schending van een aantal klassieke grondrechten in de verschillende delen van Somalië behandeld.

3.3.1 Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting

Aangezien in Somalië slechts zo'n 17% van de bevolking kan lezen en schrijven¹³², is de orale traditie sterk ontwikkeld.¹³³ Nieuws wordt doorverteld, waardoor het zich zelfs in afwezigheid van de media over grote gebieden snel verspreidt. Onder andere in de vele qat-café's verzamelen zich dagelijks mannen om de meest uiteenlopende onderwerpen te bespreken, waaronder politiek.

Slechts een klein deel van de bevolking bezit een radio en een nog geringer aantal heeft een televisietoestel. Waar een radio of TV aanwezig is, komen echter veel familieleden, vrienden en buurtbewoners langs om mee te luisteren en/of te kijken. De radio is nog steeds het belangrijkste medium voor massacommunicatie. Televisieprogramma's worden door een vijftal stations uitgezonden¹³⁴. Er zijn circa 12 radiostations.¹³⁵ De BBC zendt dagelijks een radioprogramma uit

---

¹³² Zie paragraaf 2.4, Onderwijs.

¹³³ Somaliërs staan bekend als meesters in het vertellen van verhalen die zij in indrukwekkende aantallen geheel gememoriseerd hebben.

¹³⁴ TV-zenders zijn: Horn Afrik, Somali Television Network, Somaliland Television, STV en TV Burco (bron: UNDP *Human Development Report Somalia* 2001).

¹³⁵ Lokale radio zenders zijn o.a: BBC Somali Service, Bosasso FM, Horn Afrik Radio, Radio Baidoa, Radio Free Somalia, Somali Television Network Radio, Voice of the Holy Koran, Voice of the People, Voice of the Republic of Somalia, Voice of the Republic of Somaliland. (UNDP *Human Development Report Somalia* 2001, pagina. 87).

in de Somalische taal. De geschreven pers bestaat voornamelijk uit kranten met een kleine oplage, die in de grotere steden verschijnen. In Mogadishu verschijnen ongeveer twintig dagbladen. Somaliland heeft twee dagbladen, een overheidskrant en een onafhankelijk dagblad, daarnaast is er een Engelstalig weekblad. In heel Somalië verschijnen ongeveer 40 dagbladen.¹³⁶ Sinds enkele jaren heeft ook het internet zijn intrede gedaan in Somalië, waartoe de Somalische bevolking onbeperkt toegang heeft.¹³⁷ In veel Somalische steden zijn internetcafés geopend.

De federale grondwet (2004) vermeldt dat de TFG in Somalië persvrijheid en de vrijheid van meningsuiting garandeert (art. 20). Niettemin hebben zich in de verslagperiode wel een aantal incidenten voorgedaan van hinder, arrestatie en detentie van journalisten. Dit gold voor alle delen van het land.¹³⁸

Eind december 2004 werd een verslaggever van Radio Horn of Africa door milities van een shari'a rechtbank in Mogadishu vanwege vermeende onjuiste berichtgeving aangehouden. Dankzij interventie van enkele mensenrechtenorganisaties, waaronder de *Dr. Ismail Juma'le Human Rights Organization*, werd betrokkene na 24 uur vrijgelaten.¹³⁹

In Somaliland mogen onafhankelijke radio- en TV zenders sinds september 2003 niet meer uitzenden omdat zij door de Somalilandse autoriteiten als een gevaar voor de nationale veiligheid worden beschouwd.¹⁴⁰ In Hargeisa werd begin januari 2005 een journalist van het dagblad *Hatuf* gedetineerd op beschuldiging van onjuiste berichtgeving over een op handen zijnde kabinetswijziging door president Kahin.¹⁴¹ Op 4 april 2005 viel de Somalilandse politie het onderkomen van de onafhankelijke zender Radio Horyaal binnen. De zender was niet in Somaliland geregistreerd, bezat geen officiële zendvergunning en werd door de regering in verband gebracht met de oppositie (Kulmiye). De uitzendingen van Radio Horyaal bleken echter niet illegaal, want de zender zendt vanuit Europa haar programma's uit.¹⁴²

---

¹³⁶ US Department of State, *Somalia Country Reports Somalia* 2003, 25 februari 2004; UNDP *Human Development Report Somalia* 2001, pagina. 87-88.

¹³⁷ US Department of State, *Country Report Somalia on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005.

¹³⁸ SACB, *Human Status Report Somalia*, maart 2005.

¹³⁹ ECLC Mog Press Review, 1 en 3 januari 2005.

¹⁴⁰ US Department of State, *Somalia Country Report on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005.

¹⁴¹ ECLC Mog Press Review, 3 januari 2005. Omtrent de afloop van de aanhouding van de journalist werd geen bericht ontvangen.

¹⁴² African Rights, *Curbing freedom of expression in Somaliland*, 6 april 2005.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Volgens de federale overgangsgrondwet van februari 2004 mogen Somaliërs in alle vrijheid bij elkaar komen, vakbonden oprichten en demonstreren (art.19). De TFG zal de oprichting van politieke partijen aanmoedigen (art. 21). Partijen met militaire beginselen zijn echter verboden en ook partijen die uitsluitend langs clanlijnen zijn samengesteld, zijn niet toegestaan. Ook wordt in de grondwet een aanzet gegeven voor het opstellen van een kieswet.

Niettemin vormde de slechte veiligheidssituatie, in met name het zuidelijke deel van Somalië, een grote beperking voor groepen om van deze grondrechten gebruik te kunnen maken. Vele clans hielden bijeenkomsten in de loop van het jaar, maar in de relatief onveilige gebieden deden ze dit onder strikte veiligheidsmaatregelen om zo zichzelf te beschermen. In weerwil van de grondwettelijke bepalingen vergden politieke bijeenkomsten tot op heden doorgaans wel instemming van de dominante clan in het desbetreffende gebied.

Artikel 22 lid 3 van de federale overgangsgrondwet bepaalt dat alle geregistreerde NGO's binnen de federale republiek Somalië ongehinderd hun activiteiten kunnen ontplooiën. In werkelijkheid kunnen deze NGO's inderdaad ongehinderd hun werkzaamheden uitvoeren, indien de veiligheidsomstandigheden dit toelaten.¹⁴³

In Somaliland kan publiekelijk oppositie worden gevoerd. Sinds juni 2000 is er een wet die de vorming van politieke partijen toestaat. De grondwet bevestigt de vrijheid van vereniging. Hoewel de regeringspartij UDUB domineert, kan niet gesteld worden dat de oppositie stelselmatig gedwarsboemd wordt.

De Somalilandse grondwet garandeert het recht op vrijheid van vergadering. Sinds de verkiezingen van april 2003 zijn politieke demonstraties echter verboden.¹⁴⁴

Sinds voorjaar 2004 is het recht om vreedzaam te demonstreren, ook in de praktijk ingeperkt.¹⁴⁵ In juli 2004 vaardigde de Somalilandse regering een verbod uit op bijeenkomsten van ongeregistreerde maatschappelijke organisaties.¹⁴⁶ De mensen die tijdens een demonstratie op 18 mei 2004 waren gearresteerd (zie het vorige ambtsbericht), zijn kort daarna vrijgelaten onder druk van mensenrechtenorganisaties. Op 4 november 2004 werden circa 30 jongeren en

---

¹⁴³ US Department of State *Somalia Country report on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005; UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: Report of the independent expert, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

¹⁴⁴ US Department of State *Somalia Country report on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005, p. 6.

¹⁴⁵ O.a. Alkmaars Steunpunt Vluchtelingen, Somaliland, land of no return, oktober 2004; Ken Menkhaus, *Somalia, Situation and Trend Analysis* van 20 september 2004.

¹⁴⁶ Ken Menkhaus, *Somalia, Situation and Trend Analysis* van 20 september 2004. Volgens SACB: *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005, p. 13, betreft het verbod alle bijeenkomsten "organized by civic organizations to discuss topical matters affecting Somaliland".

kinderen gearresteerd tijdens een demonstratie in Boroma. Zij werden door *National Security Committees* veroordeeld tot detentie.¹⁴⁷

In Puntland zijn politieke partijen nog altijd niet toegestaan. Mensen mogen wel bij elkaar komen en over politiek praten. De islamitische beweging Al-Ittihad is verboden. Leden van Al-Ittihad die zich profileren, lopen grote kans te worden gearresteerd. In de verslagperiode werd geen melding van arrestaties van politieke activisten ontvangen.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

Artikel 8 van de federale overgangsgrondwet van Somalië bepaalt dat de islam de nationale godsdienst is. Vrijwel alle Somaliërs zijn soennitisch moslim.¹⁴⁸ Er is een sterke sociale druk om de islamitische tradities na te leven.

In Somalië is eveneens een kleine, onopvallende christelijke gemeenschap aanwezig. Mensen die openlijk verklaren geen moslim te zijn, kunnen worden lastig gevallen. Zowel wetgeving in Somaliland en Puntland als de lokale tradities verbieden zending onder moslims; dit wordt dan ook niet getolereerd.

Internationale christelijke hulporganisaties kunnen in Somalië in het algemeen ongestoord werken.¹⁴⁹

In Somaliland vormt de shari'a de basis van de grondwet. In verschillende gebieden van Somalië zijn shari'ahoven invloedrijk, bijvoorbeeld in Mogadishu.¹⁵⁰

3.3.4 Bewegingsvrijheid¹⁵¹

Binnen Somalië wordt de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving. Volgens de federale overgangsgrondwet staat het een ieder vrij om in Somalië te gaan en staan waar hij wil.¹⁵² In de praktijk legt de veiligheidssituatie echter beperkingen op. In het relatief veilige deel van Somalië (zie paragraaf 2.3) kunnen Somaliërs vrij en normaal gesproken veilig reizen. Het komt voor dat zich op

---

¹⁴⁷ SACB: *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005, p. 13.

¹⁴⁸ Zie paragraaf 2.3 over neo-fundamentalistische stromingen binnen de islam.

¹⁴⁹ US Department of State, *Somalia Country Report on Human Rights Practices 2004*, en *International Religious Freedom Report 2004*, 15 september 2004.

¹⁵⁰ US Department of State, *Somalia, International Religious Report 2004*, 15 september 2004.

¹⁵¹ Zie ook paragraaf 4.3

¹⁵² US Department of State, *Country Report Somalia on Human Rights Practices 2004*, 28 februari 2005.

sommige wegen door milities bemande posten bevinden waar de reiziger voor gebruik van de weg moet betalen. Incidenteel komen overvallen op auto's voor.¹⁵³

In het relatief onveilige gebied van Somalië en in de conflictgebieden zijn de risico's van reizen groter, met name in de buurt van steden of andere locaties waar strijd wordt geleverd. Ook is melding gemaakt van controleposten waarbij de militie geen doorgang verleende aan leden van bepaalde clans of facties.¹⁵⁴

Ondanks de slechte conditie van de wegen is er veel verkeer tussen de noordoostelijke en noordwestelijke regio's, en tussen de noordoostelijke regio's en de aangrenzende regio's in het zuiden. Voor Somaliërs is het gebruikelijk om bij het reizen hun voorzorgen te nemen (bepaalde plaatsen en tijden vermijden, in groepen reizen, etc.).

Banditisme komt voor in de relatief onveilige gebieden en geldt als voornaamste bedreiging van de veiligheid.¹⁵⁵ In de verslagperiode werden meldingen ontvangen van wegversperringen in de provincies Hiiran, Bay en Lower Shabelle waar bandieten vrachtauto's van hun lading beroofden en reizigers werden afgeperst.¹⁵⁶ In de provincies Lower Juba, Bay, Bakool, Galgadud en Hiiran zijn veel wegen onveilig door landmijnen en andere explosieven¹⁵⁷. Mijnen komen eveneens nog voor langs de wegen in Somaliland.

3.3.5 Rechtsgang¹⁵⁸

In Somalië, inclusief Somaliland en Puntland, wordt de meerderheid van de ontstane geschillen en misdrijven op basis van traditioneel recht door clanoudsten afgehandeld.¹⁵⁹ Tijdens een onderzoek in 2002 gaf 94% van de stedelingen en 97,8% van de plattelandsbewoners aan toegang te hebben tot traditionele rechtspraak door clanoudsten; 47,8% respectievelijk 37,4% heeft toegang tot shari'a gerechtshoven en slechts 35% respectievelijk 25,6% van de respondenten stelde de mogelijkheid te hebben zich tot reguliere rechtbanken te wenden.¹⁶⁰

---

¹⁵³ Zoals op 29 december 2004 nabij Hullul (in de provincie Sanaag) toen een vrachtauto van WFP met voedsel door bandieten werd leeggeroofd (zie paragraaf 2.3.2)

¹⁵⁴ US Department of State, *Country report Somalia on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005.

¹⁵⁵ Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya: *Human rights and security in central and southern Somalia*, maart 2004.

¹⁵⁶ ECLM Mog Press Review, 15 en 27 december 2004, 1 januari 2005.

¹⁵⁷ Landmine Monitor, *Report Somalia* 2004, 28 oktober 2004. Hoewel weinig informatie beschikbaar is over mijnongelukken zijn volgens dit rapport in de provincies Bay, Gedo, en Middle Shabelle in 2003 tenminste 40 mensen bij mijnexplosies om het leven gekomen.

¹⁵⁸ Zie paragraaf 2.3.3 voor informatie inzake het rechtssysteem in Somalië, criminaliteit en de effectiviteit van de politie.

¹⁵⁹ Ken Menkhaus, *Somalia, Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004.

¹⁶⁰ UNDP, *Socio-economic survey of Somalia 2002*, 2002, p. 51, Home Office, *Somalia Country Report*, oktober 2004.

De enige delen van Somalië waar een officiële rechterlijke macht functioneert, zijn Somaliland en Puntland. Ook in deze regio's is de rechtsgang echter gebrekkig, onder andere als gevolg van een gebrek aan geld, infrastructuur en goed opgeleide (en betaalde) rechters en rechtbankpersoneel. De rechtsgang wordt verder gehinderd door corruptie en –met name in Somaliland- beïnvloeding door de autoriteiten. Bovendien wordt de rechtszekerheid beperkt door het ontbreken van een coherent rechtstelsel; rechters hanteren een combinatie van traditioneel recht, wetgeving van voor en na het uitbreken van de burgeroorlog en shari'a recht. Eenduidige interpretatie van de rechtsregels wordt hierdoor bemoeilijkt.¹⁶¹

Zie voorts paragraaf 3.3.6 inzake de rechtszaak in Somaliland tegen een zestienjarig meisje uit Puntland, waarbij tal van waarborgen voor een eerlijk proces werden geschonden.

3.3.6 Arrestaties en detenties

In Zuid-Somalië komt willekeurige detentie door diverse facties voor.¹⁶² In heel Somalië vinden aanhoudingen geregeld op hardhandige wijze plaats.

In Somaliland werd op 15 december 2004 een 16-jarig Somalisch meisje, genaamd Zamam Ahmed Dualeh, afkomstig uit Puntland, door de rechtbank in Hargeisa veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf wegens spionage. Zij was op 15 augustus 2004 bij het huis van de vice-president van Somaliland gearresteerd, tezamen met de chauffeur die haar van Bosasso naar Hargeisa had gebracht. Zij werden beschuldigd van spionage en het liegen over hun naam en clanafkomst. Betrokkenen ontkenden alle beschuldigingen; Zamzam verklaarde dat zij de nicht is van de Somalilandse minister van Sport en per abuis niet naar zijn huis was gereden, doch naar het huis van de vice-president. Het proces en de veroordeling van Zamzam en haar chauffeur¹⁶³ trokken de aandacht van internationale mensenrechtenorganisaties. Zij maakten zich sterk voor haar vrijlating, temeer

---

¹⁶¹ Center for Creative Solutions, *Conflict Analysis Regional Report Somaliland*, september 2004; Puntland Development Research Center, *Conflict Analysis Regional Report Puntland*, augustus 2004; Ken Menkhaus, *Somalia, Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004; SACB: *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005; US Department of State, *Somalia Country report on human rights practices* 2004, 28 februari 2005; Alkmaars Steunpunt Vluchtelingen, *Somaliland land of no return*, 15 december 2004; UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Report of the independent expert*, E/CN.4/2005/117, 11 maart 2005.

¹⁶² US Department of State, *Somalia Country report on human rights practices* 2004, 28 februari 2005.

¹⁶³ De chauffeur werd op 17 augustus, een paar dagen na zijn arrestatie, vrijgelaten wegens gebrek aan bewijs. In de tussentijd bleek zijn auto te zijn gebruikt en beschadigd door een politie-officier. Toen de chauffeur de politie verzocht de schade te repareren, werd hij opnieuw gearresteerd en wederom gedetineerd op verdenking van spionage.

omdat zij verklaarde tijdens haar detentie meerdere keren door politieagenten te zijn verkracht en gemarteld.¹⁶⁴ Op 14 oktober werden vier mensenrechtenactivisten, een professor van de rechtenfaculteit van Hargeisa en een parlementslid kortstondig gedetineerd wegens hun inzet voor deze rechtszaak. Toen op 24 november de vier advocaten van het meisje verzochten om alle aanklachten te laten vervallen, onder meer omdat de rechter niet onpartijdig zou zijn, werden zij veroordeeld tot 3 jaar gevangenisstraf wegens minachting van de rechter (*contempt of court*). Uiteindelijk gelukte het de onafhankelijke mensenrechtendeskundige van de VN, die Somaliland op 2 februari bezocht, de om een presidentieel pardon voor het meisje te verkrijgen. In zijn gezelschap vloog betrokkene naar Garowe in Puntland.¹⁶⁵

Op 29 november 2004 werden in Hargeisa drie personen aangehouden waarvan de politie liet weten dat deze tot de Ethiopische rebellenbeweging ONLF behoorden. De arrestanten zouden aan de Ethiopische autoriteiten worden overgedragen.¹⁶⁶ In Hargeisa wordt voorts sinds 2003 een groep van 29 'Ogaden-rebellen' in de gevangenis van Hargeisa vastgehouden die zijn beschuldigd van subversieve activiteiten tegen de regering in Ethiopië. Somalilandse mensenrechtenactivisten beschouwen deze gedetineerden als politieke gevangenen.¹⁶⁷ In Hargeisa werd op 28 december 2004 in opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken een parlementslid gearresteerd. Hij werd van anti-Somalilandse activiteiten verdacht.¹⁶⁸

De omstandigheden in de overvolle gevangenissen variëren per regio, maar zijn over het algemeen uitermate slecht.¹⁶⁹ Na zijn bezoek aan Somaliland en Puntland, eind januari 2005, constateerde de onafhankelijke mensenrechtendeskundige van de VN dat de gedetineerden in Hargeisa en Bosasso in het algemeen goed leken te worden behandeld. Wel bleven de verzorging (medicijnen en voeding), opleiding en de kleine cellen in de gevangenissen voor verbetering vatbaar. Dit gold met

---

¹⁶⁴ Ook de chauffeur, Omer Abde Warsame, heeft verklaard te zijn gemarteld door de politie.

¹⁶⁵ SACB, *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005; Amnesty International, *public statement*, 17 december 2004; African Rights, *a presidential pardon*, 3 februari 2005; IRIN persbericht, 3 februari 2005; Alkmaars Steunpunt Vluchtelingen, *Somaliland land of no return*, 15 december 2004; *Report of the independent expert on the situation of human rights in Somalia*, E/CN.4/2005/117, 11 maart 2005.

¹⁶⁶ ECLO Mog Press Review, 30 november 2004.

¹⁶⁷ SACB, *Draft Human Status Report Somalia*, maart 2005.

¹⁶⁸ ECLO Mog Press Review, 29 december 2004. Van de vrijlating van het parlementslid werd geen bericht ontvangen.

¹⁶⁹ US Department of State, *Somalia Country report on human rights practices* 2004, 28 februari 2005; UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

name voor de hoofdgevangenis in Hargeisa.¹⁷⁰ Bij eerdere bezoeken kwalificeerde hij de omstandigheden in deze gevangenissen nog als *subhuman*.¹⁷¹

De onafhankelijke mensenrechtendeskundige van de VN in zijn rapport van 11 maart 2005 voorts melding van toenemend gewelddadig optreden van de Somalilandse politie. In januari 2005 leidde dit excessieve optreden tot de dood van een drietal burgers.

Er is in Somalië geen speciaal jeugdstrafrecht. Volgens de shari'a mogen kinderen onder de 15 jaar niet gedetineerd worden. Jongens zitten samen met mannen in de cel. Vrouwen worden vrijwel nooit gearresteerd of gedetineerd. Mocht dit wel het geval zijn, dan worden vrouwen in geen geval samen met mannen in een cel ondergebracht. Er zijn geen vrouwengevangenissen. In het uitzonderlijke geval dat een vrouw gedetineerd wordt, gebeurt dit in de cel van een politiebureau. In Somaliland en Puntland is een aantal vrouwen werkzaam bij de politie, doorgaans in administratieve functies. Bij arrestatie van een vrouw wordt in principe gebruik gemaakt van de vrouwelijke politiemedewerkers.¹⁷²

3.3.7 Mishandeling en foltering

In het relatief onveilige gebied in Somalië hebben leden van milities zich regelmatig schuldig gemaakt aan mishandeling en verkrachting.¹⁷³

Door de shari'a-wetgeving kunnen zweepslagen of amputatie van ledematen opgelegd worden. In ieder geval sinds 1996 zijn geen gevallen van amputatie of zweepslagen bekend. In juni 2002 werd (voor zover bekend voor het laatst) een vonnis tot steniging door een hof in Mogadishu uitgesproken, maar na een storm van kritiek van de bevolking werd het vonnis onder druk van de TNG ingetrokken.¹⁷⁴

---

¹⁷⁰ Dr. Alnajjar, *briefing notes Human Rights Mission Somalia*, 26 januari – 7 februari 2005.

¹⁷¹ UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003. In 2003 kreeg een delegatie van Amnesty International van de regering van Somaliland toestemming de gevangenissen te bezoeken en gedetineerden te interviewen. AI heeft over dit bezoek geen rapport uitgebracht. AI constateerde destijds dat de gevangenisomstandigheden armzalig waren, minderjarigen bij ouderen in de cel verbleven en dat er kinderen verbleven die op verzoek van de ouders discipline werd bijgebracht. Brief AI Nederland van 25 februari 2005 aan advocatenkantoor Böhler te Amsterdam.

¹⁷² Niet bekend is of het 16-jarige Somalische meisje door vrouwelijke politiemedewerkers is gearresteerd. Betrokkene verklaarde tijdens haar detentie meerdere keren door politieagenten te zijn verkracht (zie paragraaf 3.3.6).

¹⁷³ US Department of State, *Somalia Country Report on human rights practices* 2004, 28 februari 2005.

¹⁷⁴ Amnesty International, januari 2003.

In Somaliland en Puntland komt mishandeling van gedetineerden voor, zowel op politiebureaus als in gevangenissen. Voorts werd een aantal gevallen¹⁷⁵ van marteling gemeld.¹⁷⁶

Het in Somalië wijdverbreide gebruik van vrouwenbesnijdenis (genitale verminking) wordt behandeld in 3.4.4, evenals (seksueel) geweld tegen vrouwen.

3.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen

Er zijn geen berichten bekend over verdwijningen in Somalië. Er kan echter vanuit worden gegaan dat deze in het relatief onveilige gebied voorkomen en voor de buitenwacht (media, non-gouvernementele organisaties) gemakkelijk verborgen kunnen blijven. Waren daarentegen verdwijningen in het relatief veilige gebied voorgekomen dan zouden deze naar verwachting in de openbaarheid zijn gekomen.

In het zuiden van Somalië bleven ontvoeringen tegen losgeld voorkomen, met name in Mogadishu. Volgens de dr. *Ismail Juma'le Human Rights Organization* vonden in 2004 in Mogadishu tenminste 200 ontvoeringen tegen losgeld plaats.¹⁷⁷ In december 2004 bijvoorbeeld, werd in Merka (provincie Lower Shabelle) een islamitische leider, Sheikh Mohamed Ali Dahir, ontvoerd. Zijn ontvoerders werden enkele dagen later door milities van een Shari'a rechtbank in Mogadishu gearresteerd. Het slachtoffer kwam ongedeerd vrij.¹⁷⁸

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Zoals beschreven in hoofdstuk 2.3 hebben gewapende conflicten tussen diverse facties en milities in de verslagperiode wederom veel slachtoffers geëist. Er zijn echter geen berichten bekend dat lokale autoriteiten in het relatief onveilige gebied zich schuldig hebben gemaakt aan buitenrechtelijke executies. Dit geldt eveneens voor de autoriteiten in het relatief veilige gebied.

In de verslagperiode vonden in Mogadishu tenminste 15 moordaanslagen plaats op prominente Somaliërs. Hoewel de motieven voor deze aanslagen onduidelijk zijn, werden deze door enkele bronnen in verband gebracht met de steun die de

---

¹⁷⁵ Waaronder de zaak van Zamzam en haar chauffeur, zie paragraaf 3.3.6.

¹⁷⁶ O.a. US Department of State, *Somalia Country Report on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005.

¹⁷⁷ US Department of State, *Somalia Country Report on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005.

¹⁷⁸ ECLO Mog Press Review, 15 december 2004.

slachtoffers hebben uitgesproken voor de stationering van buitenlandse vredestroepen in Somalië voor de bescherming van de *Transitional Federal Institutions* (TFI) na hun vestiging in Somalië.¹⁷⁹

3.3.10 Doodstraf

Het traditionele recht kent de doodstraf voor moord als de familie of de clan van het slachtoffer niet tot overeenstemming komt met de familie of de clan van de dader over de compensatieregeling (*diya*). Ook de shari'ahoven kennen de doodstraf (bijvoorbeeld steniging in geval van overspel) maar voor zover bekend heeft executie door middel van steniging sinds 1993 niet meer plaats gevonden. De doodstraf wordt door plaatselijke autoriteiten in het relatief onveilige gebied regelmatig uitgesproken en incidenteel ook uitgevoerd.

De wet in Somaliland kent de doodstraf voor moord. De voltrekking ervan wordt evenwel doorgaans afgewend door betaling van compensatie. In de verslagperiode zijn geen gevallen van tenuitvoerlegging bekend geworden.

Ook in Puntland bestaat de mogelijkheid van de doodstraf, uitsluitend voor bewezen moord. Voor zover bekend werden laatstelijk op 21 juli 2003 drie personen voor dit vergrijp ter dood gebracht in Bosasso. Begin februari 2005 bevonden zich in de gevangenis van Bosasso vijf gedetineerden die ter dood waren veroordeeld.¹⁸⁰

3.4 Positie van specifieke groepen

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de positie van een aantal specifieke groepen, te weten: minderheden; bepaalde, aan clans gerelateerde groepen; vrouwen; en minderjarigen. Tot slot volgen enkele opmerkingen over gedwongen rekrutering.

---

¹⁷⁹ De UN Security Coordinator in Nairobi meldde op 2 februari 2005 dat het aantal moorden op hooggeplaatste Somaliërs in Mogadishu gedurende de maanden november, december 2004 en januari 2005, 15 bedroeg.

¹⁸⁰ Report of the independent expert on the situation of human rights in Somalia, E/CN.4/2005/117, 11 maart 2005.

3.4.1 Minderheden¹⁸¹

In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de positie van de niet-Somali minderheden in het algemeen. Daarbij wordt in het bijzonder ingegaan op de belangrijkste groepen, te weten de Bantu, Benadiri, Bajuni, de beroepskasten (Midgan, Tumul en Yibir ofwel tezamen Gaboye), en Eyle.

Zoals vermeld in paragraaf 2.1.1 bestaat er naast de overheersende, Somalische nomadische cultuur een verscheidenheid aan groepen met een daarvan afwijkende cultuur, zoals de landbouwende Somali clanfamilies en de niet-Somali minderheden.

De van de landbouw levende Somali clanfamilies Rahanweyn en Digil worden door de nomadische Somali clanfamilies als minder 'nobel' beschouwd. Nog lager is de status van de niet-Somali minderheden, die naar schatting 15% van de Somalische bevolking uitmaken¹⁸². De niet-Somali minderheden kennen geen clanstructuur dan wel een clanstructuur die veel minder uitgesproken is dan die van de nomadische Somali clanfamilies. Om die reden worden de minderheden ook wel 'clanlozen' genoemd. Traditioneel vallen deze minderheden buiten de Somali (clan)wet, waardoor zij geen bescherming genieten, tenzij een Somali clan heeft geaccepteerd hen te beschermen. Verschillende vormen van affiliatie en integratie van minderheden met Somali clans komen voor, en kunnen leiden tot bescherming van de minderheid door de clan. Huwelijken van Somali met leden van minderheidsgroepen zijn traditioneel niet toegestaan (ofschoon in de praktijk er wel voorbeelden van bekend zijn). In het algemeen hebben de minderheden zwaar te lijden onder de gewapende conflicten, daar zij doorgaans ongewapend zijn en door hun beroepen veelal over enige financiële middelen beschikken. Zij zijn gemakkelijke slachtoffers van roof, plundering en moord door militieën.

Vele leden van de minderheidsgroepen in het zuiden zijn in de loop van de burgeroorlog gevlucht, met name naar Kenia en westerse landen, maar ook naar Somaliland en Puntland. Volgens sommigen heeft zich in de jaren '90 de laatste fase afgespeeld van een proces van verdrijving van minderheden van hun grondgebied door de Somali clans, dat al veel eerder was begonnen.

In het relatief onveilige gebied is de positie van minderheden als slecht te kenmerken. Voor de leden van de minderheden geldt in dit gebied nog steeds dat

---

¹⁸¹ O.a. gebaseerd op: *Report on Minority Groups in Somalia*, door de Joint British, Danish and Dutch factfinding mission, uitgave september 2000; Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, *Human rights and security in central and southern Somalia*, maart 2004. In het laatstgenoemde rapport melden VN-instellingen en NGO's dat de informatie, opgenomen in het eerst genoemde rapport van september 2000, nog steeds geldig is. Home Office, *Somalia country report*, oktober 2004. Daarnaast zijn tijdens bezoeken aan Somalië bronnen ter plaatse geraadpleegd over de positie van minderheden.

¹⁸² CIA *World Factbook* 2004, 11 mei 2004.

zij, eerder dan de Somali, slachtoffer kunnen worden van intimidatie en misbruik door gewapende leden van de militias. Niettegenstaande deze onveiligheid is het niet zo dat alle personen die tot een bepaalde minderheidsgroep behoren voor (op de persoon gerichte) vervolging hebben te vrezen wegens het behoren tot die minderheid. Zoals uit het onderstaande mag blijken, is voorts de situatie niet voor alle minderheden dezelfde.

Voor wat betreft de positie van minderheden in het relatief veilige deel van Somalië, wordt verwezen naar paragrafen 2.3 en 4.2.

Het is niet exact bekend hoeveel en welke minderheden in Somalië bestaan. Hieronder volgt voor een aantal belangrijke minderheden - de Bantu, Benadiri (of Reer Hamar), Bajuni, de beroepskasten (Midgan, Tumul en Yibir ofwel tezamen Gaboye), en de Eyle - een korte beschrijving van hun kenmerken en van hun huidige woonplaatsen in Somalië.

Bantu

De Bantu¹⁸³ bevolkingsgroepen stammen af van de oorspronkelijke bevolking van Zuid-Somalië en van bevrijde Bantu slaven uit latere perioden. De meeste Bantu zijn geassimileerd in lokale Somali clans (met name Rahanweyn) of hebben zich als beschermelingen bij hen aangesloten. Huwelijken met Somali zijn echter zeldzaam. Zij wonen voornamelijk langs de oevers van de twee rivieren (Juba en Shabelle), het gebied tussen de rivieren en langs de kust. Afhankelijk van hun woonplaats spreken zij het (Somali) dialect van de Rahanweyn of het (Somali) dialect van de Benadiri, naast wellicht een Bantu-taal. Zij zijn veelal landbouwers, maar ook zijn er verstedelijkte groepen met een veelheid aan beroepen (bouw, kleinbedrijf).

De Bantu (evenals de Rahanweyn en de Digil) hebben geleden onder het bewind Barre door de nationalisatie van hun landbouwgronden en door plunderingen ten tijde van de verdrijving van Barre. Vele Bantu zijn gevlucht, veelal binnenslands.¹⁸⁴

In Zuid-Somalië maken de Bantu een groot deel uit van de bevolking van dit gebied. Hun economische rol wordt door Somalische clans niet erkend. Zij zijn als arbeidskrachten werkzaam voor leden van subclans als Marehan en Habar Gedir.¹⁸⁵ Segregatie wordt nog sterk doorgevoerd door etnische Somali. Deze discriminatie is meer feitelijk dan formeel: er zijn geen wetten die het de Bantu

---

¹⁸³ Andere benamingen zijn: jar(e)er, habash, shanqila, adoon, gosha, mushunguli, dalgolet, molema, mlima, watoro, oji; zie: *Report on Minority Groups*, september 2000 p. 31, 32. Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia* (2002) wonen in Somalië ongeveer 1 miljoen Bantu (15% van de totale bevolking)

¹⁸⁴ Een deel van de Bantu is naar het buitenland gevlucht, met name naar Kenia.

¹⁸⁵ Home Office, *Somalia Country Report*, oktober 2004.

verbieden bepaalde beroepen uit te oefenen, markten te bezoeken, scholen te bezoeken¹⁸⁶, etc., maar deze handelingen worden sociaal onaanvaardbaar geacht.

Een aantal Bantu (naar schatting enkele duizenden) is gevlucht naar Somaliland en Puntland. Een beschrijving van hun positie in deze relatief veilige gebieden is opgenomen in hoofdstuk 4.2.

Benadiri

Sinds de negende eeuw vestigden zich in de steden Mogadishu, Merka en Brava aan de kust mensen van onder andere Perzische, Indiase, Arabische en later Portugese afkomst. Zij mengden zich in verschillende mate met de oorspronkelijke bevolking en met latere nieuwkomers. Tegenwoordig worden ze gewoonlijk aangeduid als Benadiri. Deze term is afgeleid van Benadir, de naam van de administratieve eenheid Groot-Mogadishu en is dus oorspronkelijk een geografische aanduiding en geen etnische. De term *Benadiri* werd niet als zodanig gebruikt vóór de burgeroorlog en correspondeert niet met enige goed gedefinieerde sociologische of etnische realiteit.

Ook de term Reer Hamar is oorspronkelijk een geografische aanduiding, namelijk van de bevolking van Hamar (de naam van een wijk in Mogadishu, ook wel gebruikt voor heel Mogadishu).¹⁸⁷ De term Reer Hamar wordt tegenwoordig zowel in enge als in brede zin gebruikt. In enge zin doelt de term op de Benadiri die in Mogadishu wonen of uit Mogadishu afkomstig zijn. In brede zin wordt de term Reer Hamar gebruikt als synoniem voor de Benadiri. In dit ambtsbericht wordt Reer Hamar in brede zin gebruikt; uit oogpunt van consistentie wordt echter bij voorkeur de term 'Benadiri' gebruikt. Er zijn overigens geen aanwijzingen dat de situatie van de Reer Hamar (in enge zin gebruikt) op het gebied van mensenrechten of veiligheid afwijkt van de situatie van andere Benadiri.

Elke Benadiri-groep kan zijn afkomst herleiden tot één voorvader. Benadiri noemen die afstammingsgroepen veelal clans. Niet alle Benadiri kennen alle clans van de Benadiri. Zelfs de kennis van de oudsten lijkt op dit punt beperkt en vooral betrekking te hebben op de eigen woonplaats. Zo maakte een groep Benadiri-oudsten, afkomstig uit Mogadishu en Merka de volgende onderverdeling binnen de Benadiri:

---

¹⁸⁶ Het volgen van onderwijs wordt de Bantu door de etnische Somali ernstig bemoeilijkt. In woongebieden van de Bantu zijn geen of minder scholen dan in gebieden en steden waar de clans domineren. Kinderen van Bantu-ouders worden op scholen gediscrimineerd en zijn buitengesloten van beurzen of andere steun (www.culturalorientation.net, geraadpleegd op 17 september 2004).

¹⁸⁷ Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia 2002*, wonen in Somalië ongeveer 35.000 Reer Hamar (0,5% van de totale bevolking).

1. Hamar, bestaande uit Qalmashube, Dhabar Weyn, Shanshiya, Morshe (Moorshe), Bandhahwaw (Bandabow, Bandhowow), Reer Faqi;
2. Shangani, bestaande uit Amudi, Baa Fadal, Reer Sheikh, Abakarow;
3. Twaalf kleinere clans in de plaats Merka: Shukereere, Ahmed Nur, Ali'iyo Mohammed, Duruqbe, Gameedle, en anderen;
4. Ashraf, bestaande uit twee groepen, volgens de overlevering nakomelingen van de twee kleinzonen van de Profeet Mohammed, Hassan en Hussein:
  - a. Hussein: Reesharif Magbul, Sharif Ahmed, Sharif Balaaw, en anderen;
  - b. Hassan: Mohammed Sharif, Sharif Ali, Sharif Ahmed, Ashraf Sarman, en anderen.

Ook deze indeling lijkt deels geografisch te zijn (Hamar, Shangani en Dhabar Weyn zijn wijken van Mogadishu, Merka is een kustplaats), deels genealogisch (waarin de subgroepen vernoemd zijn naar de stamvader).

Ashraf is het meervoud van de arabische term Sharif, de eretitel die de profeet Mohammed volgens de traditie aan de zonen van zijn dochter Fatima en haar echtgenoot Ali verleende. Ashraf (Asheraf, Asharaf) worden ook wel aangeduid als Sharifians. Leden van deze groep voeren 'Sharif' in hun naam. Al deze groepen claimen een gemeenschappelijke afkomst op een gelijkwaardig niveau. Zij hebben hun woongebied in Zuid- en Centraal Somalië, met name in stedelijke gebieden zoals Bardere, Kismayo, Baidoa, Hoddur, Merka, Brava en Mogadishu. Daarnaast wonen in de Ogaden-regio in Ethiopië ook Ashraf-gemeenschappen. Traditioneel houden zij zich bezig met religieuze taken. Niet zeker is of de Ashraf-groepen die niet in het kustgebied maar verder in het binnenland wonen ook tot de Benadiri worden gerekend ('Benadiri' is immers een geografische aanduiding); wel worden alle Ashraf-groepen beschouwd als één etnische groep die tot de minderheden behoort.

In deze indeling zijn de Benadiri clans uit Brava niet genoemd.¹⁸⁸ Een groep oudsten uit deze plaats deelde hun gemeenschap in in twee subgroepen: Reer Brava (Brawa, Bravanese) en Tunni.

De term Reer Brava is oorspronkelijk eveneens een geografische aanduiding, namelijk van de bevolking van Brava. De term Reer Brava wordt tegenwoordig gebruikt om de Benadiri die in Brava wonen of uit Brava afkomstig zijn aan te duiden.

Beide subgroepen komen uit de plaats Brava, kennen grotendeels dezelfde cultuur en trouwen onderling. Verschil is echter dat de Reer Brava zichzelf tot de Benadiri

---

¹⁸⁸

Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia 2002*, wonen in Somalië (stad Brava) ongeveer 35.000 Bravanese (0,5% van de totale bevolking).

rekenen, terwijl de Tunni zich tot de Digil-clanfamilie rekenen. Sommige Reer Brava beschouwen de Tunni echter ook tot de Bravanese gemeenschap¹⁸⁹.

Een overzicht:

- a. Reer Brava, onderverdeeld in: Bida, Hatimi, Ashraf;
- b. Tunni, onderverdeeld in Tunni Torre en vijf subgroepen (*gamas* genaamd):
Da'afarad, Goygal, Daqtiro, Hayo, Werile.

De Bravanese (Reer Brava), met hun eigen taal en cultuur, nemen sterk in aantal af. Om te kunnen overleven zijn Bravenese thans aangewezen op een huwelijksrelatie met clanleden van de Hawiye of van de Darod/Marehan. Sinds enkele jaren komen huwelijken met leden van clanfamilies derhalve wel voor. Vanwege hun lichte huid zijn zij gewilde huwelijkspartners.

Sommige Benadiri met een lichte huid worden ook wel 'gibil adde' (witte, of gele huiden¹⁹⁰) genoemd. Andere Benadiri met een meer donkere huid worden 'gibil madow' genoemd. Huwelijken vinden plaats tussen Benadiri onderling, maar naar verluidt niet tussen de lichtere en de donkere Benadiri.

De Benadiri spreken een Somalisch dialect dat afwijkt van dat van de nomadische Somali clans. Binnen dit dialect doen zich weer onderlinge verschillen voor, bijvoorbeeld tussen Mogadishu (Af-Reer Hamar) en Merka (Af-Merka). De taal in Brava (Chimini) wijkt sterk af en is een dialect van het Swahili. De Ashraf die wonen in de provincie Bay spreken het Rahanweyn dialect. De meeste Benadiri spreken en begrijpen het 'normale' Somali wel.

De Benadiri staan niet in een bijzondere relatie tot een of meer van de Somali clanfamilies en kunnen derhalve niet rekenen op clanbescherming. Sinds het uitbreken van de burgeroorlog werden de Benadiri vanwege deze relatief geïsoleerde sociale positie en hun vermeende rijkdom eerder het slachtoffer van beroving en plundering. Ook is melding gemaakt van verkrachtingen en gedwongen huwelijken (afgedwongen door individuen uit Somali clans, doch niet geaccepteerd door de Somali clan noch door de Benadiri). Als gevolg van deze problemen is een groot deel van de Benadiri naar het buitenland gevlucht. Diegenen die gebleven zijn, hebben veelal hun eigendommen geheel of gedeeltelijk verloren. Hoewel de schaal van het geweld sterk is afgenomen, bevinden zij zich in het relatief onveilige gebied nog immer in een kwetsbare positie.

De Amarani zouden deel uitmaken van de Benadiri. Het betreft een groep van hooguit duizend mensen, die naar verluidt nakomelingen zijn van een Israelitische

---

¹⁸⁹ Joint British, Danish and Dutch fact-finding mission to Nairobi, Kenya (17-24 september 2000), *Report on Minority Groups in Somalia*.

¹⁹⁰ Ook wel geschreven als 'gibil cad'.

groep die met de komst van de islam uit het Arabisch schiereiland zou zijn verjaagd. Zij spreken een dialect genaamd Chimbela (ook wel Chimini), dat beïnvloed is door het Portugees, Swahili, Arabisch en Somali.¹⁹¹

Bajuni

De Bajuni¹⁹² vormen een kleine gemeenschap langs de kust van Somalië vanaf (en inclusief) Kismayo naar het zuiden (dorpen Nchoni, Istanbul, Burkavo, Raskamboni) en op de bewoonbare eilanden voor de zuidkust (Koyoma, Kudai, Ngumi, Chovaye, Chula, Fuma Iyu Na Tini, Ndoa). Andere bekende benamingen voor de Bajuni zijn 'tiku' en 'jazira' (= eilandbewoners). Zij spreken een eigen taal, het Kibajuni, een dialect van het Swahili¹⁹³. De meeste Bajuni, in elk geval de jongere generatie die langs de Somalische kust wonen, begrijpen en spreken eveneens de Somalische taal.¹⁹⁴

De meeste Bajuni leven van de visserij. De vis, afkomstig uit de wateren rond de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië, werd door de Bajuni-vrouwen verkocht in Kismayo en in andere plaatsen langs de kust ten zuiden van Mogadishu. In het visseizoen kwam het voor dat Bajuni vissers een bepaalde periode van het jaar in een kamp op de kleine, onbewoonde eilanden verblijven om de vis te laten drogen alvorens deze te kunnen verkopen.

Omdat zij na de val van Siad Barre in 1991 door de Darod/Ogaden clan en door troepen van generaal Aideed van de eilanden werden verdreven, zijn vele Bajuni in de burgeroorlog gevlucht naar Kenia, vooral naar de kust bij Mombasa. Eind 1998 kondigde de Keniaanse regering aan het vluchtelingenkamp Jomvu, waar veel Bajuni zich bevonden, te sluiten. De vluchtelingen konden kiezen voor hervestiging in het kamp Kakuma (in het noordwesten van Kenia) of voor gefaciliteerde terugkeer. De helft koos voor het laatste en keerde per boot terug. Nadat Kismayo in juni 1999 in handen viel van de SNA/SNF¹⁹⁵, staken de militieën over naar de eilanden voor de kust en maakten zich daar schuldig aan plunderingen van Bajuni eigendommen. Sinds 2001 hebben leden van de Darod/Marehan clan de controle over de eilanden. De teruggekeerde Bajuni zijn wederom werkzaam in de visserij en zijn in dienst van de Marehan. Een eigen visbedrijf wordt hen door de Marehan niet gegund, evenmin eigen gemotoriseerde vissersboten. Wel kunnen Bajuni vissers eigenaar

---

¹⁹¹ M.A. Perouse de Montclos: *Minorities and Discrimination, Exodus and Reconstruction of Identities: the case of Somali refugees in Mombasa*, 1997.

¹⁹² Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia*, 2002 wonen langs de zuidkust en op de eilanden voor de kust van Somalië ongeveer 14.000 Bajuni (0,2% van de totale bevolking).

¹⁹³ L. Cassanelli, *Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia*, 1995.

¹⁹⁴ Home Office, Somalia country report, oktober 2004.

¹⁹⁵ SNA: Somali National Alliance, politieke factie van de Hawiye/Habar Gedir; SNF: Somali National Front, politieke factie van de Darod/Marehan in de provincie Gedo.

zijn van de traditionele zeilschepen die eveneens voor de visvangst worden gebruikt. Bajuni worden door de Marehan fysiek niet mishandeld (Marehan zijn economisch afhankelijk van de Bajuni) maar misbruik en uitbuiting komt voor, bijvoorbeeld door de Bajuni niet het beloofde bedrag voor hun vis te betalen¹⁹⁶.

*Beroepskasten: Midgan, Tumal en Yibir (Gaboye)*¹⁹⁷

De traditionele Somalische maatschappij kent een aantal 'beroepskasten', minderheden die, in een cliënt-relatie tot de nomadische Somali clans, werkzaam zijn in bepaalde specifieke beroepen. De terminologie is, zoals vaker in de Somalische context, niet eenduidig. De noordelijke¹⁹⁸ Somali nomadische maatschappij kent drie beroepskasten: de Midgan (ook wel Madhiban), Tumal (Tum Tum, Tomal, Tumaal) en Yibir (Yibro, Hebrew), tezamen ook wel Gaboye¹⁹⁹ of Baidari genoemd. Overigens zijn beide laatste termen denigrerend.

Volgens een andere bron kunnen de Midgan worden onderverdeeld in de subgroepen Madhiban, Musa Dheryo, Tumal, Yahar, Yibir en Jaji²⁰⁰. In dit ambtsbericht wordt uitgegaan van de meest gehanteerde indeling, te weten de indeling in Midgan, Tumal en Yibir, waarbij de Midgan zijn onderverdeeld in twee subgroepen, Madhiban en Musa Dheryo (Musa Dheere).

De Midgan zijn doorgaans leerbewerkers of kappers, die overigens ook besnijdenissen uitvoeren; de Tumal zijn smeden en de Yibir, de kleinste groep, van oorsprong professionele magiërs. Families van deze minderheden waren traditioneel als beschermelingen/cliënten verbonden aan families binnen de Somali clans, voor wie zij werkten. Zij wonen dan ook verspreid binnen de gebieden van de Somali clans en hebben geen eigen, aaneengesloten woongebied. Naar de Somali clan waarmee de cliënt-patroon relatie bestaat, kunnen deze minderheden worden onderscheiden in bijvoorbeeld Hawiye-Midgan, Darod-Midgan en Issaq-Midgan. De Hawiye-Midgan worden ook wel aangeduid als zuidelijke Midgan. Voor de positie van de zuidelijke Midgan in het noorden wordt verwezen naar hoofdstuk 4.2.

Ook in het zuiden wonen beroepskasten verspreid onder de clans, met eigen namen en als verzamelnaam 'boon', 'gum' of 'sab'. Over deze beroepskasten bestaat geen nadere informatie.

---

¹⁹⁶ Joint British-Danish factfinding mission to Nairobi, Kenya, *Report on political, security and human rights developments in southern and central Somalia*, juli 2002. Home Office, *Somalia country report*, oktober 2004.

¹⁹⁷ Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia*, 2002. wonen in Somalië ongeveer 105.000 Gaboye (1,5% van de totale bevolking).

¹⁹⁸ Met 'noordelijke' wordt bedoeld: ten noorden van de Shabelle rivier.

¹⁹⁹ Door sommige bronnen wordt de term Gaboye gelijkgesteld aan Midgan (bijvoorbeeld in G. Ambroso, *Somalis in the Horn of Africa*, z.j.).

²⁰⁰ Over de Jaji (ook wel geschreven als Jaje) zie ook 3.4.2.

Eyle

Er is in het huidige Somalië nog een kleine Eyle gemeenschap²⁰¹, verspreid over Zuid-en Centraal Somalië, met name woonachtig in Bulo Burte in de provincie Hiiran en Bur Hakaba in de provincie Bay. Zij leefden traditioneel in het gebied tussen de twee grote rivieren in Somalië, geminacht door andere, Somali, bewoners van dat gebied, de Hawiye en Digil/Mirifle. Hun aantal is sinds 1960 gestaag teruggelopen als gevolg van assimilatie met de Rahanweyn- en Bantu-gemeenschappen en door migratie naar de steden²⁰². Vandaag de dag bevinden zij zich nog altijd in een kwetsbare positie, daar zij ongewapend zijn en de bescherming missen van een nomadische Somali clan. Dit wil overigens niet zeggen dat zij specifiek doelwit zijn van bepaalde clans.

3.4.2 Specifieke clans

Over een aantal specifieke groepen bleek in het verleden onduidelijkheid te bestaan, onder meer in die zin dat niet duidelijk was of zij tot de minderheden dan wel tot de Somali clan(familie)s moesten worden gerekend, en, in dat laatste geval, tot welke clan(familie). Hieronder wordt een aantal van deze ‘twijfelgevallen’ besproken, achtereenvolgens de Galgale, Shekhal, Ajuraan, Galadi en Jaji. Hun situatie is niet (wezenlijk) veranderd ten opzichte van de vorige verslagperiode (zie ambtsbericht van 24 november 2004).

Galgale

De meerderheid van de Galgale (niet te verwarren met de Galjaal, zie 2.4) worden thans gerekend tot de Darod/ Majerteen, subclan Ali Soleiban. De Majerteen hebben deze Galgale geaccepteerd als behorend tot hun clan, ofschoon ze in hun ogen minderwaardig blijven. Deze Galgale zijn met de Majerteen meegetrokken naar Puntland. Een minderheid van de Galgale rekent zich tot de Hawiye/Abgal, hoewel deze clan hen niet als zodanig accepteert. Systematische vervolging van Galgale door Abgal komt niet meer voor. Wel kunnen Galgale die zich temidden van Abgal profileren daarvan hinder ondervinden.

Shekhal

De Shekhal worden door sommigen beschouwd als een minderheid en door anderen als een clan dan wel als een hieraan gerelateerde groep. Het meest gezaghebbend lijkt de zienswijze om de Shekhal (ook wel: Shekhal, Sheikal, Shekal of Shekhash; met als subgroepen Shekhal Lobogi en Shekhal Gendershe)

---

²⁰¹ Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia 2002*, wonen in Somalië ongeveer 14.000 Eyle (0,2% van de totale bevolking).

²⁰² Mohamed Diriye Abdullahi: *Minorities of Somalia: Victims forgotten amid war and chaos* (1998).

als een aan de Hawiye clanfamilie gerelateerde clan te beschouwen. Deze zienswijze wordt onder meer ondersteund door het feit dat de Shekhal thans vijf van de 61 Hawiye zetels in de *Transitional Federal Parliament*, het nieuwe overgangsparlement, krijgen toebedeeld²⁰³. In de TNA bezetten zij drie van de 49 Hawiye zetels.

De Shekhal hebben geen specifiek woongebied en wonen verspreid over verschillende gebieden, onder meer in Mogadishu, Beled Weyn, Johwar, in de provincies Middle en Lower Juba en Gedo. Traditioneel waren zij de religieuze leiders en rechters (sheikhs respectievelijk qadis), maar vandaag de dag hebben vele Shekhal seculiere beroepen. De Shekhal waren vroeger ongewapend doch sinds de burgeroorlog beschikken zij over een eigen militie met lichte en zware wapens. Zij hebben een verwantschap met de Hawiye clans Haber Gedir en Abgal, hetgeen mag blijken uit de talrijke huwelijken met deze clans. Overigens komen ook huwelijken tussen leden van de Shekhal en van de Darod/Majerteen clan voor.

Ajuraan

Over de precieze afstamming van de Ajuraan bestaan verschillende lezingen. Sommige bronnen zien de Ajuraan als een Hawiye- dan wel een aan de Hawiye gelieerde subclan²⁰⁴. Een andere bron associeert de Ajuraan met de Rahanweyn, maar geeft aan dat de Ajuraan een duidelijke voorkeur hebben om zich als (zelfstandige) Ajuraan en niet als Rahanweyn aan te duiden²⁰⁵. Zij zijn traditioneel woonachtig in de provincies Middle Juba en Gedo en in Mogadishu (alsook in Ethiopië en Kenia). In Mogadishu worden ze gerekend tot de Morshe, een groep behorend tot de Benadiri. Weer een andere bron laat weten dat de Ajuraan lang geleden een machtige clan was met een eigen koninkrijk in het noordoosten van Somalië. Na het afnemen van hun macht vestigden zij zich in de Juba-vallei. In 1994 zijn velen van hen vanwege het geweld vanuit de provincies Bay en Bakool naar het noorden gevlucht. De Ajuraan zijn in Puntland volledig geaccepteerd en huwelijken tussen hen en leden van de Darod/Majerteen komen voor. Ajuraan worden niet als minderheid, maar als clan gezien. Zij hebben een hogere status dan bijvoorbeeld de Midgan. De Ajuraan die in de jaren '90 naar Somaliland vluchtten, zijn voor het merendeel in de afgelopen twee jaar naar Bosasso vertrokken als gevolg van het Somalilandse decreet dat alle 'buitenlanders' het land dienden te verlaten.

Galadi

Op de vraag tot welke bevolkingsgroep de Galadi (Geledi) behoren, worden verschillende antwoorden gegeven. Lewis beschrijft de Galadi als de belangrijkste clan van de Rahanweyn clanfamilie, wonend aan de rivier de Shabelle tot aan de

---

²⁰³ ECLO-Mog Press Review, 7 juli 2004.

²⁰⁴ Onder meer I.M. Lewis: *Peoples of the Horn of Africa*, p. 30; G. Ambroso: *Somalis in the Horn of Africa*, Fig. 9.

²⁰⁵ Khalid Medani: *Report on Internal Migration and Remittance Inflows*, 2000.

steden Luuq en Brava. Cassanelli rekende de Galadi in 1995 tot de Digil clanfamilie, woonachtig in de Lower Shabelle en Juba valleien, en later tot de Rahanweyn. Volgens andere bronnen, worden de Galadi tot de Digil clanfamilie gerekend, met als woongebied Lower Shabelle. Volgens een andere bron kunnen sommige Galadi met een lichtere huidskleur tot de Benadiri gerekend worden.

De Galadi wonen in het district Afgoie, regio Lower Shabelle, en ook verspreid in de Lower Shabelle regio, in Merka en Qorioley. In deze laatste plaatsen, die worden gedomineerd door Hawiye/Habar Gedir, vormen zij echter getalsmatig een minderheid. Voor zover bekend verblijven er slechts zelden Galadi in de relatief veilige gebieden in Somalië en hebben zij er traditioneel ook nooit gewoond.

Jaji

Traditioneel wordt de naam Jaji gebruikt als verzamelnaam voor etnische Somali die als vissers langs de kust in hun levensonderhoud voorzien en afstammen van verschillende Somalische clans. De naam Jaji duidt dus niet op genealogische afstamming, maar op het gemeenschappelijke beroep, te weten dat van visser. De Jaji stammen voornamelijk af van de Darod/Majerteen- en de Hawiye/Abgal-clans, maar er zijn ook Jaji die van andere Hawiye-clans of van Dir-clans afstammen.

Binnen de Jaji zijn verschillende groepen te onderscheiden, naar afstamming en naar woonplaats. Naar afstamming wordt een onderscheid gemaakt in Jaji van de Majerteen en Jaji van de Abgal. Na het uitbreken van de burgeroorlog (1991 – 1992) zijn de Jaji-groepen die behoorden tot de Darod/Majerteen-clan zijn, evenals een groot deel van de Darod/Majerteen zelf, gevlucht naar Bosasso, terwijl de Jaji-groepen van de Abgal achterbleven in Mogadishu. In de jaren '90 gingen vele Jaji, die oorspronkelijk van de Darod clanfamilie afstamden, terug naar hun traditionele (Darod-) woongebieden en beriepen zich, met succes, opnieuw op hun identiteit als lid van de diverse (Darod-)subclans.

De positie van de Jaji in Somalië is bijzonder, aangezien zij niet tot de minderheidsgroepen horen, maar ook niet tot de Somalische clans. De Somali zijn zich ervan bewust dat de Jaji afstammen van 'pure' Somali zoals zichzelf, maar zij kijken neer op het beroep van visser. In het algemeen worden Jaji groepen beschouwd als zijnde van dezelfde 'boon', ofwel (inferieure) klasse, als de Midgan. Leden van de Jaji trouwen niet met leden van Somalische clans behoudens enkele uitzonderlijke gevallen waarin de Jaji-man het vissersberoep had opgegeven. Zij beschikken niet over een eigen grondgebied of over eigen milities. Zij worden beschermd door de clan waartoe zij behoren.

Veel van de door de tsunami in hun bestaan getroffen vissers (naar schatting 80%) langs de oostkust van Somalië behoren tot de Jaji (zie ook paragraaf 2.4 Sociaal-economische situatie).

3.4.3 Vrouwen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de positie van de vrouw in de Somalische maatschappij in het algemeen, alsmede de positie van alleenstaande vrouwen en vrouwen die buiten de eigen clan gehuwd zijn. Ook wordt ingegaan op het wijdverbreide gebruik van genitale verminking van vrouwen.

In de Somalische cultuur wordt de afstamming langs de vaderlijke lijn bepaald en gaat de vrouw na het huwelijk bij de familie van de man wonen. Conform de islam mag de Somalische man met vier vrouwen gehuwd zijn. In de Somali clanfamilies werden huwelijken traditioneel gearrangeerd door oudere verwanten van de betrokkenen, maar 'samen vluchten' (ten minste de afstand die een kameel in drie dagen kan afleggen) is altijd veel voorgekomen. In de steden kiezen individuen tegenwoordig meer en meer hun eigen partner. De vrouw blijft na het huwelijk behoren tot de clan van haar vader, terwijl haar kinderen behoren tot de clan van haar man (hun vader). Na haar huwelijk staat de vrouw onder de zorg en bescherming van haar man en zijn clan, maar de banden met de eigen clan (en vooral de broer) blijven voor haar en haar kinderen belangrijk. In het geval de man overlijdt, wordt de vrouw gezamenlijk beschermd door haar broer en het nieuwe hoofd van de familie waartoe zij door huwelijk behoort. De oude traditie dat de broer van een overleden man de weduwe trouwt (*dumaal* is de term voor een dergelijk huwelijk) is sinds de oorlog door de veranderende cultuur zo goed als verdwenen. Huwelijken zijn dikwijls instabiel en scheidingen komen veel voor. Gescheiden vrouwen hertrouwen veelal.

Somali vrouwen hebben van oudsher een ondergeschikte positie. Traditiegetrouw werden zij uitgehuwelijkt teneinde bondgenootschappen te sluiten met andere groepen binnen of buiten de clan. Enerzijds kon een vrouw in een gemengd clanhuwelijk met loyaliteitsproblemen te maken krijgen op het moment dat de clans met elkaar in oorlog raakten. Anderzijds fungeerden 'gemengd gehuwde' vrouwen, soms ook tijdens ernstige clanconflicten, als een communicatiekanaal tussen de strijdende clans. In het noorden bestaat voorkeur voor een huwelijk met een persoon van een andere clan binnen de clanfamilie.²⁰⁶ Ook huwelijken tussen leden van verschillende clanfamilies kwamen geregeld voor, al zouden deze na het uitbreken van de burgeroorlog in aantal zijn afgenomen. Bij de Rahanweyn en Digil kwamen huwelijken tussen neef en nicht veel voor.²⁰⁷

Vrouwen hebben in de veehouderij een rol in het hoeden van kleinvee, maar worden buiten de waardevolle kamelenfok gehouden. Evenmin hebben ze formeel

---

²⁰⁶ B. Helander, *The Somali Family*, in: Conference Report I, Life and Peace Institute, z.j. (ca. 1993). Voorzover uit de tekst kan worden opgemaakt wordt 'clan' hier gebruikt in dezelfde betekenis als in dit ambtsbericht.

²⁰⁷ idem; en: I.M. Lewis, *Understanding Somalia* 1981, 1993.

aandeel in de besluitvorming binnen de familie of de clan. Somali vrouwen genieten de reputatie krachtadig te zijn en hun mond open te doen. Zij hebben grote vrijheid van beweging en grote onafhankelijkheid.²⁰⁸ De maatschappelijke status van een vrouw neemt enigszins toe wanneer zij trouwt, zeker als zij de eerste vrouw van de betrokken man is. Ook neemt haar status toe naarmate zij meer kinderen en dan vooral zonen krijgt en naarmate zij ouder wordt. Ten slotte is de maatschappelijke status van de vrouw groter naarmate haar eigen clan sterker is. Voor het goede begrip: deze verschillen in status zijn relatief in de context van de lage sociale status van de vrouw.

Bovengenoemde tradities zijn in het huidige Somalië aan verandering onderhevig door het wegvallen van de staat, de oorlogen en de verstedelijking. Onder het bewind van Barre werd de wetgeving met betrekking tot de rechten van vrouwen gemoderniseerd (familie- en arbeidswetgeving, politieke rechten). Tot uitvoering kwam het nauwelijks, mede door de oorlogen die volgden. Waar clans met elkaar in conflict kwamen, werden de regels ten aanzien van de gemengde huwelijken tussen deze clans niet langer nageleefd. Verkrachting werd een oorlogswapen voor de milities en bandieten, onder meer in kampen voor ontheemden en vluchtelingen.

Aan de andere kant zijn vrouwen sinds de ineenstorting van de staat gedwongen een grotere economische rol op zich te nemen. Volgens een schatting uit 1998 is 80% van de Somalische huishoudens geheel afhankelijk van het inkomen verdiend door de vrouwen.²⁰⁹ Ook het toegenomen gebruik van qat door mannen drijft vrouwen de arbeidsmarkt op.

Vrouwen zijn ook actief in de oprichting van NGO's op het gebied van vrouwenrechten en vredesbevordering. In het *Transitional Federal Parliament* zijn 33 van de 275 zetels voor vrouwen bestemd.²¹⁰ Er werden slechts 22 vrouwen als parlementslid beëdigd. In het kabinet van premier Gedi zijn slechts vijf vrouwen benoemd: één minister en vier staatssecretarissen.

In Somalië is de laatste jaren een trend van islamisering waarneembaar en dragen vrouwen in toegenomen mate hoofddoeken die het haar geheel bedekken en gezichtssluiers. Volgens diverse vrouwen verbonden aan Somalische NGO's zijn het doorgaans de vrouwen zelf die besluiten meer bedekte kleding te gaan dragen. De islamisering wordt in het algemeen door vrouwen niet als verontrustend beschouwd, omdat naar hun mening de elementaire rechten van de vrouw benoemd zijn in de koran en beschermd worden door shari'a wetgeving. Wat door kritische vrouwen wel als onderdrukkend wordt ervaren, is de uitleg van de betekenis van deze rechten door mannelijke schriftgeleerden en rechters. Bij deze

---

²⁰⁸ Olivia Bennett, Jo Bexley en Kitty Warnock, *Vrouwen in Oorlog*, NOVIB 1995.

²⁰⁹ UNDP, *Human Development Report Somalia* 1998.

²¹⁰ Home Office, *Somalia country report*, oktober 2004.

gezagsdragers heerst nog steeds de traditionele interpretatie, waardoor in de praktijk de rechten van de vrouw onderbelicht blijven.

Somalië kent sinds het uitbreken van de burgeroorlog een groot aantal alleenstaande vrouwen, ofwel omdat de vrouw is gescheiden (of verlaten), ofwel omdat de man is omgekomen of elders werk heeft gezocht. Als gevolg van de burgeroorlog is het aantal gezinnen waar een alleenstaande vrouw aan het hoofd staat, sterk gegroeid. Zo toont een studie van UNICEF aan dat het percentage van dergelijke gezinnen in Galkayo in de periode 1990-2004 is gestegen van 10% naar 54%. In het zuiden van Somalië is dit percentage nog aanmerkelijk hoger. Zoals hieronder wordt toegelicht, kunnen alleenstaande vrouwen doorgaans voor bescherming terugvallen op familie en de clan. In sociaal-economisch opzicht zijn de *'female headed households'* echter zeer kwetsbaar. Bij kinderen van deze gezinnen komt ondervoeding geregeld voor.

Een Somali weduwe kan in het algemeen terugvallen op zowel de familie van de overleden echtgenoot als op haar eigen familie. De familie van de overleden echtgenoot heeft de eerste verantwoordelijkheid en veelal zal de vrouw bij de clan van de overleden echtgenoot blijven wonen. Het is echter niet ongewoon dat overleg plaatsvindt tussen de vader van de weduwe en de familie van haar overleden echtgenoot, waarbij ook de vrouw haar voorkeur kan uiten. Zou de vrouw bijvoorbeeld behoren tot een clan die niet in het woongebied gevestigd is, dan zou zij in een sociaal isolement kunnen raken door te blijven na het wegvallen van de echtgenoot. In dat geval kan ervoor worden gekozen dat zij teruggaat naar haar eigen clan. Leeftijd en geslacht van de kinderen spelen bij de beslissing waar de vrouw heen gaat een ondergeschikte rol. De kinderen blijven bij de moeder, al zullen vooral oudere jongens liever bij de familie van de vader blijven. Een weduwe en haar kinderen zullen zelden zonder bescherming achterblijven.

Een gescheiden Somali vrouw kan in het algemeen niet op bescherming rekenen van de clan van haar ex-echtgenoot. Wel kan zij in principe terugvallen op haar eigen clan en clanfamilie. Kinderen, die zoals vermeld behoren tot de clan van de vader, blijven na een scheiding veelal bij de moeder als ze jong zijn. Als ze ouder worden, kunnen ze zelf kiezen. Het is moeilijk om algemene uitspraken te doen over de positie van een gescheiden vrouw en haar kinderen in het geval het huwelijk (vóór de scheiding) gemengd was en er ernstige conflicten zijn, of in het recente verleden waren, tussen de desbetreffende clans (zie voor de clans die betrokken zijn bij ernstige recente conflicten 2.3 en 4.2). Het is mogelijk dat de vrouw en met name haar kinderen in zo'n situatie minder welkom zijn bij de eigen clan. De vrouw of de kinderen kunnen te maken krijgen met pesterijen en vooral met het weigeren van steun bij het opbouwen van een nieuw bestaan en het verwerven van inkomen. Ook de status van de vrouw (zie hierboven) speelt een rol. Is haar status hoger, dan is de kans op problemen kleiner.

Indien een gemengd gehuwd gezin er voor kiest zich te vestigen in het clangebied van de vrouw, zal haar clan in het algemeen bescherming bieden aan haar en haar gezin. Maar in het geval van ernstige recente conflicten tussen de clans van de echtgenoten, kunnen de echtgenoten en met name de man, bij vestiging in het clangebied van de vrouw, te maken krijgen met moeilijkheden van de kant van de clan van de vrouw. Indien de echtgenoot zich in het verleden politiek of militair geprofileerd heeft in een conflict met de clan van de vrouw, kan hij zeker problemen verwachten bij vestiging in het clangebied van de vrouw.

Indien een vrouw vanwege een huwelijk met een man uit een minderheidsgroep is verstoten door haar clan, kan zij niet op deze clan terugvallen bij het overlijden van haar man. Ook eventuele kinderen uit dit huwelijk worden door de clan van de vrouw niet geaccepteerd.

Over de positie van (alleenstaande) vrouwen behorend tot minderheidsgroepen is weinig specifieke informatie beschikbaar. Het is niet bekend in hoeverre de hierboven gegeven informatie over de positie van alleenstaande Somali vrouwen en over gemengde huwelijken ook van toepassing is op vrouwen uit de diverse minderheden. In het algemeen kan gesteld worden dat de positie van deze vrouwen een kwetsbare is.

In het uitzonderlijke geval van een huwelijk tussen een Somali man en een vrouw uit een minderheidsgroep kan de vrouw in het algemeen niet rekenen op bescherming door de clan van haar man na scheiding of na het overlijden van de man.

Het is mogelijk dat alleenstaande vrouwen die niet kunnen terugvallen op een sociaal vangnet van de kant van leden van dezelfde clan of minderheid in een zeer kwetsbare of zelfs in een persoonlijk onveilige situatie komen te verkeren. Dit geldt met name voor de relatief onveilige gebieden, waar zij aanzienlijke risico's lopen op mishandeling, verkrachting en soms zelfs moord. Ook in de relatief veilige gebieden bevinden binnenlands ontheemde alleenstaande vrouwen zich in een kwetsbare positie (zie paragraaf 4.2).

Mishandeling en verkrachting

In de Somalische cultuur en in de islam is het mishandelen van vrouwen een schande²¹¹, en is verkrachting een grote schande.²¹² Ook in de Somalische wetgeving is verkrachting verboden.²¹³

---

²¹¹ Het is wel toegestaan vrouwen "correctief te slaan", maar dit mag niet dusdanige vormen aannemen dat de vrouw er verwondingen aan overhoudt.

²¹² O.a. Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism* (maart 2004).

²¹³ Met 'wetgeving in Somalië' wordt bedoeld: wetgeving uit de periode voor het uitbreken van de burgeroorlog, traditioneel recht en shari'a recht. Er bestaat echter geen wetgeving die verkrachting binnen het huwelijk strafbaar stelt. Zie US Department of State, *Somalia, Country Reports on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

In het zuiden van Somalië, waar een hele generatie is opgegroeid in een situatie van burgeroorlog, heeft een deel van de jonge mannen deze traditionele normen en waarden verloren. Mishandeling en verkrachting van vrouwen komt daar dan ook geregeld voor, voornamelijk door militieleden.²¹⁴ Zo meldde een lokale mensenrechtenorganisatie dat in 2003 in Mogadishu 31 vrouwen zijn verkracht.²¹⁵

Alle dezerzijds in Somalië geraadpleegde bronnen stellen dat verkrachting in de relatief veilige gebieden, waar de traditionele normen en waarden in het algemeen nog steeds worden gerespecteerd, slechts incidenteel voorkomt. Gesprekspartners in Bosasso waren bekend met 1 tot 3 gevallen van verkrachting per jaar in Bosasso. Het werkelijke aantal verkrachtingen moet echter hoger liggen, aangezien de slachtoffers dikwijls de verkrachting geheim proberen te houden om stigmatisering te vermijden. De slachtoffers zijn meestal vrouwen die 's avonds laat naar huis teruglopen van hun werk als hulp in de huishouding (meestal ontheemden). Ook komt het voor dat vrouwen die als huishoudster werken, worden lastig gevallen of zelfs verkracht door mannen in het huishouden waar zij werkzaam zijn.²¹⁶ In de ontheemdenkampen zelf zijn de vrouwen naar eigen zeggen veilig; daar worden zij beschermd door de andere kampbewoners. Een paar jaar geleden hebben wel een paar verkrachtingen plaatsgevonden in de ontheemdenkampen in Bosasso, maar hieraan kwam een einde dankzij effectief optreden van de burgemeester en de politie, die tot actie waren gemaand door NGO's en vrouwenactivisten.

In Galkayo komen alle vormen van misdaad, dus ook verkrachting, iets vaker voor dan in de andere steden van het relatief veilige gebied, waaronder bijvoorbeeld Bosasso. Verkrachting komt met enige regelmaat voor in Galkayo²¹⁷, terwijl dit voor het uitbreken van de burgeroorlog vrijwel nooit voorkwam. Meestal zijn vrouwen van minderheden of ontheemde vrouwen hiervan slachtoffer, met name

---

²¹⁴ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism* (maart 2004), p. 32.

²¹⁵ Het betreft de NGO 'Dr. Ismael Jumale Human Rights Center', geciteerd in US Department of State, *Somalia Country Report on Human Rights Practices 2004*, 28 februari 2005.

²¹⁶ Zo meldt in het rapport van MSF, *The situation in Galkayo, Somalia* (mei 2004) een directeur van een vrouwen-NGO dat vrouwen van de Rahanweyn in Galkayo regelmatig worden misbruikt door jongemannen van de familie waar zij als huishoudelijke hulp werkzaam zijn.

²¹⁷ In mei 2004 rapporteerde AzG (*The situation in Galkayo, Somalia*) over groepsverkrachtingen in Galkayo. Geraadpleegde bronnen, waarvan enkele in Galkayo werkzaam, waren hiermee niet bekend. Zij achten het uitgesloten dat een dergelijke misdaad heeft kunnen plaatsvinden zonder dat dit grote bekendheid heeft gekregen. Bovendien achten zij een meervoudige verkrachting in aanwezigheid van tal van getuigen tegen de traditionele normen en waarden.

omdat de dader dan in veel mindere mate te vrezen hoeft voor eventuele eisen van genoegdoening van de familie van het slachtoffer.²¹⁸

In juni 2004 voerde de VN een grootscheeps onderzoek uit onder IDP's in Puntland. Hierbij gaf 99,3% van de ontheemden aan zich in hun nederzettingen veilig te voelen. Dit neemt niet weg dat het incidenteel voorkomt dat gewapende mannen de kampen binnendringen. Zo vertelde een ontheemde vrouw dat het een keer voorkwam dat een vrouw voor de ogen van haar man werd weggevoerd. In een ander geval probeerde een gewapende man een meisje te verkrachten. De man werd door kampbewoners overmeesterd en naar het politiebureau gebracht. De dader werd vervolgens tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld.²¹⁹

Volgens één bron, de SACB²²⁰, vindt verkrachting veelvuldig plaats in Somaliland. Voorts zou groepsverkrachting in toenemende mate voorkomen in de steden. De SACB beschikt echter niet over nadere onderbouwing, zoals de organisatie wel heeft voor wat betreft verkrachting in de relatief onveilige gebieden.²²¹ Volgens een andere bron, Ken Menkhaus, komt gewelddadige criminaliteit nauwelijks voor in Somaliland.²²²

Van seksueel misbruik wordt vrijwel nooit aangifte gedaan. In de enkele gevallen waarin wel aangifte werd gedaan, is het soms voorgekomen dat de politie geen

---

²¹⁸ De meeste minderheden en ontheemden ontberen de steun van een clan. Zoals in paragraaf 2.3 staat vermeld, hebben diverse minderheidsgroepen in Galkayo zich in de afgelopen jaren in toenemende mate bewapend, waardoor ze beter in staat zijn hun leden te beschermen en zonodig een eis om genoegdoening (diya) kracht bij te zetten. Echter, indien de dader van een dominante Somali clan afkomstig is en het slachtoffer van een minderheid of groep ontheemden, dan zal de familie van het slachtoffer dikwijls geen diya durven eisen. (Zie ook paragraaf 2.3.3)

²¹⁹ OCHA en NRC, *Workshop on the UN Guiding Principles on Internal Displacement*, Bosasso van 9 tot 11 augustus 2004. Op basis van ditzelfde rapport komt de Norwegian Refugee Council tot een enigszins afwijkende conclusie dan dezerzijds het geval is: "Their small huts made of cloths with often no proper door offer no protection against assaults by men stealing belongings and raping women at gunpoint with impunity." (NRC, *Profile of internal displacement: Somalia*, 24 november 2004). Overigens wordt Bosasso ook door Ken Menkhaus genoemd als een van de plaatsen waar verkrachting een belangrijk probleem vormt voor ontheemde vrouwen. (Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004). Deze stelling wordt echter niet nader onderbouwd, waardoor het niet duidelijk is of nog bedoeld wordt op de serie verkrachtingen die –zoals eerder gemeld– ongeveer 2 jaar geleden plaatsvond.

²²⁰ De SACB, ofwel *Somalia Aid Coordination Body*, is een vrijwillige organisatie die staat voor een gemeenschappelijke benadering van internationale hulp aan Somalië. De organisatie bestaat uit vertegenwoordigingen van VN-instellingen, NGO's en donoren.

²²¹ SACB, *Human Status Report Somalia*, maart 2005, p. 18-19.

²²² Ken Menkhaus, *Somalia: Situation and Trend Analysis*, 20 september 2004, p. 13.

actie ondernam, omdat zij het een familie-aangelegenheid achtten.²²³ Traditioneel wordt een verkrachting namelijk ‘afgehandeld’ doordat de familie van het slachtoffer middels de diya genoegdoening van de familie van de dader eist. Doorgaans wordt dan een regeling overeengekomen waarbij de familie van de dader een boete (in geld of bijvoorbeeld kamelen) aan de familie van het slachtoffer betaalt. Het komt ook voor dat de familie van het slachtoffer eist dat de dader met haar trouwt. Dikwijls probeert een vrouw haar verkrachting geheim te houden wegens de schande en stigmatisering die het voor haar (en haar familie) zal meebrengen.²²⁴

Mishandeling van vrouwen door hun man komt geregeld voor en is toegenomen als gevolg van de burgeroorlog en het toenemend aantal mannen die niet werken en/of verslaafd zijn aan qat. Indien de mishandeling ernstige vormen aanneemt en de schoonfamilie er geen actie tegen onderneemt, kan een vrouw zich voor bescherming wenden tot haar vader of broer. Of deze bereid en in staat zijn haar echtgenoot tot de orde te roepen, zal van geval tot geval verschillen. Er kan echter van worden uitgegaan dat een interventie van de familie van de vrouw slechts in een klein deel van de gevallen soelaas kan bieden. Een mishandelde vrouw heeft desgewenst recht op een echtscheiding. In geval van huiselijk geweld kan van de kant van de politie niet op bescherming gerekend worden.

Genitale verminking bij vrouwen (vrouwenbesnijdenis)

Naar schatting 98% van de Somalische meisjes ondergaat genitale verminking. Van deze ‘besnijdenissen’ vindt naar schatting 90% plaats door infibulatie²²⁵ en de overige in een minder ingrijpende vorm, die ook wel *sunna* wordt genoemd. De ingreep vindt meestal plaats bij de leeftijd tussen 6 en 10 jaar.²²⁶ In de steden worden meisjes op jongere leeftijd (doorgaans 5 tot 9 jaar) besneden dan op het platteland, waar de leeftijd kan oplopen tot 13 jaar. Eén bron meldde dat in de afgelopen twee jaar in een paar uitzonderlijke gevallen meisjes op het platteland nog werden besneden op 14 en 15-jarige leeftijd. Geen van de overige geraadpleegde deskundigen op het gebied van genitale verminking was bekend met gevallen van besnijdenis van meisjes ouder dan 13 jaar. Bij een meisje ouder dan 13 jaar is de ingreep bijzonder riskant en verloopt het genezingsproces langzaam.

---

²²³ Er zijn echter ook gevallen bekend, onder andere in Bosasso, waarin de politie verkrachters heeft weten te arresteren, die vervolgens door een rechtbank zijn veroordeeld.

²²⁴ O.a. Vluchtelingenwerk Nederland, *Put to the test*, juni 2004; Report G 10, 2004. Zie ook SACB, *Human Status Report Somalia*, maart 2005.

²²⁵ Wereldbank/UNFPA, *Female Genital Mutilation/Cutting in Somalia*, november 2004.

²²⁶ Volgens UNIFEM vindt besnijdenis bij Somalische meisjes plaats op 6-7 jarige leeftijd. (*Human rights and security in central and southern Somalia report*, maart 2004). World Bank/UNFPA rapport *Female Genital Mutilation/Cutting in Somalia* van november 2004 vermeldt dat besnijdenis van meisjes thans in de leeftijd van 5 tot 8 jaar plaatsvindt.

Naast UNIFEM zijn tal van internationale NGO's actief op het gebied van de emancipatie van Somalische vrouwen, inclusief het bestrijden van 'female genital mutilation' (FGM). Voorts zijn door lokale koepel-NGO's (Cogwa in Mogadishu, Nagaad in Somaliland, NPA in Galkayo en WAWA in Bosasso) campagnes opgezet met als doel genitale verminking van vrouwen in de Somalische samenleving bespreekbaar te maken en ter discussie te stellen.²²⁷ Deze campagnes richten zich op bewustwording onder de bevolking. Hierbij wordt uitgelegd dat besnijdenis niets van doen heeft met religie, zoals de heersende opvatting wil, maar alles met traditie. Daarnaast wordt gewezen op de gevaren van genitale verminking. Een effectieve aanpak van genitale verminking is alleen mogelijk met de hulp van de imams en de sheiks, omdat het zeer moeilijk is gebleken de diep gewortelde traditie van vrouwenbesnijdenis te wijzigen. Vrijwel alle imams zijn bereid gevonden hun gemeenschap te vertellen dat de koran geen genitale verminking, doch een zeer milde vorm van besnijdenis (zowel voor mannen als voor vrouwen) voorschrijft, waaraan reeds is voldaan indien door een klein sneetje een druppel bloed heeft gevloeid. Zowel de sheiks als de imams zijn inmiddels over het algemeen overtuigd dat genitale verminking dient te worden uitgebannen, maar vooral de sheiks zijn meestal niet bereid FGM actief te bestrijden, uit angst zodoende hun gemeenschap tegen zich te keren.²²⁸

Volgens vertegenwoordigers van hulpverleningsorganisaties begint onder invloed van deze campagnes een verschuiving plaats te vinden van de meest ingrijpende vorm van FGM (infibulatie) naar de lichtere vorm van besnijdenis, de *sunna*.²²⁹ Deze sunna varieert van een kleine snee in de clitoris tot het geheel wegsnijden ervan. De voorlichtingscampagnes bereiken vooralsnog alleen de grotere bevolkingscentra. Toegang tot het platteland wordt bemoeilijkt door vrijwel afwezige infrastructuur.

Ondanks de campagnes wordt vrouwenbesnijdenis in de Somalische samenleving nog steeds beschouwd als onderdeel van de cultuur en van de identiteit van de vrouw. Ouders willen om die reden hun dochters laten besnijden; van dwang is geen sprake. Normaalgesproken laat de vader beslissingen inzake besnijdenis over aan de moeder. Indien de vader, de moeder of het meisje zelf aangeeft geen

---

²²⁷ NOVIB, *Knowledge, attitudes, beliefs and practices of female genital mutilation in Somali/land*, oktober 2004: het betreft een onderzoek door lokale koepel-NGO's COGWO, Nagaad en WAWA onder 2000 vrouwen, meisjes, jongens en geestelijken in Somali/land. De uitkomst van het onderzoek geeft o.a. aan dat infibulatie onder de jongere Somalilandse meisjes in Hargeisa afneemt. Daarentegen lijkt deze vorm van besnijdenis in Mogadishu toe te nemen. Dit zou volgens de opstellers van het rapport kunnen betekenen dat bewustwordingscampagnes in Somaliland succes lijken te hebben en voorts dat er een mogelijke relatie bestaat tussen een veilige omgeving en het type FGM dat wordt ondergaan.

²²⁸ Overigens laten de meeste clanleiders een sunna-besnijdenis uitvoeren.

²²⁹ Zie hiervoor o.a. World Bank/UNFPA, *Female Genital Mutilation/Cutting in Somalia*, november 2004. Volgens SACB in het *Human Status Report Somalia* van maart 2005 hebben anti-FGM campagnes enkele kleine successen opgeleverd.

besnijdenis te wensen, zal de ingreep niet worden uitgevoerd. Echter, zoals gezegd is FGM vooralsnog zo diep geworteld in de cultuur en traditie, dat slechts 2% van de ouders er voor kiest de dochters niet te laten besnijden. In de praktijk zal het niet voorkomen dat de meisjes zelf besnijdenis weigeren. Het gaat immers om (zeer) jonge meisjes, die vaak juist zelf om besnijdenis vragen, omdat hun vriendinnen ook besneden zijn en zij erbij willen horen en omdat ze uitkijken naar het feest dat op de besnijdenis volgt.

Alle geraadpleegde deskundigen op het gebied van FGM achten het uitgesloten dat ouders of meisjes daadwerkelijk gedwongen zouden worden tot genitale verminking.²³⁰ Wel zal sprake zijn van druk vanuit de familie (met name de grootmoeder) om aan de traditie te voldoen. In geval ouders er voor kiezen hun dochters niet te laten besnijden, zal dit door de gemeenschap getolereerd worden, hoewel ouders wel op onbegrip en spot kunnen rekenen. Om die reden komen ouders die hun dochters niet hebben laten verminken, daar doorgaans niet openlijk voor uit.²³¹

Het komt veelvuldig voor dat in het buitenland verblijvende Somaliërs hun dochters in Somalië laten besnijden. Ook een groot deel van de Somaliërs in Europa (waaronder Nederland) laat meisjes nog steeds besnijden, veelal tijdens vakantie in Somalië (jaarlijks komen meer dan 20.000 Somaliërs vanuit Europa met vakantie naar Somalië²³²), maar de ingreep wordt ook uitgevoerd in grote Somalische gemeenschappen (o.a. Birmingham, Leicester, Italië, Dubai) en soms ook in Nederland²³³. De afgelopen twee jaar werd in veel Noordepse landen, waaronder Nederland, de wetgeving aangepast om genitale verminking ook strafbaar te stellen indien de ingreep in het buitenland plaatsvond.²³⁴

In de grondwet van Somaliland is een verbod op FGM inbegrepen in het verbod op schadelijke traditionele praktijken, terwijl in Puntland een expliciet verbod op FGM is opgenomen in de wetgeving. Op 24 december 2004 – in Somalië de dag

---

²³⁰ Dit geldt voor alle Somaliërs: zowel Somaliërs die permanent in Somalië verblijven, als Somaliërs die op vakantie naar Somalië komen, als Somaliërs die terugkeren na een verblijf in het buitenland.

²³¹ Contrast 2, 30 januari 2004.

²³² In zomer 2000 kwamen naar schatting van de luchtvaartmaatschappijen 15.000 Somaliërs met vakantie naar Somaliland. Dit fenomeen doet zich echter in heel Somalië voor (hoewel het meest in de relatief veilige gebieden), dus het totale aantal moet een stuk hoger liggen. UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*.

²³³ Volgens het eindrapport van de Commissie Bestrijding Vrouwelijke Genitale Verminking van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg (maart 2005) worden jaarlijks in Nederland minstens 50 meisjes besneden.

²³⁴ Onder andere Esther Rosenberg, 'Vechten tegen vooroordelen over besnijdenis', in NRC Handelsblad, 6/7 maart 2004; Lidy Nicolassen, 'Besnijdenis raakt uit taboesfeer', in de Volkskrant, 4 maart 2004; BBC News, 'Female Circumcision Act in force', 3 maart 2004; Aftenposten, 'Immigranten moeten weten dat gedwongen huwelijken verboden zijn', 28 maart 2004.

van het kind – maakte de gouverneur van de provincie Lower Shabelle in een toespraak in Merka bekend dat FGM in zijn provincie voortaan verboden is. Hij verklaarde dat de FGM-gewoonte geen goed cultureel gebruik is.²³⁵

Geen van de geraadpleegde NGO's die Somalië rondreizen met bewustwordingscampagnes tegen FGM is ooit benaderd door ouders, broers of zussen of de meisjes zelf met een verzoek besnijdenis te helpen voorkomen. Er zijn geen gevallen bekend van aangifte bij de politie, dan wel van rechtszaken die werden aangespannen wegens FGM. Van strafrechtelijke vervolging van uitvoerders van FGM is geen sprake.

Naar inschatting van dezerzijds geraadpleegde deskundigen ondervinden onbesneden vrouwen geen significante problemen bij het vinden van een huwelijkspartner. Bij gearrangeerde huwelijken zullen ouders doorgaans nog wel een besneden vrouw voor hun zoon kiezen. Bij daarop volgende huwelijken, waarbij de man zelf kiest, zouden volgens verschillende bronnen veel mannen een voorkeur hebben voor onbesneden vrouwen.

3.4.4 Minderjarigen

De positie van minderjarigen in Somalië, met name in het relatief onveilige gebied, is sterk beïnvloed door ruim twaalf jaar van gewapende conflicten, met alle ontwrichtende effecten van dien. In het gehele land staan de rechten van het kind onder druk, hoewel er vooral in de relatief veilige gebieden ook bescheiden positieve ontwikkelingen te melden zijn.

Bij het onderstaande dient te worden aangetekend dat in Somalië kinderen traditioneel als volwassen worden beschouwd vanaf hun 15^e jaar. Volgens het Burgerlijk Wetboek (1973) is de leeftijd van meerderjarigheid 18 jaar; in de Wet op de Somalische nationaliteit van 1962 is deze 15 jaar.

Kinderarbeid

In heel Somalië komt kinderarbeid veel voor. Daarbij moet worden bedacht dat vele van de door kinderen uitgevoerde werkzaamheden (zoals hoeden van geiten en schapen, helpen in de huishouding) in Somalië worden beschouwd als onderdeel van de opvoeding. Andere kinderen, onder andere die behoren tot een minderheidsgroep, werken buiten het gezinsverband, bijvoorbeeld als afwasser in een restaurant, als schoenpoetser op straat of als vuilnisophaler.

Kindsoldaten

Volgens de onafhankelijke deskundige voor Somalië van de VN worden kinderen, met name in het zuiden van het land, gerekruteerd in clanmilities.²³⁶ UNICEF

---

²³⁵

ECLO Mog Press Review, 25 december 2004.

geeft aan dat rekrutering van kinderen voor milities een groeiende trend is.²³⁷ Hierbij dient aangetekend te worden dat het in Somalische ogen bij rekrutering van 15-jarigen of ouder niet om kinderen gaat, maar om volwassenen. Overigens komt het wel geregeld voor dat kinderen aanwezig zijn bij bijvoorbeeld wegversperringen. Zij zijn dan echter meegegaan met hun vader of oudere broer en maken geen onderdeel uit van de militie.

In Somalië is geen sprake van gedwongen rekrutering bij de verschillende clanmilities. Wel kunnen honger en armoede op straat levende jongeren ertoe brengen zich bij milities aan te sluiten; op deze wijze zijn zij tenminste verzekerd van onderdak en eten.²³⁸

Alleenstaande kinderen

Mede als gevolg van de oorlog kent Somalië relatief veel alleenstaande kinderen. Ouders kunnen zijn gedood, of het gezin kan uiteengerukt zijn. Alleenstaande kinderen worden in beginsel opgevangen door de familie, hetzij van vaders-, hetzij van moederskant. In het licht van de ontberingen die het leven in Somalië traditioneel met zich brengt, is het niet ongebruikelijk dat kinderen worden grootgebracht door anderen dan de ouders.²³⁹ Het feit dat er niettemin veel kinderen op straat leven of zijn opgenomen in weeshuizen, duidt erop dat de flexibiliteit van de *extended family* niet onbeperkt is. De burgeroorlog heeft in een aantal gevallen het traditionele familienetwerk onder druk gezet, zo niet ontworpen.

In Somalië bestaat een aantal weeshuizen. Een onderzoek van UNICEF in 2003 bij 34 weeshuizen geeft een wisselend beeld van de kwaliteit, ook gemeten naar lokale maatstaven.²⁴⁰ De weeshuizen voorzien in dag- en nachtopvang, voeding, kleding en scholing. Van de 18 weeshuizen die in het centrale deel van Somalië en Puntland door UNICEF werden bezocht, werden van 13 de genoemde voorzieningen als redelijk tot goed gekwalificeerd, 7 scoorden onvoldoende tot

---

²³⁶ In zijn rapport E/CN.4/2003/115 (31 december 2002) geeft de onafhankelijke expert van de VN aan dat er geen eenduidige gegevens m.b.t. kindsoldaten voor handen zijn. Hij heeft echter geconstateerd, dat, hoewel in Somaliland en in Puntland geen kinderen in milities dienen, in de Darawishta van Puntland toch enkele jongens jonger dan 16 jaar zijn opgenomen. Deze informatie is ook opgenomen in het *Somalia country report* van het Britse Home Office, oktober 2004. In zijn rapport van 30 november 2003 (E/CN.4/2004/103) citeert de VN-expert uit het rapport van UNICEF (*A study on child protection in Somalia*) en geeft hij aan dat de gemiddelde leeftijd van kindsoldaten 12 jaar is. US Department of State geeft in *Country report on human rights practices Somalia-2004* (28 februari 2005) aan dat jongens van 14 of 15 jaar oud in Somalië hebben deelgenomen aan gevechtshandelingen.

²³⁷ UNICEF, *From perception to reality: a study on child protection in Somalia*, december 2003.

²³⁸ Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya, *Report on political, security and human rights in central and southern Somalia*, maart 2004.

²³⁹ B. Helander, *The Somali Family*, 1993.

²⁴⁰ UNICEF, *From Perception to Reality, a study on child protection in Somalia*, december 2003.

slecht. In Somaliland werden voor hetzelfde onderzoek 16 weeshuizen bezocht: van 5 werd een voldoende tot goede indruk gekregen, 11 onderkomens werden onvoldoende bevonden. Niettemin waren de meeste kinderen ingenomen met de regelmatige voeding en onderwijsmogelijkheden die zij in de weeshuizen ontvingen.

4 Migratie

4.1 Motieven

Migratie binnen het woongebied der Somali, op zoek naar gebieden met voldoende water en grasland voor de kuddes, vormt voor de nomadische Somaliërs een eeuwenoude traditie. De val van het regime Barre en de daarop volgende burgeroorlog hebben dit nomadische migratiepatroon verstoord. Meer dan twee miljoen Somaliërs zochten een veilig heenkomen, zowel binnen Somalië als in de buurlanden.

Sinds 1993 beperkt het geweld zich grotendeels tot het zuiden. Een groot deel van de Somalische vluchtelingen is sindsdien vanuit met name Ethiopië en Kenia teruggekeerd naar Somalië, vooral naar de relatief veilige gebieden. Migratie van Zuid-Somaliërs naar het noorden is in de loop der jaren sterk afgenomen. De slechte veiligheidssituatie blijft voor veel Zuid-Somaliërs een reden om het land te verlaten. Daarnaast is sprake van omvangrijke migratie vanuit met name Zuid-Somalië naar welvarender landen. Onderzoek onder Somalische emigranten toont aan dat een belangrijke reden om Somalië te verlaten, het gebrek aan economische perspectieven is: met name als gevolg van de burgeroorlog is Somalië een zeer arm land, met hoge werkloosheid en gebrekkige voorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs.²⁴¹

De Somalische migranten zijn voor het merendeel jonge mannen, die in het buitenland (meestal de Golfstaten) werk willen zoeken, om met hun verdiensten de in Somalië achtergebleven familieleden bij te staan.

4.2 Binnenlandse migratie: vestigingsmogelijkheden binnen Somalië

In deze paragraaf wordt besproken in hoeverre de verschillende Somali clans en Somalische minderheidsgroepen zich kunnen vestigen²⁴² in het relatief veilige gebied in Somalië. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de

---

²⁴¹ UNDP, *Human Development report Somalia*, 2001, p. 61. Uit navraag door UNHCR onder Somalische migranten die te Jemen arriveren, blijkt dat 70% van hen primair om economische redenen is vertrokken. 20% noemt veiligheid als de belangrijkste reden en 5% onderwijs. Van de ondervraagde migranten is ruim 80% afkomstig uit de relatief onveilige gebieden van Somalië. (UNHCR Jemen, december 2003). Zie paragraaf 2.4 voor meer informatie over de sociaal-economische situatie in Somalië.

²⁴² Tenzij anders aangegeven wordt met de term 'vestigen' in dit hoofdstuk bedoeld: wonen, verblijven, zich verplaatsen en in het levensonderhoud voorzien.

leefomstandigheden van ontheemden in Somaliland en Puntland. Voor de vraag in hoeverre bescherming door een Somali clan noodzakelijk is alsmede voor informatie over criminaliteit en de effectiviteit van de politie in de relatief veilige gebieden, wordt verwezen naar paragraaf 2.3.

4.2.1 Feitelijke vestigingsmogelijkheden

Leden van de Darod, Issaq en Dir clanfamilies kunnen zich in het algemeen veilig vestigen in het gehele woongebied van de eigen clanfamilie in het relatief veilige deel van het land, tenzij sprake is van ernstige, gewapende conflicten (elders in Somalië) in het heden of recente verleden binnen de clanfamilie. Ook kunnen zij zich in het algemeen veilig vestigen in gebieden waar andere clanfamilies de meerderheid uitmaken of politiek overheersen, tenzij sprake is van ernstige, gewapende conflicten (elders in Somalië) in het heden of verleden tussen betrokken clanfamilies. Bescherming door de eigen clan(familie) is dus niet in alle gevallen noodzakelijk. Als Somaliërs zich vestigen in een gebied waar de eigen clan niet overheerst, wordt wel van hen verwacht dat zij zich aanpassen aan de bestaande machtsverhoudingen en dat zij zich niet politiek of economisch profileren.

De positie van een Somaliër die zich vestigt in het woongebied van een andere clan of clanfamilie is sterker indien hij/zij bijvoorbeeld via moeder of echtgeno(o)t(e) een relatie heeft met de overheersende clan. Somaliërs die zich in het verleden politiek of militair hebben geprofileerd in conflicten tegen een bepaalde clan, kunnen problemen ondervinden bij vestiging in het woongebied van die clan. Uiteraard is de positie van een individuele Somaliër voorts afhankelijk van factoren als opleiding, geld en status binnen de gemeenschap.

Samengevat betekent het bovenstaande dat vestiging in het relatief veilige deel van Somalië – al dan niet in het woongebied van de eigen clan(familie) – in veel gevallen mogelijk is, maar ook aan beperkingen onderhevig is. Hieronder wordt nog een aantal beperkingen en mogelijkheden voor specifieke clan(familie)s genoemd, zoals die op dit moment nog steeds gelden. Ook wordt ingegaan op de vestigingsgebieden van minderheden.

Bij dit alles dient aangetekend te worden dat Somaliland in oktober 2003 heeft gedecreteerd dat Somaliërs die niet over banden²⁴³ met Somaliland beschikken, in principe geen verblijfsrecht krijgen in Somaliland.²⁴⁴

---

²⁴³ Onder 'banden' wordt in dit ambtsbericht verstaan : afkomstig van dezelfde clanfamilie, familieleden, sociaal vangnet (buren, zakenpartners, schoolvrienden,etc.)

²⁴⁴ Zie ook paragraaf 4.2.2, positie van ontheemden in Somaliland.

Met betrekking tot Puntland zijn geen berichten bekend over verblijfsproblemen van Somaliërs die niet uit dit deel van Somalië afkomstig zijn.

Hawiye

De Hawiye-clans hebben hun traditionele woongebied voornamelijk in de provincies Hiiran, Mudug en Galgadud. Veel leden van deze clans zijn ook woonachtig in het zuidelijke deel van de provincie Mudug, te weten het gebied ten zuiden van de lijn die de steden Galkayo (*green line*) en Hobyo (aan de oostkust) met elkaar verbindt.

Door de aanhoudende clangevechten die in de verslagperiode in de woongebieden van de Hawiye plaatsvonden (inclusief het gebied ten zuiden van de *green line* in de stad Galkayo), worden deze gebieden thans tot het relatief onveilige deel van Somalië gerekend. Volgens een gezaghebbende bron is het voor leden van de Hawiye mogelijk om zich in het relatief veilige deel van Somalië te vestigen. Zij ondervinden hier geen hinder van de heersende clans. Het is echter niet bekend of en in welke getalen Hawiye van deze mogelijkheid gebruik hebben gemaakt. Niettemin moet voor het goede begrip worden vermeld dat de meeste Hawiye sinds het uitbreken van de burgeroorlog in 1991 met name in Mogadishu zijn gebleven, de stad die door Hawiye-clans wordt gedomineerd.

Darod

Leden van Darod-clans (waaronder die van de Marehan) kunnen zich zonder problemen vestigen in Puntland. Niet bekend is of, en in welke getalen, leden van de Darod clanfamilie zich in Somaliland hebben gevestigd.

Leden van de Galgale clan die tot de Darod clanfamilie wordt gerekend, wonen met leden van de Majerteen/Omar Mahamoud met name in Galkayo maar ook in de rest van Puntland. De in het zuiden (Mogadishu) gevestigde leden van de Galgale clan vormen een affiliatie met de Hawiye/Abgal.

Rahanweyn en Digil

De Rahanweyn en Digil zijn tijdens de gewelddadigheden in de jaren '90 herhaaldelijk het slachtoffer geworden van moord, plundering en andere mensenrechtenschendingen. Vanaf juni 1999 verbeterde de veiligheidssituatie in hun traditionele woongebieden, met de verovering van de provincies Bay en Bakool door het RRA. Conflicten die uitbraken na de oprichting van het regionale bestuur van de *State of Southwestern Somalia* op 1 april 2002 hebben de situatie echter weer verslechterd. Gezien het voortduren van de gewapende conflicten blijkt het RRA niet in alle gevallen in staat de orde en veiligheid in Bay en Bakool te handhaven.

In het noorden van Somalië verblijven duizenden Rahanweyn en Digil, waarvan naar schatting 6.000 in Puntland (aldaar dikwijls Eelay genoemd, naar één van de Rahanweyn-clans). Hun positie is (iets) sterker dan die van andere ontheemden uit

het zuiden, omdat ze althans gedeeltelijk onder de clanwetten vallen, zij het als minder 'nobel'.

Specifieke clans

Shekhal

Als aangegeven in 3.4.2 wonen de Shekhal als families tussen andere clans, met name de Hawiye clans Habar Gedir en Abgal, maar in mindere mate ook de Darod/Majerteen. De meeste Shekhal wonen in het zuiden (onder andere in de steden Merka en Mogadishu), maar ook in Galkayo verblijven Shekhal. Niet bekend is of zij in het noordelijke danwel zuidelijke deel van Galkayo verblijven.

Ajuraan

De Ajuraan zijn in de Somalische samenleving volledig geaccepteerd en huwelijken met leden van onder andere Darod/Majerteen komen voor. Ajuraan worden niet als minderheid gezien en hebben derhalve een hogere status dan de Midgan. Er zijn duizenden Ajuraan woonachtig in Puntland, met name in Bosasso. In het afgelopen jaar hebben zich daarnaast ontheemden van de Ajuraan uit Somaliland naar Bosasso begeven.

Galadi

Voorzover bekend verblijven er slechts zelden leden van de Galadi in de relatief veilige gebieden in Somalië en hebben zij er traditioneel ook nooit gewoond.

Jaji

Als vermeld (zie 3.4.2) leven de Jaji langs de kust van Somalië en voorzien met vissen in hun bestaan. De Jaji stammen af van een clan, bijvoorbeeld van de Hawiye/Abgal of van de Darod/Majerteen. Het enige onderscheid tussen de Jaji en de overige clanleden is dat de Jaji als gevolg van economische noodzaak het als minderwaardig beschouwde beroep van visser zijn gaan uitoefenen. In tijden van vrede kunnen de Jaji-leden van beide clans zonder problemen met elkaar omgaan. Dit zal echter niet het geval zijn wanneer sprake is van conflicten tussen Hawiye- en Darodclans. Leden van de Jaji kunnen dan voor bescherming terug vallen op de clan waarmee zij verbonden zijn. In Puntland wonen de Jaji aan de kust bij Bosasso en langs de kust met de Indische oceaan.

Minderheden

Ook minderheidsgroepen hebben zich in Somaliland en Puntland gevestigd, zij het in verschillende aantallen. Of en zo ja, in hoeverre, zij zich ook in de overige gebieden van het relatief veilige deel van Somalië hebben gevestigd, is grotendeels onbekend.

Bantu

Naar schatting hebben enkele duizenden Bantu zich gevestigd in Somaliland en Puntland. In Bosasso bedraagt hun aantal ongeveer 3.000. In Galkayo wonen circa 2.000 Bantu, verspreid over zowel het zuidelijke stadsdeel (dat wordt gedomineerd door de Hawiye/ Habar Gedir/Sa'ad) als het noordelijke stadsdeel (waar de Darod/Majerteen het voor het zeggen hebben).

Benadiri

Benadiri, ook wel Reer Hamar genoemd, komen vrijwel niet voor in het noorden van Somalië (in Bosasso maximaal 100). De aantallen zijn te klein om algemene uitspraken over te doen. In de periode 1992-1996 passeerden veel Benadiri Noord-Somalië²⁴⁵, op doorreis naar (onder meer) Jemen. Slechts weinigen zijn gebleven, bijvoorbeeld na een huwelijk met een inwoner van dit gebied.

In Centraal-Somalië bestaat een affiliatie tussen de Reer Hamar/Dabarweyn en de Hawiye/Hawadle, van welke clan leden van de Dabarweyn bescherming ontvangen.

Bajuni

De Bajuni verblijven, voor zover dezerzijds bekend, niet in Puntland of Somaliland. Zij wonen voornamelijk op de eilanden voor de zuidkust van Somalië en zijn werkzaam in de visserij (zie 3.4.1).

Reer Brava en Eyle

Van de Reer Brava en de Eyle is niet bekend of en zo ja, in welke getale zij in het noorden van Somalië leven.

Gaboye (beroepskasten Midgan, Tumul en Yibir)

Ten aanzien van de beroepskasten dient een onderscheid gemaakt te worden tussen enerzijds diegenen die van oudsher in Noord-Somalië wonen en traditioneel een cliënt-relatie hebben met de Darod- of Issaq clanfamilie en anderzijds diegenen die afkomstig zijn uit Zuid- en Centraal Somalië en traditioneel een cliënt-relatie hebben met de Hawiye clanfamilie.

Na de oorlog tussen de SNM en president Barre, eind jaren tachtig, brak er voor leden van de Gaboye in Somaliland, niet alleen vanwege hun achtergestelde economische positie, een moeilijke tijd aan. Veel leden van deze groepen hadden destijds dienst genomen in het regeringsleger van president Barre. Hierdoor werden de Gaboye na afloop van de oorlog door de Somalilanders als verraders beschouwd. Er zijn in Somaliland echter tekenen van een veranderende houding onder de Somalilanders. Teruggekeerde Gaboye vluchtelingen hebben een groot deel van hun vooroorlogse bezittingen herkrege²⁴⁶. Hun beroepsmogelijkheden

---

²⁴⁵ Noord-Somalië omvat Somaliland, Puntland en het zuiden van de provincie Mudug.

²⁴⁶ In 1998 zijn tenminste 2.000 Gaboye teruggekeerd, grotendeels uit Ethiopië, vooral naar Hargeisa. *Rebuilding from the ruins*: Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP).

zijn nog steeds grotendeels beperkt tot de traditionele beroepen zoals kapper en schoenmaker.²⁴⁷

In Puntland worden de leden van beroepskasten die van oudsher in het gebied wonen en een cliënt-relatie hebben met de Darod/Majerteen, de 'Majerteen Midgan'²⁴⁸, als autochtoon geaccepteerd.

Er is daarnaast een groep Midgan woonachtig in de ontheemdenkampen in Bosasso. Doorgaans betreft het Midgan die voor de burgeroorlog met de Darodclans naar het zuiden waren getrokken, en die medio jaren negentig wegens de vijandelijkheden tussen de Darod en de Hawiye met de Darod terugkeerden naar Puntland.

Leden van beroepskasten die van oudsher in Zuid- en Centraal Somalië woonden en traditioneel een cliënt-relatie hadden met de Hawiye, de 'Hawiye Midgan' (ook wel zuidelijke Midgan genoemd), zijn voor zover bekend niet of nauwelijks woonachtig in Puntland en Somaliland, al dan niet in ontheemdenkampen.

Vestiging in Puntland of Somaliland zou voor hen moeilijk zijn: aansluiting bij de Darod-Midgan (ook wel noordelijke Midgan genoemd) zal niet gemakkelijk lukken en de Hawiye-Midgan zouden naar verwachting in een ontheemdenkamp terecht komen, waar hun positie zeer kwetsbaar zou zijn.

Voor de goede orde wordt herhaald dat de Gaboye - naar de aard van deze groep - geen eigen traditioneel woongebied hebben.

4.2.2 Positie van ontheemden²⁴⁹

Door de burgeroorlog raakten 1,5 à 2 miljoen mensen ontheemd binnen Somalië²⁵⁰, en vluchtten ruim een half miljoen Somaliërs naar met name de buurlanden. Het oploeiende en voortdurende geweld in het zuiden van Somalië dreef vele Somaliërs naar veiliger gebieden en steden in het noorden. Eind jaren negentig was sprake van grootschalige, vrijwillige terugkeer naar Somalië vanuit

---

²⁴⁷ *Plan of Action for Repatriation, Rehabilitation and Reintegration, Initiative of the Administration of Somaliland with the support of UNDP and UNHCR*, juli 1999. Zie ook: Joint British, Danish and Dutch factfinding mission to Nairobi, Kenya: *Report on minority groups in Somalia*, 17-24 september 2000.

²⁴⁸ In het *Report on Minority Groups in Somalia* (Joint British, Danish and Dutch factfinding mission, september 2000) kent de Midgan twee sub-groepen, t.w. de Madhiban en de Musa Dheere.

²⁴⁹ In dit ambtsbericht wordt met ontheemden bedoeld Somaliërs die door externe omstandigheden (veiligheids- en/of economische redenen) zijn gedwongen hun woonplaats te verlaten en in hun nieuwe woongebied in Somalië (nog) niet (volledig) zijn geïntegreerd.

²⁵⁰ Schattingen zijn moeilijk te maken, alleen al omdat ontheemden die door verwanten/clanleden worden opgenomen, niet meer als zodanig zichtbaar zijn.

de buurlanden. Een deel van de terugkerende vluchtelingen²⁵¹ kreeg assistentie van UNHCR.

Sinds de burgeroorlog zijn de steden in de relatief veilige gebieden explosief gegroeid, deels door toestroom van ontheemden uit het zuiden en deels door migratie van het platteland naar de steden. Zo groeide Bosasso van 7 à 8.000 naar circa 200.000 inwoners²⁵² en Hargeisa van enige tienduizenden naar een half miljoen.²⁵³

De omvang van de hervestiging in Noord-Somalië is niet precies bekend. Veel ontheemden wisten zich duurzaam te hervestigen in hun nieuwe woongebied. Deze ontheemden beschikten vrijwel altijd over banden met de bewoners van hun nieuwe woongebied, bijvoorbeeld omdat zij van dezelfde clanfamilie (in brede zin) afkomstig zijn, of omdat een familielid²⁵⁴ afkomstig is uit het nieuwe woongebied. Ook andersoortige banden voorzagen in een sociaal vangnet, zoals relaties met oude schoolvrienden, burens of zakenpartners.²⁵⁵ Voorts is een aanzienlijke groep ontheemden in de afgelopen tien jaar doorgetrokken naar het buitenland, met als uiteindelijke bestemming doorgaans de Golflanden of het Westen.

In de rest van dit hoofdstuk zal de groep ontheemden die inmiddels goed geïntegreerd is in het noorden, buiten beschouwing worden gelaten.²⁵⁶ Met de term ontheemden wordt in het onderstaande de groep mensen aangeduid, die in ontheemdennederzettingen woonachtig is en slechts in geringe mate is geïntegreerd in de nieuwe woonplaats. Overigens zullen ook nieuw gearriveerde ontheemden die over banden met de bewoners van hun nieuwe woongebied beschikken, doorgaans worden opgenomen binnen de gemeenschap en dus na enige tijd niet langer als ontheemden zichtbaar zijn. Tegelijkertijd geldt dat ontheemden die niet over dergelijke banden beschikken, vrijwel zonder uitzondering in armzalige ontheemdennederzettingen terecht zullen komen, zonder reële kans op daadwerkelijke integratie.

---

²⁵¹ In dit ambtsbericht wordt met teruggekeerde vluchtelingen bedoeld de Somaliërs die door externe omstandigheden (veiligheids- en/of economische redenen) zijn gedwongen hun land te verlaten en die sindsdien zijn teruggekeerd naar Somalië met als doel zich daar wederom permanent te vestigen.

²⁵² Volgens de autoriteiten van Bosasso heeft de stad thans 600.000 inwoners; UNDP ging (in 2001) daarentegen uit van 60.000 inwoners (UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*, p. 58).

²⁵³ FEWS Net, *Hargeisa Urban Household Economy Assessment*, 24 april 2003.

²⁵⁴ Bv. vader, moeder, oom, tante, grootouder van een van de echtelieden.

²⁵⁵ UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001.

²⁵⁶ Eveneens wordt buiten beschouwing gelaten de groep Somaliërs (woonachtig langs de NO-kust) die als gevolg van de tsunami (tijdelijk) ontheemd is geraakt. Hun aantal wordt tussen de 5.000 en de 10.000 geschat. EC *Analysis Tsunami impact*, 10 januari 2005.

Volgens het VN *Regional Support Office for Central and East Africa*²⁵⁷ wordt het aantal ontheemden in Somalië geschat op ruim 376.000 mensen, waarvan circa 250.000 in en rond Mogadishu. In Puntland wordt het aantal ontheemden op ruim 30.000 geschat, waarvan rond Bosasso 28.000. In Somaliland verblijven ruim 5.000 ontheemden.²⁵⁸ Het leeuwendeel van de ontheemden verblijft derhalve in de relatief onveilige gebieden.

In het algemeen kan worden gesteld dat ontheemden in de relatief veilige delen van Somalië een marginale, geïsoleerde positie in de samenleving innemen. Zij bevinden zich daardoor in een kwetsbare positie en zijn vaker dan gemiddeld het slachtoffer van criminaliteit. De mate van kwetsbaarheid van ontheemden is (uiteeraard) mede afhankelijk van de hulpbronnen (geld, vaardigheden) waarover zij beschikken. In het algemeen bevinden ontheemden zich echter in een aanmerkelijk slechtere sociaal-economische positie dan de lokale bevolking. Van vervolging door de lokale autoriteiten is geen sprake. Discriminatie door de lokale bevolking komt voor, doch ernstige incidenten hebben zich voor zover bekend in Somaliland en Bosasso niet voorgedaan. De bevolking staat echter niet open voor daadwerkelijke integratie in hun gemeenschap van ontheemden die geen enkele band met hun clan hebben.

Ontheemden in Puntland

In Puntland zijn in de afgelopen jaren meer dan 100.000 mensen zelf, en ruim 6.000 met assistentie van UNHCR uit de buurlanden teruggekeerd.²⁵⁹ Thans verblijven nog circa 30.000 ontheemden in ontheemdennederzettingen in Puntland²⁶⁰, waarvan 28.000 in Bosasso (op een stad met circa 200.000

---

²⁵⁷ UN/OCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), *Affected Populations in the Horn of Africa Region*, december 2004.

²⁵⁸ Andere bronnen hanteren echter andere cijfers. UNHCR/Nairobi (19 januari 2005) schat het totaal aantal ontheemden op 450.000 waarvan in Mogadishu 250.000, in Puntland 70.000 en in Somaliland 40.000. Zie ook UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/469, 9 juni 2004. De VN mensenrechtenexpert voor Somalië, dr. Alnajjar, gaatin zijn Briefing Notes naar aanleiding van zijn bezoek aan Somalië (26 januari – 7 februari 2005) uit van 370.000 ontheemden, terwijl NRC Global IDP database (24 november 2004) het aantal van 370.000 – 400.000 noemt.

²⁵⁹ UNHCR, *Position on the return of rejected Somali asylumseekers to Somalia*, januari 2004.

²⁶⁰ Volgens de deelnemers aan een workshop van OCHA/NRC in Bosasso (augustus 2004) is het merendeel van de ontheemden in Puntland uit Zuid-Somalië afkomstig (o.m. Bantu, Rahanweyn, Ajuraan). Onveiligheid (28,2%) en een beter bestaan (68,5%) hebben hen doen besluiten naar het relatief veilige Puntland te gaan. Sommige ontheemden verklaarden tijdens de workshop zich in de kampen veilig te voelen. Buiten de kampen lopen zij bij afwezigheid van clanbescherming meer kans slachtoffer te worden van criminaliteit. Een ontheemde vrouw liet weten dat de politie desgevraagd wel optreedt in de kampen. Ook ontheemden bundelen hun krachten om elkaar in de kampen te beschermen. Zo was een gewapende verkrachter door de kampbewoners aangehouden en aan de politie overgedragen. De dader werd vervolgens tot een jaar gevangenisstraf veroordeeld. Volgens UNSC, *Report of the SG*

inwoners)²⁶¹ en circa 2.400 nabij Galkayo.²⁶² De meerderheid van de ontheemden in en rond Bosasso is afkomstig uit Zuid-Somalië en bestaat voornamelijk uit Rahanweyn, Ajuraan en leden van de minderheden Midgan en Bantu. Veel ontheemden zijn al zo'n tien jaar woonachtig in de provisoire ontheemden nederzettingen. Daarnaast zijn vorig jaar zo'n 2.000 ontheemden (met name Ajuraan) vanuit Somaliland gearriveerd, als gevolg van het Somalilandse decreet dat alle "buitenlanders" dienden te vertrekken. Voorts zijn er Ethiopische vluchtelingen in Bosasso, voor het merendeel etnisch Somaliërs uit de aangrenzende Ogadenregio, dikwijls als tussenstop op doorreis naar de Golfstaten.²⁶³

Voor een beschrijving van de omstandigheden, inclusief de mate van veiligheid, waaronder de ontheemden in nederzettingen in Bosasso en Galkayo wonen en leven, wordt verwezen naar het ambtsbericht van 22 november 2004, pagina 83 tot en met 88.

Ontheemden in Somaliland

In Somaliland zullen naar verwachting van UNHCR in de loop van 2005 alle Somalische vluchtelingen die oorspronkelijk uit Somaliland afkomstig zijn, uit buurlanden als Ethiopië en Djibouti zijn teruggekeerd. Deze terugkeer, die vanaf 1997 op gang is gekomen, heeft rond de steden in Somaliland grote opvangproblemen veroorzaakt, waardoor vele duizenden terugkeerders zich tijdelijk vestigden in spontane nederzettingen.²⁶⁴ Na verloop van tijd werd de huisvesting van ontheemden door de lokale autoriteiten en UNHCR meer gereguleerd, door terrein -doorgaans vlak buiten de stad- aan te wijzen waar de ontheemden hun onderkomens mochten bouwen. In een aantal ontheemden nederzettingen in Somaliland zijn met hulp van UNHCR, UNDP, gespecialiseerde VN-organisaties²⁶⁵ en lokale en internationale NGO's in de loop der jaren basisvoorzieningen aangelegd op het gebied van watervoorziening, basisgezondheidszorg en onderwijs. Daarnaast werd de allerkwetsbaarsten onderdak geboden. Ook zijn er projecten om reïntegratie te bevorderen, onder andere door opleidingen te verzorgen en micro-kredieten te verschaffen voor startende ondernemers.

---

on the situation in Somalia, S/2005/89, 18 februari 2005, zijn in Puntland tussen 25.000 en 33.000 ontheemden, waarvan meer dan de helft 18 jaar en jonger is.

²⁶¹ De gemeente Bosasso hanteert andere cijfers: in en rond de stad zouden zich zo'n 75.000 ontheemden uit het zuiden.

²⁶² OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, december 2004.

²⁶³ Informatie van de NGO Africa-70, juli 2004; Khalid Medani (UN consultant), *Report on internal migration and remittance inflows*, 2000.

²⁶⁴ IRIN persbericht, 13 december 2004.

²⁶⁵ Onder andere UNICEF en de WHO.

Ook in Somaliland wonen de ontheemden in hutten, die ze zelf gebouwd hebben van afvalmateriaal. Brand is ook hier een risico. De meeste kampbewoners zijn vrouwen en kinderen²⁶⁶, die voor hun inkomen voornamelijk van bedelen afhankelijk zijn.²⁶⁷

In 2004, in de periode tot medio augustus zijn 9.200 mensen teruggekeerd naar Somaliland.²⁶⁸ Over het algemeen worden de terugkeerders door familie opgevangen. Slechts een deel verblijft gedurende langere tijd in de ontheemdennerzettingen. Volgens officiële VN-cijfers verblijven in Somaliland nog slechts 5.800 ontheemden, waarvan ruim 4.000 in de hoofdstad Hargeisa.²⁶⁹ Niet duidelijk is welke definitie bij deze berekening is gehanteerd. In de stedelijke krottenwijken, die even armzalig zijn als de officiële ontheemdennerzettingen, zijn vele tienduizenden Somalilanders woonachtig, die het afgelopen decennium vanuit het platteland naar de stad zijn getrokken, dan wel zijn teruggekeerd vanuit bijvoorbeeld Ethiopië.

Nadat Zuid-Somalische aanhangers van Al-Ittihad moordaanslagen hadden gepleegd op buitenlandse hulpverleners in Somaliland²⁷⁰, besloot de Somalilandse regering (in oktober 2003) dat alle ‘illegale immigranten’ die niet (oorspronkelijk) uit Somaliland afkomstig waren, het land dienden te verlaten. Onder hen bevonden zich volgens het rapport van de SGVN vele duizenden ontheemden afkomstig uit Zuid-Somalië. Hoewel gedwongen uitzettingen niet heeft plaatsgevonden leven deze ontheemden in voortdurende angst Somaliland te worden uitgezet.²⁷¹ De NRC geeft aan dat de SGVN de situatie van de ontheemden in Somaliland is verslechterd; niet zelden zouden zij het slachtoffer zijn van uitbuiting en afpersing,

---

²⁶⁶ Een recent uitgevoerd onderzoek van INGO Norwegian Refugee Council (NRC) in Hargeisa geeft aan dat 82% van huishoudens in de ontheemdenkampen in Somaliland door vrouwen worden geleid. De meeste van deze vrouwen zijn van hun man gescheiden of zijn weduwen, NRC Somaliland, 4 februari 2005.

²⁶⁷ UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003, p. 16. Zie ook Alkmaars steunpunt vluchtelingen, *Somaliland, land of no return*, oktober 2004. In dit rapport wordt het bezoek van onder-SGVN-HA Jan Egeland aan het ontheemdenkamp Ayaha in Hargeisa in december 2004 aangehaald waarin betrokkene het kamp als "one of the most forgotten places in the world" kwalificeert. Ook constateert het rapport dat "Somaliland has been relatively peaceful in recent years thanks to stable government and disarmament".

²⁶⁸ UN OCHA, *Update Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

²⁶⁹ Hargeisa 4.200; Burao 360; Yirowe 900; Berbera 360. UN OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, december 2004. Niet bekend is wat de samenstelling van deze groepen ontheemden is.

²⁷⁰ Zie paragraaf 2.3 voor meer informatie hierover.

²⁷¹ UN OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004; UN OCHA, *Update Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004. + update december 2004.

of worden zij lastig gevallen.²⁷² Velen van hen zijn sindsdien naar Puntland of naar Jemen vertrokken.

4.3 Internationale migratie

Reismogelijkheden

Over land kunnen Somaliërs het land ongehinderd in en uit reizen. Dit is overigens in lijn met een eeuwenoude nomadische traditie. De zuidgrens met Kenia is, op grensovergangen bij de dorpen Moyale, Mandere en Liboi na, geheel open, dat wil zeggen zonder bewaking.²⁷³ De 1600 kilometer lange grens met Ethiopië in het westen is eveneens open. In het droge, slecht toegankelijke grensgebied bestaat een aantal overgangen zoals bijvoorbeeld bij de plaatsen Menelik, Tarara, Shilabo, Yeed, Ferfer, El Berde en Borama. Grenscontrole vindt nauwelijks plaats. Veel (vracht)verkeer tussen beide landen vindt plaats buiten de grensposten om.²⁷⁴

Vanuit de omliggende landen en vanuit de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) zijn een aantal bestemmingen in Somalië meerdere keren per week per vliegtuig te bereiken.²⁷⁵

Vanuit Dubai voeren Juba Airlines, African Express en Daallo Airlines, via Djibouti dan wel via Berbera (Somaliland) of via Asmara, lijnvluchten uit naar Hargeisa, Galkayo, Bosasso, Burao en Mogadishu (vliegveld K-50).

Daallo Airlines vliegt vanuit Nairobi regelmatig op de steden Mogadishu (vliegveld K-50), Galkayo en Hargeisa.

Vanuit Addis Abeba vliegt Ethiopian Airlines dagelijks, behalve op dinsdag, op Hargeisa.

Vanwege de korte en in slechte staat verkerende landingsbanen van de vliegvelden in Somalië worden de vluchten uitgevoerd met kleine vliegtuigen die maximaal 50 passagiers kunnen vervoeren. Naar verluidt geniet de reisroute via Nairobi, vanwege de vluchtfrequentie en de bestemmingen in Somalië, de voorkeur van de Somalische reizigers. Hargeisa is het drukste vliegveld binnen Somalië. Per maand ontvangt het circa 8.000 passagiers en 350 ton vracht.

---

²⁷² Global IDP, database of the NRC, 24 november 2004.

²⁷³ UNDP, Somalia desk Nairobi, 9 december 2003. Volgens het Africa Research Bulletin (uitgave mei 2003) zou Kenia in mei 2003 twee bataljons soldaten langs de grens met Somalië hebben gestationeerd als maatregel in zijn strijd tegen het terrorisme.

²⁷⁴ UN Security Council, *Report of the panel of experts on the situation of the arms embargo against Somalia*, 4 november 2003. Ook in het *Report of the monitoring group on violations of the arms embargo against Somalia* van 11 augustus 2004 wordt gesproken over 'the porous borders and the heavy human traffic across this border'.

²⁷⁵ Vermelde vluchten zijn volgens opgave van desbetreffende luchtvaartmaatschappijen, februari 2005.

De *Somali Civil Aviation Caretaker Authority* is belast met het beheer van het luchtruim en de vliegvelden in Somalië. Functionarissen van deze dienst zijn slechts op vijf vliegvelden in het noorden van Somalië aanwezig, te weten in Hargeisa, Berbera, Burao, Galkayo en Bosasso. Controle van documenten en vracht op deze vliegvelden geschiedt door de lokale luchthavenstaf.²⁷⁶ Vaak moeten de passagiers bij de inreis en uitreis vliegveldbelasting betalen. Bij inreis dienen buitenlanders (niet-Somaliërs) in bezit te zijn van een visum.

De overige vliegvelden in Somalië opereren op gezag van de lokale krijgsheren die deze als privé-ondernemingen beheren. Zo maakt, vanwege de sluiting van de internationale luchthaven van Mogadishu in 1995, de TFG gebruik van het voormalige militaire vliegveld Balidogle. Krijgshoofd Mohammed Qanyare Afrah beheert de Daynile landingsbaan bij Mogadishu (veel qat vluchten en tevens een bestemming van VN vluchten) en krijgshoofd Ahmed Duale beheert vliegveld K-50 (kilometerpaal 50) langs de weg naar Merka. Het vliegveld in Baidoa is in handen van de RRA. Op geen van deze vliegvelden worden passagiers naar hun reisdocumenten gevraagd.²⁷⁷

Bij toegang tot Somaliland via het vliegveld van Hargeisa vindt controle van reisdocumenten plaats. Niet bekend is of documentcontrole plaatsvindt bij grensovergangen van Somaliland met Ethiopië en Djibouti. Er zijn geen berichten bekend dat niet-Somalilanders de toegang tot Somaliland is geweigerd. Op het vliegveld van Bosasso in Puntland vindt eveneens controle van reisdocumenten plaats.

Reisdocumenten

Door het wegvallen van een centrale overheid in 1991 is er geen internationaal erkende instantie meer die Somalische paspoorten uitgeeft of de geldigheidsduur ervan verlengt. Reisdocumenten die doorgaan voor Somalische paspoorten zijn in Somalië en in de buurlanden op de markten te koop. Daarnaast geven enkele Somalische missies in het buitenland reisdocumenten af. Daarvan zijn Genève, Caïro, Rome, Dubai, Damascus, Djibouti, Sana'a, Jeddah en Koeweit als afgifteplaatsen bekend. In Dar es Salaam is een afgiftebureau van Somalische reisdocumenten in de Italiaanse ambassade aanwezig.

Het komt geregeld voor dat Somaliërs paspoorten weten te verwerven van de buurlanden Kenia, Ethiopië, Jemen en Djibouti door zich uit te geven voor staatsburgers van die landen. Dit is mogelijk omdat aldaar geen mechanismen²⁷⁸

---

²⁷⁶ Tijdens bezoek Buza-missie, eind juni 2004, werden op vliegveld Bosasso bij in- en uitreis de paspoorten van de missieleden door vliegveldpersoneel gecontroleerd en afgestempeld. De toegang tot het vliegveld was bewaakt.

²⁷⁷ Informatie o.a. afkomstig van UN Security Council, *Report of the panel of experts on violations of the arms embargo against Somalia*, 4 november 2003, S 2003/1035.

²⁷⁸ Met mechanismen wordt bedoeld: bijvoorbeeld betrouwbare bevolkingsregistratie of herkenningstechnieken.

aanwezig zijn om Somaliërs uit Somalië te onderscheiden van etnisch Somaliërs die van oudsher in die landen wonen.

Officieel worden Somalische paspoorten internationaal niet erkend. Echter, bij gebrek aan een alternatief reisdocument waarmee Somaliërs kunnen reizen, worden deze reisdocumenten in de praktijk wel als reisdocument geaccepteerd door de landen van de Europese Unie, de buurlanden van Somalië en de Golfstaten.²⁷⁹

Het Somalische paspoort wordt officieel evenmin als bewijs van identiteit erkend. De Nederlandse overheid accepteert het paspoort als reisdocument, doch niet als bewijs van identiteit.

Omdat Somaliland internationaal niet wordt erkend, worden de paspoorten afgegeven door de autoriteiten van dat land evenmin erkend en ook niet als reisdocument geaccepteerd. De meeste Somalilanders reizen dan ook met een Somalisch paspoort. President Riyale Kahin heeft aangegeven met deze praktijk in te stemmen.²⁸⁰

In april 2004 besloten de Keniaanse autoriteiten uit veiligheidsoverwegingen houders van Somalische paspoorten zonder visum niet meer op Keniaans grondgebied toe te laten.²⁸¹ Somaliërs die in de transithal op het vliegveld wachten op een aansluitende vlucht, hebben geen visum nodig.

De autoriteiten van de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) maakten begin mei 2004 bekend dat ook zij met onmiddellijke ingang geen visa meer geven aan houders van Somalische paspoorten. Somaliërs die in bezit zijn van een verblijfsvergunning voor de VAE zijn hiervan uitgezonderd.²⁸² Ook op vliegvelden binnen de VAE geldt dat Somalische paspoorthouders geen visum nodig hebben zolang zij in transit verblijven.

Bestemmingslanden

Sinds 1995 is sprake van een gestage daling van het aantal Somalische vluchtelingen in de regio, mede als gevolg van inspanningen van UNHCR om vrijwillige terugkeer te faciliteren (zie paragraaf 4.4).

---

²⁷⁹ Dezerzijds is niet bekend welke andere landen Somalische paspoorten in de praktijk als reisdocument accepteren.

²⁸⁰ BBC persbericht, 24 oktober 2003.

²⁸¹ Wel werden visa afgegeven aan de Somalische deelnemers aan het vredesoverleg. Houder van een Somalisch reisdocument moeten thans een visum schriftelijk aanvragen bij de Keniaanse immigratiedienst. Indien de aanvraag wordt gehonoreerd ontvangt de aanvrager een toestemmingsbrief die hij/zij na aankomst op de luchthaven van Nairobi aan de immigratiedienst moet overhandigen. Het visum wordt niet in het Somalische reisdocument geschreven.

²⁸² BBC News, 10 mei 2004.

In de buurlanden van Somalië verblijven thans circa 400.000 door UNHCR als vluchteling geregistreerde Somaliërs.²⁸³ Het totale aantal Somalische migranten in de buurlanden is echter veel hoger. Zo bevindt zich in Kenia, waar alle vluchtelingen in principe verplicht zijn in kampen in het onherbergzame noorden te blijven, een wijk in Nairobi (Eastleigh) waar zo'n 100.000 Somaliërs wonen. Voor een groot deel betreft het Somaliërs die illegaal in Kenia verblijven; voor een ander deel zijn het etnisch Somalische Kenianen.

In Nederland werden door Somaliërs in 2004 gedurende de periode januari tot en met december 792 asielaanvragen ingediend. In 2003 bedroeg dit aantal 451. In het eerste kwartaal van 2005 werden door 202 Somaliërs asielaanvragen ingediend. Somalië bezet in Nederland reeds lange tijd de tweede plaats op de lijst van herkomstlanden.²⁸⁴

Zoals gezegd, is nog steeds sprake van omvangrijke migratie vanuit met name Zuid-Somalië naar welvarender landen. De Somalische migranten zijn voor het merendeel jonge mannen, die in het buitenland (meestal de Golfstaten) werk willen zoeken, om met hun verdiensten de in Somalië achtergebleven familieleden bij te staan. Wanneer de gezinsleden meegaan naar de buurlanden, komt het geregeld voor dat Somalische mannen hun vrouwen en kinderen achterlaten in de vluchtelingenkampen in Kenia, Ethiopië en Jemen waar de basisbehoeften aan voedsel, water, onderwijs en gezondheidszorg gedekt zijn. De mannen trekken doorgaans naar de steden, om daar werk te zoeken.²⁸⁵

De meest gebruikte mogelijkheid om Somalië te verlaten, is per boot naar Jemen, meestal vanuit Bosasso. De overtocht geschiedt meestal in kleine houten boten, kost ongeveer 10-50 US dollar en duurt circa 48 uur. Het komt regelmatig voor dat mensensmokkelaars hun passagiers slecht behandelen. Voorts komt het voor dat boten kapseizen doordat ze te zwaar beladen zijn of, in geval de kustwacht nadert, dat passagiers overboord gegooid worden om veroordeling wegens mensensmokkel te voorkomen. Maandelijks arriveren circa 10.000 Somaliërs in Jemen, terwijl het gemiddeld aantal Somalische reizigers van Jemen naar Somalië veel lager is. Slechts 10-15% laat zich in Jemen als vluchteling registreren. Slechts 3-5% (met name vrouwen en kinderen) reist door naar het opvangkamp Al Kharaz (nabij Aden). 70-80% reist door naar de rijke Golfstaten (50-60% naar Saudi-Arabië, de rest naar Oman en de VAE) om daar werk te zoeken. Een paar procent vervolgt de reis (illegaal) naar Europa.

---

²⁸³ UN OCHA Regional Support Office, *Update Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

²⁸⁴ Nummer 1 is Irak; nummer 2 ("nationaliteit onbekend") niet meegerekend, IND jaarrapportage 2004, zg. paarse boek, 20 januari 2005, INDIAC Asylum Trends, maart 2005, 11 april 2005.

²⁸⁵ De kampen worden om die reden voornamelijk door vrouwen, kinderen en bejaarden bewoond. UN-OCHA, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

Jaarlijks gaan naar schatting tenminste 25.000 Somaliërs vanuit Europa met vakantie of voor zakelijk bezoek naar Somalië.²⁸⁶ Voor zover kan worden nagegaan beschikken de meeste van hen over zowel een Europees als een Somalisch paspoort. Het komt veelvuldig voor dat ouders hun dochters tijdens de vakantie laten besnijden (zie hierover paragraaf 3.4.3). Ook komt het volgens verschillende bronnen vaak voor dat in westerse landen woonachtige ouders hun kinderen een paar jaar bij familie in Somalië laten wonen, om goede moslims te worden en de Somalische cultuur te leren kennen. Dit komt meer voor bij jongens dan bij meisjes, en vooral in de leeftijdsgroep 8 tot 14 jaar. Ook als ouders problemen ervaren met de opvoeding van hun kinderen, komt het geregeld voor dat zij hun kinderen een paar jaar naar Somalië sturen. Deze verwesterde kinderen hebben het vaak moeilijk; ze komen arrogant over op hun leeftijdgenoten, waardoor ze niet geaccepteerd en dikwijls ook gepest worden.

Terugkeer

Somaliërs die terugkeren naar Somalië ondervinden geen hinder van de lokale autoriteiten bij de inreis. In de relatief onveilige gebieden komt het voor dat reizigers tijdens de rit van het vliegveld naar de stad worden opgewacht door milities of criminelen, die al hun bezittingen stelen en hierbij soms zeer gewelddadig te werk gaan. Ook lopen Somaliërs die vanuit het buitenland naar de relatief onveilige gebieden zijn gereisd een verhoogde kans op kidnapping, omdat de criminelen verwachten dat zij over (relatief) rijke familie in het buitenland beschikken.²⁸⁷

Als gevolg van het decreet van oktober 2003 kunnen Somaliërs die niet over banden met Somaliland beschikken, in principe geen verblijfsrecht krijgen in Somaliland.²⁸⁸ In de rest van Somalië bestaan geen formele beperkingen ten aanzien van vestiging.²⁸⁹

Voor georganiseerde vrijwillige groepswijze terugkeer naar Somaliland en Puntland is de instemming van de lokale autoriteiten nodig. UNHCR heeft in de afgelopen jaren vele duizenden Somaliërs helpen terugkeren naar Somalië, vooral

---

²⁸⁶ In zomer 2000 kwamen naar schatting van de luchtvaartmaatschappijen 15.000 Somaliërs met vakantie naar Somaliland. Zie UNDP, *Human Development Report: Somalia* 2001. Volgens de in Bosasso (in juni 2004) geraadpleegde bronnen doet dit fenomeen zich in gelijke mate voor in Puntland en in mindere mate ook in de relatief onveilige gebieden. Het totale aantal Somalische reizigers is derhalve waarschijnlijk meer dan het dubbele, maar zal naar verwachting in ieder geval niet lager liggen dan 25.000.

²⁸⁷ Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya : *Human Rights and security in central and southern Somalia*, januari 2004.

²⁸⁸ Als eerder in dit ambtsbericht gemeld zijn er geen berichten bekend over uitzetting van 'vreemdelingen' door de Somalilandse autoriteiten.

²⁸⁹ Volgens de grondwet van Puntland is het iedere Somaliër toegestaan in Puntland te wonen, werken en reizen.

naar het Noorden. De autoriteiten in Somaliland en Puntland wijzen hierbij echter op de beperkte mogelijkheden om terugkeerders werk en voorzieningen te bieden.

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) faciliteert eveneens de terugreis van Somaliërs die vrijwillig naar Somalië willen terugkeren. In 2004 zijn vanuit Nederland 21 Somaliërs vrijwillig teruggekeerd met de hulp van het IOM. Zes van hen wensten naar Mogadishu terug te keren, één naar Luuq (zuidelijke provincie Gedo), dertien naar Hargeisa (Somaliland) en één naar Bosasso (Puntland). Een Somaliër was in het bezit van een Somalisch reisdocument, de anderen maakten de terugreis met een EU-staat. In de periode januari t/m half april 2005 keerden vijf Somaliërs vanuit Nederland vrijwillig terug. Vier personen kozen voor Mogadishu als eindbestemming, één persoon keerde naar Kismayo terug. Alle vijf terugkeerders waren in bezit van een EU-staat.²⁹⁰

4.4 (Landen van) eerste ontvangst

Het grootste deel van de Somalische vluchtelingen is gevlucht naar de buurlanden Kenia, Ethiopië en Jemen en verblijft daar in UNHCR-kampen.

In *Kenia* verblijven zij in de kampen Kakuma (22.860) en in Dadaab (132.208).²⁹¹ UNHCR zorgt voor basisvoorzieningen in deze kampen. In Dadaab wordt basisonderwijs gegeven.²⁹² De vluchtelingen bevinden zich in een sociaal-economisch zeer slechte positie, hoewel hun situatie in het algemeen beter is dan die van de etnisch Somalische Kenianen die in de buurt van de kampen woonachtig zijn. Bovendien is er een groot veiligheidsprobleem. Verkrachting komt veelvuldig voor, meestal door Somalische bandieten die de grens oversteken, maar soms ook door Keniaanse politieagenten.²⁹³ De vluchtelingen mogen de kampen in principe niet verlaten, behoudens speciale omstandigheden zoals in geval van medische behandeling of om onderwijs te volgen. Veel Somaliërs laten zich derhalve niet als vluchteling registreren, doch verblijven illegaal in met name Nairobi en Mombasa. De registratie als vluchteling geschiedt door UNHCR op prima facie-basis. Het is in de praktijk niet mogelijk een verblijfsvergunning (als vluchteling) van de Keniaanse autoriteiten te krijgen, waardoor duurzame integratie in Kenia niet tot de mogelijkheden behoort.²⁹⁴

---

²⁹⁰ Aantallen en bestemmingen volgens opgave IOM Nederland, 8 april 2005.

²⁹¹ UN-OCHA, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, december 2004.

²⁹² UNHCR News Stories, 15 oktober 2004

²⁹³ US Department of State, *Somalia Country Report on Human Rights Practices* 2004, 28 februari 2005.

²⁹⁴ Zonder verblijfsvergunning is het vluchtelingen bijvoorbeeld niet toegestaan in Kenia te werken. Rapport IGC.

Voor zover bekend heeft refoulement vanuit Kenia nooit plaatsgevonden, deels ook vanwege praktische problemen, omdat het voor de Keniaanse autoriteiten lastig is onderscheid te maken tussen Keniaanse en Somalische etnisch Somali.

In *Ethiopië* verblijven de Somalische vluchtelingen in de kampen Kebribeyah (10.324) en Aisha (5.918). UNHCR zorgt voor basisvoorzieningen in deze kampen. WFP heeft in oktober 2004 een nieuw hulpprogramma voor vluchtelingen in Ethiopië goedgekeurd voor de periode 2005 – 2007.²⁹⁵ De vluchtelingen bevinden zich in een sociaal-economisch zeer slechte positie, hoewel hun situatie in het algemeen beter is dan die van de Ethiopiërs zelf. De vluchtelingen mogen de kampen in principe niet verlaten, behoudens speciale omstandigheden zoals in geval van medische behandeling. Veel Somaliërs laten zich derhalve niet als vluchteling registreren, doch verblijven illegaal in met name Addis Abeba. De registratie als vluchteling geschiedt door UNHCR op prima facie-basis. Het is in de praktijk niet mogelijk een verblijfsvergunning (als vluchteling) van de Ethiopische autoriteiten te krijgen, waardoor duurzame integratie in Ethiopië niet tot de mogelijkheden behoort.²⁹⁶

Voor zover bekend heeft refoulement van Somaliërs vanuit Ethiopië nooit plaatsgevonden, deels ook vanwege praktische problemen, omdat het voor de autoriteiten lastig is onderscheid te maken tussen Ethiopische en Somalische etnisch Somali.²⁹⁷

In 2004 bevonden zich in *Jemen* 47.109 Somalische vluchtelingen, waaronder 10.472 in het kamp Al Kharaz nabij Aden.²⁹⁸ In Jemen worden Somaliërs door de autoriteiten op prima facie basis als vluchteling erkend. Sinds 2001 registreerde UNHCR in Jemen jaarlijks circa 12.500 nieuwe vluchtelingen uit Somalië. In de periode vanaf september 2003 was de maandelijkse instroom zo'n 30% hoger dan gemiddeld, waarschijnlijk als gevolg van de droogte en het Somalilandse decreet dat alle "buitenlanders" het land dienden te verlaten. In 2004 werden ongeveer 16.600 nieuwe Somalische vluchtelingen door UNHCR geregistreerd. UNHCR zorgt voor goede basisvoorzieningen in kamp Al Kharaz en in de steden Aden (in de wijk Basateen, waar duizenden Somaliërs wonen) en Sana'a. Dankzij UNHCR zijn de voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheidszorg en onderwijs beter dan die van de meeste Jemenieten²⁹⁹. Somaliërs hebben meer

---

²⁹⁵ UN-OCHA, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, december 2004.

²⁹⁶ Zonder verblijfsvergunning is het vluchtelingen bijvoorbeeld niet toegestaan in Ethiopië te werken.

²⁹⁷ Rapport IGC.

²⁹⁸ Het werkelijke aantal bewoners van kamp Al Kharaz, dat op een paar uur rijden afstand ligt van Aden, bedraagt circa 7.000, vrijwel allemaal vrouwen en kinderen. Veel vluchtelingen (met name mannen) wonen in werkelijkheid in Aden, maar komen regelmatig langs in Al Kharaz om hun familie op te zoeken en aanwezig te zijn bij distributie van voedselrantsoenen.

²⁹⁹ Overigens mag de lokale, Jemenitische bevolking eveneens gebruik maken van de door UNHCR aangelegde voorzieningen.

moeite om regulier werk te vinden dan de lokale bevolking, waardoor in dat opzicht hun positie slechter is. De bevolking van Jemen stelt zich over het algemeen gastvrij op tegenover de historisch-cultureel aan hen verwante Somaliërs, ondanks de grote armoede en werkloosheid waar ook Jemenieten mee te kampen hebben.³⁰⁰

Voor zover bekend heeft refoulement van Somaliërs vanuit Jemen nooit plaatsgevonden.³⁰¹

4.5 **Beleid van andere Europese landen**

Hieronder wordt het toelatings- en terugkeerbeleid ten aanzien van Somalische asielzoekers van een aantal Europese landen beschreven. De gegevens over het toelatings- en terugkeerbeleid van Somalische asielzoekers in deze Europese landen zijn beperkt tot die van België, Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.³⁰²

België

De verzoeken van Somalische asielzoekers worden volgens de gangbare procedure behandeld, dat wil zeggen elk verzoek wordt individueel op de asielvoorwaarden getoetst. Er is voornamelijk geen sprake van subsidiaire bescherming van bepaalde categorieën asielzoekers uit Somalië.³⁰³ Wel bestaat bijzondere aandacht voor de aanvragen van leden van Somalische minderheidsgroepen, Somalische vrouwen en (in bepaalde gevallen) Somalische journalisten.

Gedwongen terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers naar Somalië (inclusief Somaliland en Puntland) vindt niet plaats.³⁰⁴ Wel worden Somalische asielzoekers, die België via derde landen zijn binnen gekomen, na afwijzing naar deze landen terug gebracht.

Denemarken

Denemarken maakt bij de behandeling van aanvragen van asielzoekers uit Somalië geen onderscheid naar het gebied van afkomst in dat land. Op grond van een

---

³⁰⁰ UNHCR Jemen en IGC.

³⁰¹ Volgens de Jemenitische wetgeving is uitzetting mogelijk in geval vluchtelingen een bedreiging voor de nationale veiligheid vormen (o.a. personen die een misdaad hebben begaan, verdacht worden van terrorisme of die met HIV/aids besmet zijn). In de praktijk is voor zover bekend geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. IGC.

³⁰² De gegevens over het toelatings- en terugkeerbeleid van België dateren van 25 februari 2005, van Denemarken van 14 april 2005, van het VK van 16 februari 2005 en van Zwitserland van 15 februari 2005.

³⁰³ België overweegt invoering subsidiaire bescherming van bepaalde groepen Somalische asielzoekers.

³⁰⁴ Redenen hiervan zijn de algemene toestand in Somalië en het ontbreken van technische mogelijkheden voor terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers (rechtstreekse vluchten).

nieuwe Vreemdelingenwet die op 1 juli 2002 in werking is getreden, worden in het toelatingsbeleid geen speciale categorieën vreemdelingen onderscheiden. Alle asielverzoeken worden individueel behandeld.

Sinds 1 juli 2002 krijgen asielzoekers uit Centraal- en Zuid-Somalië niet meer automatisch de vluchtelingenstatus. Asielverzoeken worden afgewezen indien de aanvragers in hun woongebied bescherming kunnen verkrijgen.

Met de *de facto* regering van Somaliland heeft Denemarken in juli 1997 een terugnameovereenkomst gesloten. Eind 2003 is deze overeenkomst zonder wijzigingen verlengd. Vrijwel alle asielzoekers afkomstig uit dit gebied worden afgewezen en teruggestuurd. Uitzettingen naar Puntland en Centraal- en Zuid-Somalië hebben nog niet plaatsgevonden. Hieraan ligt geen beleidsmatige redenen ten grondslag.

Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk maakt sinds oktober 2002 geen onderscheid meer in de behandeling van aanvragen van asielzoekers uit Somalië. Somalische asielzoekers kunnen zich per die datum evenmin kwalificeren voor subsidiaire bescherming (*exceptional leave to remain*). Niettemin kan in individuele gevallen deze bescherming alsnog worden gegeven indien terugkeer van deze personen naar het land van herkomst in strijd zou zijn met art. 3 EVRM.

Bijzondere aandacht wordt geschonken aan asielaanvragen van leden van minderheidsgroepen uit Somalië, met name die van de Bajuni, de Bravanese en de Benadiri.

In augustus 2003 heeft het Verenigd Koninkrijk met de *de facto* regering van Somaliland een terugnameovereenkomst afgesloten. Volgens opgave van de Britse IND vindt terugkeer van afgewezen asielzoekers naar Somaliland daadwerkelijk plaats. Om technische redenen (onderhandelingen over geschikte vliegroutes) is terugkeer naar Zuid-Somalië thans opgeschort.

Zwitserland

Zwitserland heeft geen speciaal beleid; aanvragen van asielzoekers uit Somalië worden op individuele basis getoetst. Aanvragen van mannelijke meerderjarige asielzoekers die ofwel in Somaliland of Puntland woonden, ofwel daar clanbanden hebben, worden in het algemeen afgewezen. Somalische asielzoekers die afkomstig zijn uit de overige gebieden komen in aanmerking voor een tijdelijke verblijfstatus met uitzondering van degenen die een crimineel verleden hebben. De asielaanvragen van Somalische vrouwen, die bij terugkeer te vreezen hebben voor genitale verminking, hebben de bijzondere aandacht van de Zwitserse autoriteiten. Uitzetting van afgewezen Somalische asielzoekers naar Somaliland en Puntland wordt verantwoord geacht, doch wordt vanwege het ontbreken van een terugnameovereenkomst met de betreffende Somalische autoriteiten niet geëffectueerd. Terugkeer naar Somalië vindt alleen op vrijwillige basis plaats.

4.6 Activiteiten van internationale organisaties

In Somalië is een groot aantal NGO's, VN- en andere internationale organisaties actief en vertegenwoordigd, met aanwezigheid van lokale zowel als - in veel mindere mate - internationale staf. Vanwege de veiligheidssituatie worden de activiteiten doorgaans evenwel beheerd vanuit Nairobi, Kenia. Het reizen in en naar Somalië, met name door internationale staf, is omkleed met veiligheidsmaatregelen, waarbij steeds wordt gedifferentieerd naar tijd en plaats. Lokale staf kan er over het algemeen makkelijker opereren. Van het ICRC is alle internationale staf in Nairobi gestationeerd, terwijl in Somalië alleen lokale staf werkt. Indien mogelijk worden wel bezoeken door internationale stafleden aan Somalië gebracht.

De internationale aanwezigheid in Somalië is met name gericht op humanitaire hulp en rehabilitatiehulp. Om een indicatie te geven van de schaal van de activiteiten: het voor 2004 door de VN aan de internationale gemeenschap gevraagde bedrag voor hulp aan Somalië (het *Consolidated Appeal*) bedroeg USD 119 miljoen. Van dit benodigde bedrag was in april 2005 slechts 65% ingezameld. Voor 2005 begroot de VN voor het CAP Somalië USD 164 miljoen.³⁰⁵

UNHCR ondersteunt programma's voor georganiseerde vrijwillige terugkeer van groepen Somaliërs uit Ethiopië, Kenia, Djibouti, Jemen en Egypte naar Somaliland en Puntland.

*Positie UNHCR*³⁰⁶

In zijn analyse van de veiligheidssituatie in Somalië maakt de UNHCR een onderscheid in een noordelijk stabiel en een zuidelijk instabiel deel van Somalië.³⁰⁷ Instabiel betekent hier 'zonder lokale besturen die de veiligheid van burgers in voldoende mate kunnen garanderen'. Deze indeling is niet statisch maar afhankelijk van ontwikkelingen. UNHCR bevordert actief de terugkeer van Somaliërs afkomstig uit het noordelijke deel van Somalië, te weten Somaliland en Puntland. 'Afkomstig uit' moet worden gelezen als er eerder geruime tijd (meer dan een jaar) hebben gewoond.

UNHCR vraagt altijd om toestemming van de lokale autoriteiten alvorens vluchtelingen te repatriëren naar Somalië. UNHCR faciliteert alleen vrijwillige

---

³⁰⁵ OCHA Financial Tracking Service, 20 april 2005.

³⁰⁶ UNHCR, *UNHCR Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia*, januari 2004. Desgevraagd heeft UNHCR Genève laten weten dat hetgeen is opgenomen in betreffende document nog onverminderd van kracht is, 21 april 2005.

³⁰⁷ Het noordelijk stabiel deel van Somalië omvat Somaliland en Puntland; de rest van Somalië beschouwt UNHCR als instabiel.

terugkeer. De UNHCR-steun behelst dan alleen het vervoer, niet de materiële steun die men normaliter ontvangt bij georganiseerde terugkeer.

Naast het terugkeerprogramma steunt UNHCR projecten in Noord-Somalië die reïntegratie van terugkerende vluchtelingen en ontheemden bevorderen en de opvangcapaciteit verhogen. Dergelijke projecten zijn er op gericht om de gehele gemeenschap ten goede te komen en op die wijze de (migratie)situatie te helpen stabiliseren. Ondanks deze inspanning van UNHCR en (inter)nationale NGO's blijven de noden van terugkeerders hoog.

Naar het oordeel van UNHCR kunnen Somalische vluchtelingen die uit Somaliland of Puntland afkomstig zijn, daar thans veilig terugkeren. Uitzondering vormen vluchtelingen die gegronde vrees hebben in hun herkomstgebied te worden vervolgd.

UNHCR wijst grootschalige gedwongen terugkeer naar Somaliland en Puntland af, omdat de absorptiecapaciteit van deze gebieden overbelast is. De sociaal-economische situatie is slecht en de voorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs zijn zeer gebrekkig. Terugkeerders zullen over het algemeen in een slechtere sociaal-economische positie komen te verkeren dan de lokale bevolking. Vrouwen en kinderen behoren in dit kader tot de meest kwetsbare groepen. Tot slot brengt UNHCR onder de aandacht dat vrouwen, kinderen en jongeren na langdurig verblijf in het buitenland, bij terugkeer in Somalië in een kwetsbare positie kunnen komen te verkeren omdat hun gewoonten en taalgebruik mogelijk veranderd zijn. Dit zou bij de lokale bevolking afwijzing en mogelijk geweld op kunnen roepen. Om deze redenen dienen staten in ieder individueel geval zorgvuldig te bekijken of asiel verleend dient te worden op humanitaire gronden.

Met betrekking tot gedwongen terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers is UNHCR van mening dat terugkeer alleen dan kan plaatsvinden indien betrokkenen uit Somaliland of Puntland afkomstig zijn en daar clan- en/of familiebanden hebben.

Ook moet naar de mening van de UNHCR de onvrijwillige terugkeer van Somalische afgewezen asielzoekers die besmet zijn met het HIV-virus worden vermeden, aangezien zijn in hun land gestigmatiseerd worden en worden verstoten uit hun familie en de samenleving.

5 Samenvatting

De verdeeldheid en fragmentatie die Somalië sinds 1991 kenmerken, duurden in de verslagperiode voort. De politieke ontwikkelingen in Somalië stonden de afgelopen maanden vooral in het teken van de vorming van een federale overgangsregering (TFG) in Nairobi, de voorbereidingen voor de komst van deze regering naar Somalië en de inzet van buitenlandse troepen ter bescherming van de TFG en het overgangsparlement.

Somaliland bleef zich inspanssen om internationale erkenning voor haar onafhankelijkheid te verkrijgen. De parlementsverkiezingen die op 29 maart 2005 zouden plaatsvinden zijn thans voorzien voor 15 september 2005. In Puntland koos het parlement Mohamud Muse Hirsi Ade tot president. De betrokkenheid van de landen in de regio bij Somalië bleef in de post-vredesprocesperiode ongewijzigd. De VN, VS en EU hebben de vorming van de TFG toegejuicht, maar daarbij gewezen op de eigen verantwoordelijkheid van de Somalische autoriteiten om vrede in hun land te herstellen.

De ‘reguliere’ gewapende conflicten duurden in diverse delen van Zuid- en Centraal-Somalië onverminderd voort. Hierbij ging het om gewapende confrontaties tussen aan Somalische clanfamilies gelieerde facties.

In Mogadishu kwam het in de verslagperiode wederom tot hevige gevechten tussen Hawiye/Abgal subclans. Daarnaast was de hoofdstad van Somalië het toneel van een aantal moordaanslagen op prominente Somaliërs die zich in positieve zin hadden uitgelaten voor de stationering van vredestroepen in Somalië. In de provincie Bay kwam het tot geweld tussen Digil-clans, in Bakool stonden Rahanweyn- en Darod subclans tegenover elkaar. Voorts was Baidoa plaats van strijd tussen voor- en tegenstanders van de mogelijke vestiging van de TFG in deze plaats. Mis ging het tevens tussen leden van de Sa’ad en Suleiman subclans van de Hawiye/Habar Gedir in de provincie Galgadud en in het zuiden van de provincie Mudug. De gevechten duurden de gehele verslagperiode voort. In het zuidelijke deel van Galkayo, de hoofdstad van de provincie Mudug, vonden in de verslagperiode een aantal moorden plaats. Om deze conflicten wordt in dit ambtsbericht het zuiden van de provincie Mudug eveneens gerekend tot het ‘relatief onveilige gebied’.

Hoewel het in de verslagperiode in de provincies Sool en Sanaag niet tot een frequent en grootschalig militair treffen tussen Somaliland en Puntland kwam, vonden wel meerdere gewapende confrontaties tussen (sub)clans plaats waarbij enkele tientallen slachtoffers vielen. Onduidelijk is of deze gevechten zich zullen voortzetten. Om deze reden worden de provincies Sool en Sanaag in dit ambtsbericht tot het ‘overgangsgebied’ gerekend.

In het 'relatief veilige gebied' hebben zich in de verslagperiode in Somaliland geen gewapende confrontaties van substantiële omvang voor gedaan. Evenmin werden berichten ontvangen over gewapende conflicten van grote omvang in Puntland. Dit geldt tevens voor de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië. Aan het eind van deze verslagperiode kunnen als relatief veilig gebied worden beschouwd: Somaliland en Puntland (met uitzondering van de provincies Sool en Sanaag), het noorden van de provincie Mudug en de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië.

Clanbescherming is niet in alle gevallen noodzakelijk. Zeker in vergelijking tot andere Afrikaanse landen (zoals Kenia) komt criminaliteit in de relatief veilige gebieden weinig voor. In algemene zin kan gesteld worden dat achtergestelde groepen zoals minderheden en ontheemden vaker dan gemiddeld slachtoffer van criminaliteit worden, omdat het traditionele systeem van rechtshandhaving hen minder bescherming geeft dan clanleden en wegens discriminatie bij de politie. Bovendien krijgen zij aanmerkelijk minder vaak dan gemiddeld genoegdoening, in de zin van schadeloosstelling en bestraffing van de dader.

Somalië is een van de minst ontwikkelde landen ter wereld. Het niveau van de medische zorg en onderwijs is laag. Ondanks lokale inkomsten (vee, havens en diensten) blijven de Somalische burgers in hoge mate afhankelijk van overmakingen door familieleden uit het buitenland. Droogte en incidentele stortregens veroorzaakten onder het vee veel sterfte, hetgeen trek van de plattelandsbevolking naar de steden tot gevolg had. Een vloedgolf als gevolg van een zeebeving nabij de kust van Sumatra overspoelde de oostkust van Somalië, waarbij behalve slachtoffers onder de bevolking ook schade op milieugebied te betreuren viel.

In heel Somalië wordt de persvrijheid over het algemeen gerespecteerd. Ook is er geen beletsel voor meningsuiting. Echter, journalisten werden in incidentele gevallen vast gehouden. Ondanks garanties in de federale overgangswet op het gebied van vrijheid van vereniging en vergadering kunnen deze grondrechten in het relatief onveilige deel van Somalië niet worden uitgeoefend. In Somaliland zijn politieke partijen toegestaan. Onafhankelijke lokale radio- en TV zenders mogen er echter niet meer uitzenden. In Puntland zijn politieke partijen nog altijd niet toegestaan. Mensen die openlijk verklaren geen moslim te zijn, kunnen worden lastig gevallen.

Wat de bewegingsvrijheid betreft, geldt dat Somaliërs over land Somalië ongehinderd in- en uit kunnen reizen. Binnen Somalië is de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving, maar wel door de veiligheidssituatie. In het relatief veilige deel van Somalië kunnen Somaliërs vrij en normaal gesproken veilig reizen. In het relatief onveilige deel van Somalië en in de conflictgebieden vormt de onveiligheid risico's voor het reizen.

In Somalië is geen sprake van een coherent rechtsstelsel; de kwaliteit van de rechtsgang is in zijn algemeenheid onvoldoende. De gevangenisomstandigheden variëren per regio, maar zijn over het algemeen slecht. Er waren enkele politiek gemotiveerde arrestaties. Mishandeling en verkrachting deden zich voor in het relatief onveilige gebied in Somalië. Ontvoeringen tegen losgeld bleef in het zuiden van Somalië voorkomen, met name in Mogadishu.

In het relatief onveilige deel van Somalië hebben gewapende conflicten opnieuw veel slachtoffers geëist. In Mogadishu werden prominente Somaliërs slachtoffer van moordaanslagen.

Mishandeling en verkrachting van vrouwen door militieleden in het zuiden van Somalië komt regelmatig voor. In het relatief veilige gebied komt verkrachting incidenteel voor. De positie van vrouwen en minderheden blijft een ondergeschikte. In Somalië vindt, ondanks wettelijke verboden (ook in Somaliland en Puntland) maar onder sterke invloed van de cultuur, op grote schaal vrouwenbesnijdenis plaats. Van letterlijke dwang hierbij is geen sprake. Onder invloed van voorlichtingscampagnes van diverse NGO's heeft de mildere vorm van besnijdenis, de *sunna*, veld gewonnen. In de Somalische samenleving komt kinderarbeid veel voor en wordt beschouwd als onderdeel van de opvoeding. In Somalië is geen sprake van gedwongen recruterende van kindsoldaten bij de verschillende clanmilities.

Vestiging in het relatief veilige deel van Somalië zonder dat men clanbanden heeft met het desbetreffende gebied is mogelijk. Personen van een andere clan dan de in dat gebied dominerende clan wordt doorgaans weinig in de weg gelegd. Dit is echter niet het geval indien sprake is (geweest) van ernstige, gewapende conflicten in het heden of recente verleden tussen de clan waartoe men behoort en de clan die het beoogde vestigingsgebied domineert. De bevolking in dit gebied staat echter niet open voor daadwerkelijke integratie van Somaliërs, die geen enkele band met clans uit hun gemeenschap hebben. Duurzame integratie in het nieuwe woongebied blijft daarom in belangrijke mate afhankelijk van clanbanden en het daaruit voortkomende sociale vangnet. Somalische ontheemden die hier niet over kunnen beschikken belanden vrijwel zeker in ontheemdenkampen. In de Somalische samenleving is hun positie kwetsbaar, gemarginaliseerd en geïsoleerd. Zij bevinden zich in een slechte sociaal-economische positie. Dit geldt ook ten aanzien van leden van minderheden die zich in het veilige gebied hebben gevestigd.

Somaliërs die terugkeren naar Somalië ondervinden geen problemen bij inreis van de kant van de lokale autoriteiten. Als gevolg van het decreet van oktober 2003 kunnen Somaliërs die niet over banden met Somaliland beschikken, in principe geen verblijfsrecht krijgen in Somaliland. In de rest van Somalië bestaan geen formele beperkingen ten aanzien van vestiging, wel is de opnamecapaciteit van terugkeerders gebrekkig.

UNHCR bevordert terugkeer van personen afkomstig uit de als veilig beschouwde gebieden Somaliland en Puntland. Gedwongen terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers naar Somaliland en Puntland kan naar de mening van UNHCR alleen kleinschalig en op voorwaarde dat betrokkenen voor hun vertrek in die gebieden hebben gewoond en aldaar sprake is van adequate opvang door clan en/of familie.

Bijlage I LANDKAART (ADMINISTRATIEF)

Bijlage II LANDKAART (CLANS)

Bijlage III LIJST VAN AFKORTINGEN

(met uitzondering van namen van facties, zie hiervoor Bijlage IV)

AI	Amnesty International
AU	Afrikaanse Unie
CIA	Central Intelligence Agency
CMC	Coordination and Monitoring Committee
EIU	Economic Intelligence Unit
EU	Europese Unie
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFLO	Islamic Front for the Liberation of Oromia
IGAD	Intergovernmental Authority on Development
ILO	Immigration Liaison Office
IND	Immigratie en Naturalisatiedienst
INDIAC	IND Information and Analysis Centre
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
MSF	Médecins Sans Frontières (in Nederland AzG, Artsen zonder Grenzen)
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OLF	Oromo Liberation Front
ONLF	Ogaden National Liberation Front
SACB	Somalia Aid Coordination Body
UNCU	United Nations Coordination Unit
UNDOS	United Nations Development Office for Somalia
UNDP	United Nations Development Programme
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNIFEM	United Nations Development Fund for Women
UNITAF	Unified Task Force
UNOCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
UNOSOM	United Nations Operation in Somalia
UNPOS	United Nations Political Office for Somalia
UNSC	United Nations Security Council
USD	United States Dollar
VAE	Verenigde Arabische Emiraten
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten (van Amerika)
WFP	World Food Programme (VN voedselorganisatie)
WHO	World Health Organization

Bijlage IV LIJST VAN FACTIES

JVA	Juba Valley Alliance Coalitie tussen Habar Gedir/Ayr en SNF/Marehan, die een gedeelte van Lower Juba beheersen. Gelieerd aan de TNG.
PSC	Puntland Salvation Council Beweging van tegenstanders van president Yusuf, opgericht door Jama Ali Jama in oktober 2001.
RRA	Rahanweyn Resistance Army Politiek-militaire groep gevormd door de Rahanweyn in 1995. Belangrijk deel van de SRRC.
SNA	Somali National Alliance Politieke factie van de Hawiye/Habar Gedir; maakt deel uit van het USC; is verdeeld in een factie onder leiding van Hussein Aidid en een factie onder leiding van Osman "Ato". Maken deel uit van SRRC.
SNC	Somali National Council groep van factieleiders die voorstander was van een vredesconferentie in Somalië, o.l.v. Mohamed Omar Habeb 'Mohamed Dhere': met o.a. Adan Madobe (RRA) en generaal Mohamed Saeed 'Morgan' (SRRC).
SNSC	Somali National Salvation Council Alliantie van krijgsheren o.l.v. Muse Sudi Yalahow, ook wel 'Balad Group' genoemd.
SNM	Somali National Movement Beweging van de Issaq uit het noordwesten, opgericht in 1980.
SPM	Somali Patriotic Movement

	<p>Beweging die in 1989 werd opgericht door de Darod/Ogadenclan en in 1990 tegen de troepen van Barre (Darod/Marehan) vocht. In 1991 gesplitst in aantal facties waaronder een factie onder leiding van de Darod/Majerteen generaal Morgan (SPM/Morgan). Daar de andere facties nauwelijks nog bestaan wordt met SPM ook wel de factie Morgan aangeduid.</p>
SRRC	<p>Somali Reconstruction and Reconciliation Council Coalitie van tegenstanders van de TNG, bestaande uit de RRA, SPM/Morgan, en de Hawiye-krijgsheren Aidid, Ato en Musa Sudi, opgericht in maart 2001.</p>
BIREM	<p>Bimal Resistance Movement Politieke beweging van de Bimal, onder leiding van Abdullahi Sheikh Ismael. Maakt deel uit van de SRRC.</p>
TNA	<p>Transitional National Assembly. Het tijdens de vredesconferentie van Arta gekozen nationale parlement.</p>
TNG	<p>Transitional National Government De nationale overgangsregering die is benoemd als uitvloeisel van de vredesconferentie van Arta en de vorming van de TNA (hierboven).</p>
TFG	<p>Transitional Federal Government, opvolger van de TNG. De nationale overgangsregering die op 15 januari 2005 in Mbagathi, Kenia, door het TFP werd goedgekeurd.</p>
TFP	<p>Transitional Federal Parliament 275 zetels tellend overgangsparlement Somalië, geïnstalleerd tijdens het IGAD-vredesproces op 22 augustus 2004 in Mbagathi, Kenia. Opvolger van het TNA.</p>

Bijlage V LITERATUUR

Bij de totstandkoming van dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Alkmaars Steunpunt Vluchtelingen, Somaliland, land of no return, Oktober 2004

Ambroso, G. Somalis in the Horn of Africa (UNHCR, z.j.)

Amnesty International, afdeling Nederland, brief aan de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, 27 mei 2004

Artsen zonder Grenzen, brief aan de woordvoerders Asiel van de vaste kamercommissie voor Justitie van de Tweede Kamer, 26 mei 2004

Bennett, Olivia, Jo Bexley en Kitty Warnock, Vrouwen in Oorlog, NOVIB, Den Haag, 1995

British Home Office, Somalia Country Report, oktober 2004

British Home Office, Operational Guidance Note Somalia, version 7, december 2004

Brons, Maria H., Somalia: from statelessness to statelessness ?, Den Haag, december 2000

Bryden, Matt: No quick fixes, coming to terms with terrorism, islam and statelessness in Somalia, IGC juli 2003

Bryden, Matt: Reviving the Somali Peace Process: Perspectives and Prospects in the Post-Arta Period (paper presented to the 8th congress of the Somali studies international association, juli 2001

Cassanelli, L. Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia, Ottawa, Canada, mei 1995

Center for Creative Solutions, Conflict Analysis Regional Report Somaliland, september 2004

Center for Research and Dialogue, Conflict Analysis Regional Report South Central Somalia, september 2004

CIA, World Factbook, 2004

Diriye, Abdullahi Mohamed, Minorities of Somalia: Victims forgotten amid War and Chaos, 1998, <http://www.antro.uu.se/bh/nomadnet/diriye.html>

Economist Intelligence Unit, Country Report Somalia, maart 2003, december 2003, maart 2004, februari 2005, mei 2005

G-10, Status Report 2004

Global IDP Database, Profile of internal displacement : Somalia, mei 2004, november 2004

Helander, B. The Somali Family, in: Conference Report I, Life and Peace Institute, z.j., ca. 1993

Herbold Green, R. Khatt and the realities of Somalis: Historic, Social, Household, Political & Economic, Review of African Political Economy No. 79:33-49, Jrg. 26, maart 1999

International Crisis Group, Somalia: Continuation of war by other means, december 2004

ICRC, Country Report Somalia, ICRC worldwide consultation on the rules of war, Report by Greenberg Research, Inc., Geneva, oktober 1999

ICRC: the ICRC in Somalia, 5 maart 2002

IOM, Prepared return, Somalia needs assessment and opportunities, Den Haag, maart 2003

Joint British and Danish fact-finding mission to Nairobi, Kenya and Baidoa and Belet Weyne, Report on political, security and human rights developments in southern and central Somalia, including South West State of Somalia and Puntland State of Somalia, Copenhagen, juli 2002

Joint British, Danish and Dutch fact-finding mission, Report on minority groups in Somalia, Copenhagen, december 2000

Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya, Human rights and security in central and southern Somalia, Copenhagen, maart 2004

Landmine Monitor, Report Somalia, 2003, 2004

Lewis, I.M. Peoples in the Horn of Africa, Londen, 1994

Lewis, I.M. Understanding Somalia, Londen, 1981, 1993

Lewis, I.M., Blood and Bone, the call of kinship in Somali Society, London, mei 1993

Luling, Virginia, Minority Groups in Traditional Somali Society, 1983

Medani, Khalid: Report on Internal Migration and Remittance Inflows in NW and NE Somalia, Nairobi, 2000

Médecins Sans Frontières (MSF), The situation in Galkayo, mei 2004

Menkhaus, Kenneth, Somalia: a Situation Analysis and Trend Assessment, augustus 2003

Menkhaus, Kenneth, Somalia: Situation and Trend Analysis, september 2004

Menkhaus, Kenneth, State collapse and the threat of terrorism, Londen, maart 2004.

Menkhaus, Kenneth, Warlords and Landlords, non-state actors and humanitarian norms in Somalia, draft, 15 november 2003

Mohamoud, Abdullah A., State collapse and post-conflict development in Africa, the case of Somalia 1960-2001, Amsterdam 2002

Norwegian Refugee Council, Internally displaced Somalis face uncertain future after years of state collapse, 24 november 2004

Norwegian Refugee Council, Training on the UN Guiding Principles on Internal Displacement, Bosasso, Puntland, Somalia, 9 – 11 augustus 2004

NOVIB, Knowledge, Attitudes, Beliefs and Practices of Female Genital Mutilation in Somali/land, oktober 2004

OCHA/NRC, Training on the UN Guiding Principles on Internal Displacement, augustus 2004, Bosasso

Perouse de Montclos, M.A.: Minorities and Discrimination, Exodus and Reconstruction of Identities: the case of Somali refugees in Mombasa, 1997

Puntland Development Research Center, Conflict Analysis Regional Report Puntland, augustus 2004

Roel van der Veen, Afrika, van de koude oorlog naar de 21e eeuw, oktober 2002

Somalia Aid Coordination Body, Human status report Somalia, maart 2005

Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP), DRAFT Rebuilding from the ruins: A Self-Portrait of Somaliland, Hargeisa, oktober 1999

Tadesse, Medhane, Al-Ittihad, political islam and black economy in Somalia, Addis Abeba, februari 2002

UN Interagency Returnee Settlement Area Assessment: Draft Informational Report, Hargeisa, mei 2002

UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Report of the Independent Expert, Dr. Ghanim Alnajjar, 14 januari 2002, 13 december 2002 en 30 november 2003, briefing notes mission 26 januari – 7 februari 2005, 11 maart 2005

UNCU, Discussion Paper: Talking Seriously about Somalia, 7 februari 2002

UNCU/UN-OCHA, A report on Internally displaced Persons in Somalia, 2002

UNCU/UN-OCHA, A Study on Minority Groups in Somalia, 2002

UNDOS, Assessment of the Judiciary System of Somaliland, Nairobi, november 1999

UNDOS, DRAFT for Review: The Puntland State of Somalia, Nairobi, juni 1999

UNDOS, Lower Shabelle Region, Study on Governance, Nairobi, november 1997

UNDOS, South Mudug and Galgadud, Draft Preliminary Assessment Report, Nairobi, juli 1999

UNDOS, Studies on Governance: Awdal Region, Nairobi, december 1997

UNDP, Human Development Report Somalia 2001, Nairobi, 2001

UNDP, Rule of Law and Security Programme: Progress Report January, June 2003

UNDP/World Bank, Socio-Economic survey 2002, New York 2003

UNHCR, Asylum levels and trends in industrialized countries 2004, maart 2005

UNHCR, Global Appeal 2004, december 2003

UNHCR, Global Report – Somalia, 2000

UNHCR, Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia, Genève, januari 2004

UNHCR, The impact of the current situation on repatriation to Somalia, Nairobi, mei 2000

UNHCR Representation for Somalia, Somalia country of origin information in reply to the query from lawyers with the Amsterdam Bar, augustus 2004

UNHCR, Asylum levels and trends in industrialized countries, 2004, 1 maart 2005

UNICEF Somalia, From perception to reality: a study on child protection in Somalia, juli 2003

UNICEF, Childhood denied: Assessment of children in need of special protection measures in Somalia, draft, januari 2000

UNICEF, Survey of Primary Schools in Somalia 2000/2001, vol. 1, september 2001

UNIFEM, Somalia between peace and war: Somali women on the eve of the 21st century, Nairobi 1998

United Nations Security Council, Report of the monitoring group on violations of the arms embargo against Somalia, 11 augustus 2004

United Nations Security Council, Report of the monitoring group on violations of the arms embargo against Somalia, 9 maart 2005

United Nations Security Council, Report of the panel of experts on violations of the arms embargo against Somalia, 4 november 2003

United Nations Security Council, Reports of the SG on the situation in Somalia, 10 juli 2003, 13 oktober 2003, 12 februari 2004, 9 juni 2004, 8 oktober 2004 en 18 februari 2005

UN-OCHA, Affected populations in the Horn of the Africa Region, mei 2004, december 2004

UN-OCHA, Consolidated Appeal 2002: Somalia, Nairobi, november 2001

UN-OCHA, Update affected populations in the Horn of Africa Region, september 2004

UNOHCHR, SCCP Rule of Law Component, UNDP Somalia Civil Protection Programme, 2001

US Department of State, Somalia Country Report on Human Rights Practices for 2003, Washington, februari 2004

US Department of State, Somalia Country Report on Human Rights Practices for 2004, Washington, februari 2005

US Department of State, Somalia, International Religious Freedom Report 2004, september 2004

Waal, A. de, Land tenure, the creation of famine and prospects for peace in Somalia, paper presented at Uppsala forum, januari 1994

War Torn Societies Somali Programme, Rebuilding Somalia: issues and possibilities for Puntland, Londen, 2001

War Torn Societies Somali Programme, Rebuilding Somalia: issues and possibilities for Puntland, Londen, februari 2002

Warsame, Amina Mohamoud, Queens without crowns: Somaliland women's changing roles and peace building, Uppsala, juni 2002

Wolfgang Heinrich, Building the peace, experiences of collaborative peacebuilding in Somalia 1993-1996, Uppsala, november 1997

World Bank, Conflict in Somalia, Drivers and Dynamics, januari 2005

World Bank, Female Genital Mutilation/Cutting in Somalia, november 2004

Persberichten afkomstig van :

AFP (Agence France de Presse)

AFROL (African News Agency)

ARADA (Algemeen Nederlands Presbureau, Reuters, Associated Press, Deutsche Presse Agentur, Agence France de Presse)

BBC (British Broadcasting Corporation)

ECLO-Mog (dagelijkse samenvatting van Somalische kranten verzorgd door de European Commission Liaison Office in Mogadishu)

Economist

IRIN (Integrated Regional Information Network)

Irish Times

Islam Online News Agencies

NRC Handelsblad

Somaliland Times

Sub Sahara Information

The Observer

Time Europe

Volkskrant